
HEI-Transform RevitLab Kostanjevica na Krki

Naselbinska dediščina

Industrijska dediščina

Arheološka dediščina

Grajska dediščina

Eksperimentalni
laboratorij projekta
Dediščina za vključujočo
trajnostno preobrazbo

RevitLab

Kostanjevica na Krki

Publikacija, ki je pred vami, je ena od štirih, ki so nastale v okviru eksperimentalnih laboratorijev – RevitLabov – projekta Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo – HEI-Transform. Delo v eksperimentalnih laboratorijih je po predhodnih pripravah intenzivno potekalo med septembrom 2023 in junijem 2024, in sicer na štirih različnih območjih nepremične kulturne dediščine brez ustrezne rabe. Območja so bila izbrana v štirih manjših slovenskih občinah vzhodne kohezijske regije. Namen vsakega od RevitLabov je bil preučiti možnosti uvajanja vključujočega načrtovanja v oživljanje kulturne dediščine in v te procese vpeljati interdisciplinarno sodelovanje.

Med delom so nastale temeljne raziskave o lokalnih okoljih občin, njihovem odnosu do dediščine in možnostih za njeno vključevanje v sodobno življenje lokalnih skupnosti, vse v luči celostnega uresničevanja trajnostnega razvoja. Za vsako izmed obravnavanih območij dediščine smo razvili tudi po tri konkretne projektne predloge za implementacijo teh možnosti.

Eden izmed obravnavanih primerov dediščine, ki je zaradi svoje zgodovinske plastovitosti še posebno zanimiv, je tudi Kostanjevica na Krki s središčem na otoku. Predstavitelja RevitLaba Kostanjevica na Krki je zasnovana v treh osrednjih sklopih ter opisuje proces dela in povzetke rezultatov. Kompleksen preplet vsebin v celoto povezujejo izvrstne fotografije Petra Žargija.

V prvem sklopu je predstavljen projekt HEI-Transform s svojimi raziskovalnimi in etičnimi izhodišči in cilji, podrobneje pa je opisan tudi potek raziskovalnega procesa eksperimentalnih laboratorijev.

Drugi sklop je sestavljen iz štirih zaokroženih delov. Prvi predstavi družbene potencialne kulturne dediščine, drugi se nato osredotoči na občino Kostanjevica na Krki ter natančno analizira relevantne prostorske, družbene in zgodovinske nivoje življenja v njej: strokovnjaki s področij arhitekture, etnologije in kulturne antropologije, ekonomije, geografije, turizma in urbane sociologije prispevajo vsak svoj pogled na plastovito podobo lokalnega okolja. V tretjem delu se zorni kot raziskave osredotoči na izbrano območje kulturne dediščine, torej kostanjeviški otok; najprej je s fotoanalizo predstavljeno obstoječe stanje, zatem strokovno vrednotenje in varovanje (register kulturne dediščine ministrstva za kulturo), nato so povzete ključne razvojne značilnosti dediščine. Četrty del se obrača k implementaciji raziskovalnega dela. S prispevkom na temo raziskovanja skozi načrtovanje pojasnjujemo proces specifičnega raziskovanja, ki ga izvajajo načrtovalci, pri snovanju konkretnih oblikovnih rešitev in načrtov oboroženi tudi s spoznanji ostalih strok.

V tretjem sklopu je osrednji prostor namenjen predstavitvi rezultatov vključujočega načrtovanja. Uvodoma je ob refleksijah mentorjev predstavljen proces dela, sledijo pa trije projektni predlogi za revitalizacijo obravnavanega območja, ki so jih v sodelovanju s predstavniki lokalnih deležnikov pripravili mentorji in študentje arhitekture in urbanizma.

V sklepnem delu publikacije so predstavljeni utrinki s skupne razstave rezultatov vseh RevitLabov, ki je bila med 6. in 28. junijem 2024 na ogled v Spomeniškovarstvenem centru v Ljubljani, in razstave v cerkvi sv. Nikolaja jeseni 2024.

	UVOD
3	O knjigi Sonja Ifko, Miloš Kosec, Ajda Bračič
6	O projektu HEI-Transform Sonja Ifko
10	Eksperimentalni laboratoriji – RevitLabi Sonja Ifko, Miloš Kosec

	INTERDISCIPLINARNO RAZISKOVANJE
20	Družbeni potenciali dediščine v kontekstu novega lokalizma Matjaž Uršič
	O občini in dediščini
30	Oris in položaj občine Kostanjevica na Krki Barbara Lampič, Lea Rebernik, Simon Kušar
31	Pregled in implementacija trajnostnega prostorskega razvoja v občini Kostanjevica na Krki Vlasta Vodeb
32	Podatki o registrirani dediščini v občini Kostanjevica na Krki Luka Gruškovnjak
34	Nepremična kulturna dediščina na funkcionalno razvrednotenih območjih Barbara Lampič, Lea Rebernik, Simon Kušar
38	Vloga dediščine v razvoju lokalne skupnosti Neža Čebren Lipovec, Jasna Fakin Bajec, Sandi Abram
40	Pregled uveljavljanja ekonomskorazvojnih interesov v občini Kostanjevica na Krki Mojca Marc, Iana Bilynets, Ljubica Knežević Cvelbar, Nina Ponikvar, Katja Zajc Kejžar
42	Kostanjevica na Krki: revitalizacija turistične destinacije Maja Turnšek
	Značilnosti dediščine in kulturne krajine
52	Značilnosti dediščine in kulturne krajine Katarina Šmid
54	Arheološka slika Kostanjevice na Krki Luka Gruškovnjak, Nejc Dolinar
	Raziskovanje skozi načrtovanje
58	Načrtovanje kot izvir raziskovalnih spoznanj Tadeja Zupančič

	VKLJUČUJOČE NAČRTOVANJE
64	Vključujoče načrtovanje v praksi RevitLab Kostanjevica na Krki Miloš Kosec
	O procesu
68	Refleksija Polona Filipič Gorenšek, Blaž Babnik Romaniuk
69	Refleksija Rok Žnidaršič, Katarina Čakš
	Projekti
71	Vse je Lamutov salon Projektna skupina 1
81	Trg in dvorišče Projektna skupina 2
91	Dediščina povezuje Projektna skupina 3

O projektu HEI-Transform

Sonja Ifko

Področje ohranjanja nepremične kulturne dediščine (NKD) se v Evropi in svetu intenzivno preoblikuje in razvojno povezuje, da bo lahko učinkoviteje prispevalo k trajnostni prihodnosti. Ohranjanje, predvsem pa ponovna uporaba opuščene dediščine imata namreč regenerativne razvojne učinke.

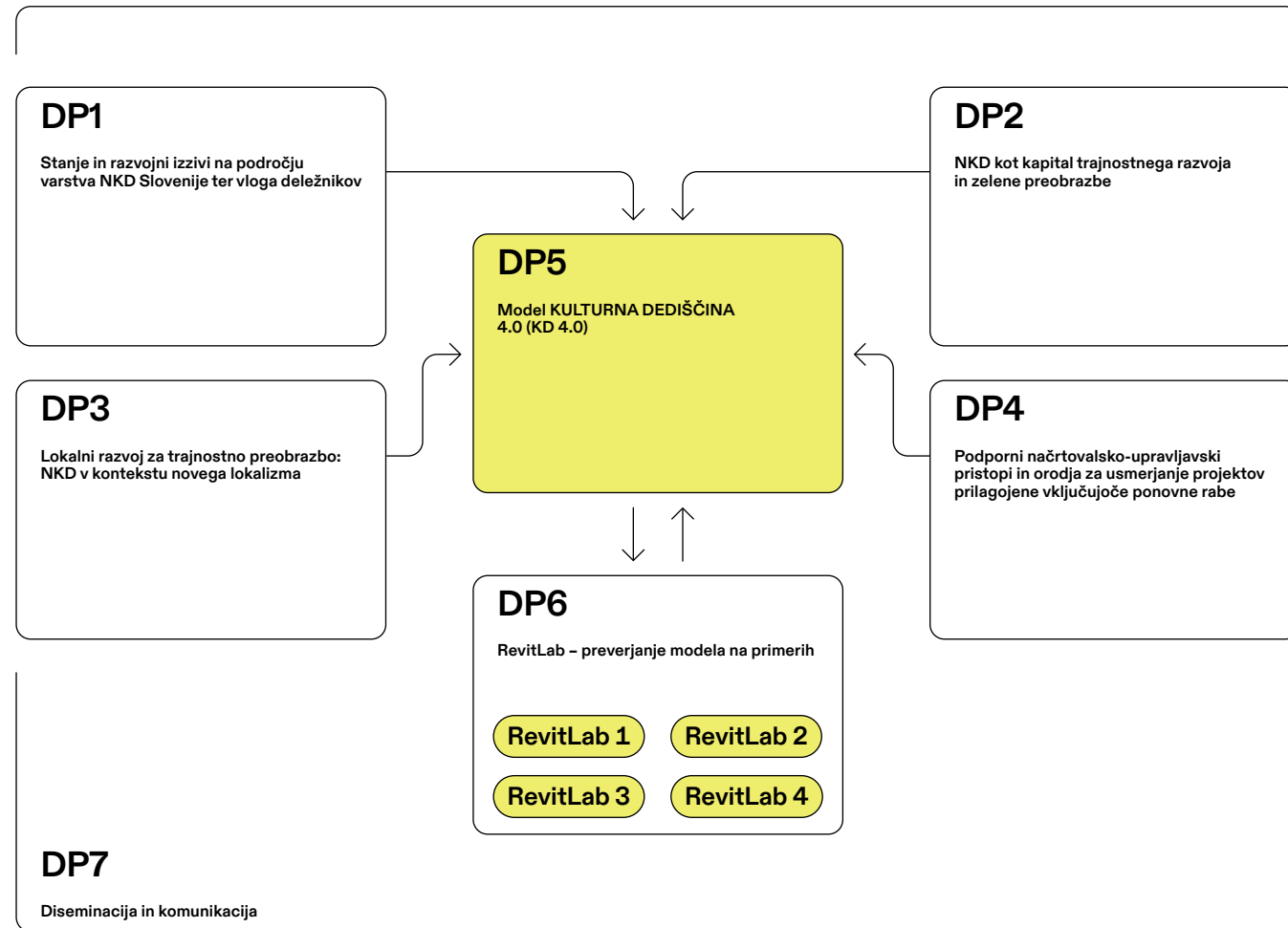
Transdisciplinarni raziskovalni projekt HEI-Transform izhaja iz teze, da lahko tudi v Sloveniji oživljanje opuščene NKD pomembno pospeši doseganje ciljev trajnostnega razvoja. Zato se v prvi vrsti osredotočamo na to, kako obstoječa in novorazvita znanja povezati v koherenten sistem načrtovanja, ki bo omogočil premik pri obravnavi dediščine v lokalnih okoljih. Cilji projekta so večrazsežni, z osnovnim fokusom na razumevanju dediščine ne le kot kulturne vrednote, ampak kot razvojnega vira in kapitala – tako kulturnega kot družbenega, ekonomskega in okoljskega.

Projekt, ki ga v okviru pogodbe J7-4641 v obdobju med oktobrom 2022 in septembrom 2025 financira ARIS, vodi Fakulteta za arhitekturo Univerze v Ljubljani. V njem sodeluje več kot 35 raziskovalcev s štirinajstih področij (arhitektura, ekonomija, gradbeništvo, urbanizem, arheologija, etnologija, kulturna antropologija, umetnostna zgodovina, zgodovina, geografija, sociologija, psihologija, turizem in restavratorstvo). Raziskovalce, ki prihajajo s treh največjih slovenskih univerz ter z ZRC SAZU, Urbanističnega inštituta RS in Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije, povezuje Interdisciplinarni medfakultetni inštitut UL za trajnostno varstvo dediščine, ki osredinja razvoj inovativnih trajnostnih praks na področju varstva NKD v Sloveniji.

Raziskava je prvič v Sloveniji povezala tako veliko število različnih strok in močno razširila tradicionalno polje raziskovanja dediščine. Prizadevamo si za razvoj transdisciplinarnih rezultatov za dobrobit dediščine in vseh, ki z njo in od nje živijo, zato razvijamo orodje, ki bo celostno usmerjalo proces oživljanja opuščene dediščine v najzgodnejših fazah načrtovanja.

Prosto dostopno orodje, ki smo ga poimenovali KD 4.0, bo namenjeno usklajevanju kulturnih, družbenih, ekonomskih in okoljskih vidikov pri načrtovanju posegov za oživljanje opuščene dediščine, da bodo ti zajeti enakovredno in v skladu s potrebami lokalnega okolja ter bodo prispevali k celovitemu doseganju trajnostnih ciljev lokalnih skupnosti in posledično tudi širšega prostora.

Raziskava je razdeljena v 7 delovnih paketov (DP)

Celota je zasnovana tako, da najprej v prvih štirih paketih analiziramo razmere na področju ohranjanja dediščine, nato preverjamo, kako razumemo dediščino kot trajnostni kapital in razvojni vir lokalnih skupnosti, preučujemo razmere v manjših lokalnih skupnostih in raziskujemo pristope, ki so jih razvili in implementirali v drugih okoljih, da bi povečali konkurenčnost in razvojno vključenost dediščine.

Na osnovi tega razvijamo model KD 4.0 s pomočjo konkretnih projektnih primerov, ki jih razvijamo v eksperimentalnem laboratoriju RevitLab. DP7 je namenjen komunikaciji, povezuje raziskovalce tako znotraj projekta kot navzven, ko predstavljamo rezultate znanstveni javnosti in deležnikom v procesih prilagojene ponovne rabe dediščine, vzporedno pa tudi širši javnosti.

40+

raziskovalcev

14

strokovnih področij

120+

raziskovalcev in sodelavcev

Eksperimentalni laboratoriji – RevitLabi Sonja Ifko, Miloš Kosec

Eksperimentalni laboratoriji – RevitLabi – so hrbtenica našega raziskovalnega projekta. V njih na pilotnih projektih preverjamo možnosti implementacije vključujočega načrtovanja, pri čemer uporabljamo t. i. na vrednostih za vse temelječi pristop (*values led approach*) in interdisciplinarno raziskovalno delo kot osnovo sodobnega konservatorstva.

Skozi delo v RevitLabih smo se raziskovalci skupaj z vsemi ostalimi sodelujočimi učili in se soočali s številnimi praktičnimi izzivi, ki so pri dejanskem izvajanju projektov praviloma odločilni, pa jih v akademskem okolju velikokrat zanemarjamo, ko narekujemo idealne poti za uresničevanje oživljanja dediščine.

RevitLabe smo zasnovali z namenom, da bi tako pridobljene izkušnje glede vključujočega načrtovanja in interdisciplinarnega sodelovanja kot rezultate (projektne predloge) v nadaljevanju raziskovalnega dela uporabili za optimizacijo teoretičnega modela in orodja KD 4.0. Hkrati pa projektne rešitve lokalnim skupnostim prinašajo konkretne predloge za reševanje izzivov, s katerimi se soočajo pri upravljanju kulturne dediščine.

Na štirih pilotnih območjih je v sodelovanju raziskovalcev, mentorjev ter študentov arhitekture in urbanizma (Fakulteta za arhitekturo UL) in krajinske arhitekture (Biotehniška fakulteta UL) nastalo dvanajst projektih predlogov. Na vrednostih za vse temelječi pristop, ki smo ga uporabili, je preverjal vlogo lokalnih deležnikov kot ključnih sooblikovalcev prihodnjih programov na obravnavanih območjih dediščine. Strokovnjaki ZVKDS so bili v proces vključeni kot deležniki, ki skrbijo za javni interes na področju kulturne dediščine, sodelovali pa so še predstavniki lokalnih skupnosti, nevladnih organizacij, gospodarstva in prebivalcev obravnavanih območij.

Preliminarne raziskave so pokazale, da oživljanje dediščine posebne izzive prinaša manjšim lokalnim skupnostim, še posebej v vzhodni Sloveniji. Zato smo lokacije izbrali v štirih manjših skupnostih na tem območju. Obravnavali smo historično jedro Kostanjevice na Krki, opuščeno rudniško območje v Hrastniku, kulturno krajino z arheološko dediščino grajskega griča v Gornji Radgoni in grad Hrastovec.

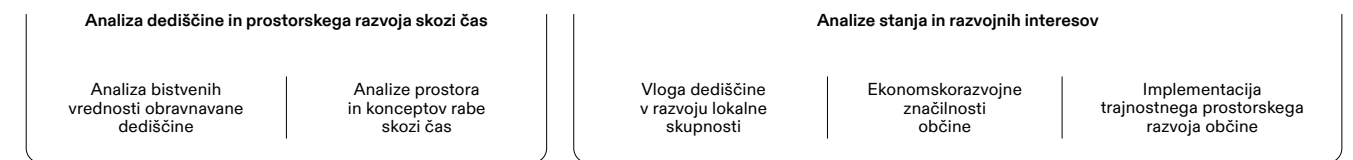
Da bi podrobneje preučili razmere za potencialno oživitev obravnavane dediščine, smo stanje v občinah raziskali z vidika ekonomskih interesov ter prostorskorazvojnih praks, v luči uresničevanja ciljev trajnostnega razvoja in vloge kulturne dediščine v življenju skupnosti in prebivalcev. Podrobneje smo raziskali tudi zgodovinskorazvojne značilnosti obravnavane dediščine.

Septembra in oktobra 2024 so bili rezultati eksperimentalnih laboratorijev predstavljeni v lokalnih skupnostih, kjer smo z razstavami in na zaključnih delavnicah povzeli njihovo delo in predvsem izkušnje vseh vključenih. Eden od pomembnih ciljev eksperimentalnih laboratorijev je bil ob simulaciji vključujočega in interdisciplinarnega načrtovanja oživljanja območij dediščine tudi doseči vpogled v procese odločanja na lokalni ravni in pripravljenost tako vseh vključenih deležnikov kot predvsem lokalnih skupnosti za transparentno in odprto sodelovanje; k temu so se zavezali v sporazumih, ki smo jih sklenili na začetku dela z lokalnimi skupnostmi. Tak vpogled bo pomemben za razumevanje procesov, povezanih z oživljanjem opuščene dediščine, pa tudi pristopov in načinov dela v posameznih lokalnih skupnostih. Prav tako bomo lahko osvetlili vlogo javnih služb in možnosti za implementacijo na vrednostih za vse temelječega pristopa v slovenski praksi v bližnji prihodnosti.

Dejstvo je namreč, da lahko po zaključenem osrednjem delu raziskav v RevitLabih vidimo, kje smo se kot raziskovalci in načrtovalci srečevali s ključnimi izzivi. Nujno je treba podrobno preučiti in analizirati tudi, kako se z izzivi na področju revitalizacije kulturne dediščine soočajo posamezna lokalna okolja – kako se je lotevajo in kje se kažejo možnosti za sistemske izboljšave. Vse to so pomembna izhodišča za optimizacijo orodja, ki ga razvijamo.

1. Interdisciplinarno raziskovanje

Strokovnjaki

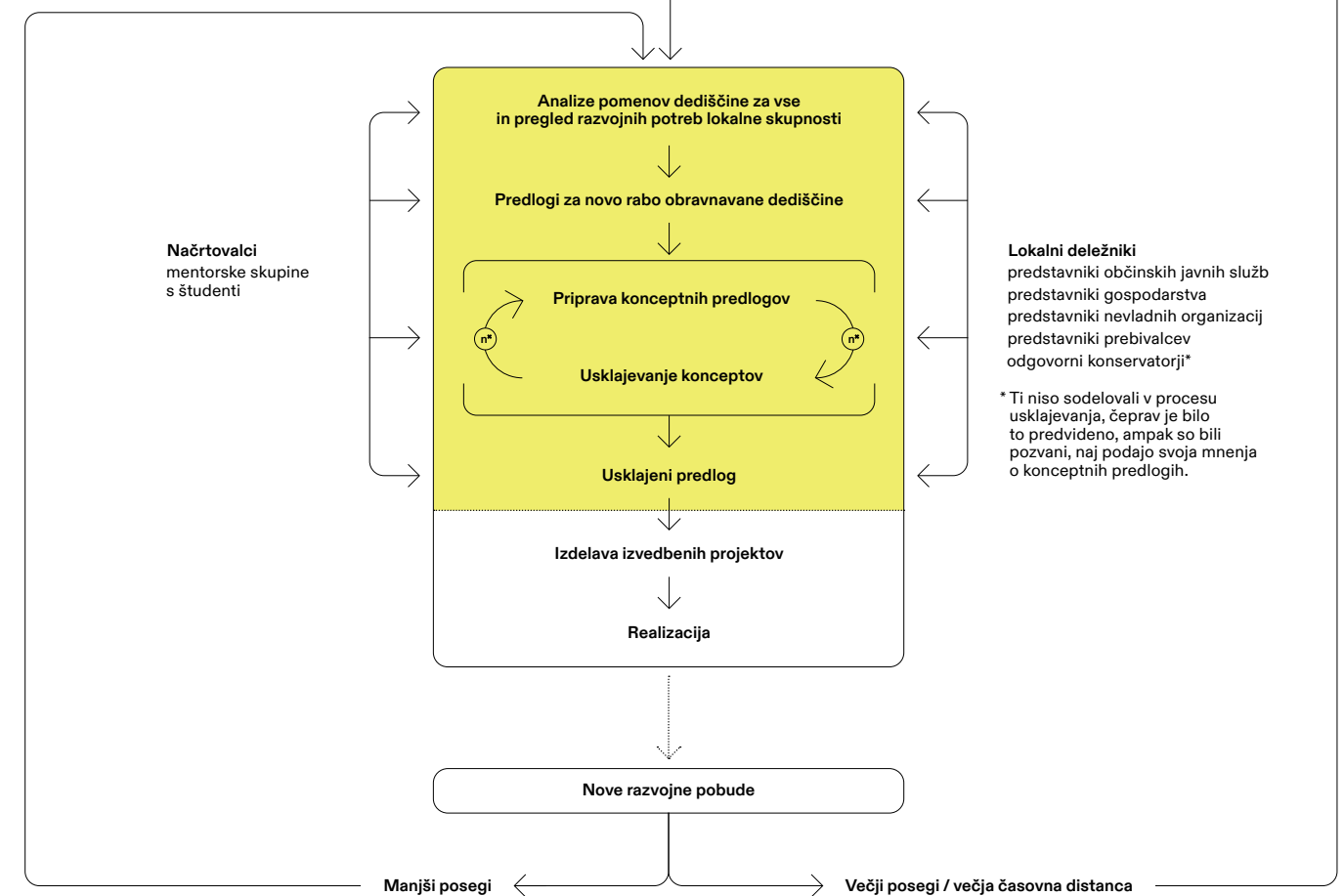
2. Opredelitev vseh pomenov

Strokovnjaki Lokalni deležniki

3. Vključujoče načrtovanje

Načrtovalci Lokalni deležniki

Proces dela je vključeval ogleda na terenu, intervjuje in delavnice z lokalnimi deležniki, analize arhivske dokumentacije, meritve ter interdisciplinarne raziskave širšega območja občine in regije, ki so privedli do končnih treh projektnih predlogov za revitalizacijo dediščine.

Predavanje RevitLab Inštitut za trajnostno dediščino

Dr. Barbara Lampič
Dediščina na
razvrednotenih
območjih –
stanje in izzivi

14. 11. 2023
ob 11:00 uri

Predavalnica 2
FA UL

Lepo vabljani na predavanje geografije izr. prof. dr. Barbare Lampič z oddelka za geografijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani, ki raziskovalno naslavlja izzive trajnostnega prostorskega razvoja.

Nazivsko skupina geografov s FF UL se dobro desetletje spremlja procesa in proučuje izzive vezane na funkcionalno razvrednoten prostor – tudi naslavljanje uvrstitvenih priložnosti in prepoznavanje potencialov razvrednotenosti dediščine na nacionalni in lokalni ravni.

Predavanje je organizirano v okviru aktivnosti Restavracijskih Laboratorijev raziskovalnega projekta HEI-TRANSFORM – Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo (ARIS-J7-4146).

Predavanje RevitLab Inštitut za trajnostno dediščino

Dr. Mojca Marc
Dediščina kot
trajnostni razvojni vir

10. 11. 2023
ob 9:00 uri

Vurnikova
predavalnica
FA UL

Lepo vabljani na predavanje ekonomistke izr. prof. dr. Mojce Marc, predavateljice na Ekonomski fakulteti UL, ki raziskuje in predava teme iz ekonomike poslovanja, poslovnega razvojnega in ekonomskih projektov.

V predavanju se bo osredotočila na predstaviteljske vidike vrednotenja kulturne dediščine in celostnega razumevanja vključevanja dediščine v trajnostni razvoj.

Predavanje je organizirano v okviru aktivnosti Restavracijskih Laboratorijev raziskovalnega projekta HEI-TRANSFORM – Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo (ARIS-J7-4146).

Četrtni za dediščino Inštitut za trajnostno dediščino

Blaž Babnik Romaniuk
Participacija v praksi

4. 4. 2024
ob 17:30 uri

Predavalnica 2
FA UL

Arhitekt Blaž Babnik Romaniuk bo predstaviteljski projekt, ki jih je v svoji praksi razovel in vodil na participativnem načinu. Gre za likovne načrte za trajnostno obnovljeno vključujočo načrtovanje projektov v Bartoških, Komnu in v Čelju, kjer sodeluje skupaj z občno vključujočo načrtovanje pri več prostorskih izzivih. Sodeloval bo s študenti in praktično metode izvajanja, ki so ključne in vključujejo sodelovanje vodil pri uspešnosti in načrtovanje.

V okviru projekta smo na Fakulteti za arhitekturo Univerze v Ljubljani izvedli več strokovnih predavanj za študente in zunanje obiskovalce. Predavatelji so bili raziskovalci pri projektu; poslušalcem so predstavili osnove svojega raziskovalnega področja. Poleg nujne podlage, ki so jo s tem pridobili v RevitLabe vključeni študentje, so bila predavanja koristna tudi za interdisciplinarno spoznavanje in povezovanje samih raziskovalcev.

Predavanje RevitLab Inštitut za trajnostno dediščino

Dr. Matjaž Uršič
Prostorske vrednote,
lokalne skupnosti
in dediščina

27. 10. 2023
ob 10:00 uri

Predavalnica 2
FA UL

Lepo vabljani na predavanje sociologa izr. prof. dr. Matjaža Uršiča, predavatelja na Fakulteti za družbene vede UL, ki se poglavitno ukvarja s področjem urbane sociologije.

V predavanju se bo osredotočila na predstaviteljske vidike in vrednosti prostora in različne uporabnike. Izpostaviti bo ključne vidike in odnose, ki v kontekstu novega lokalnega umerjenega razvoja manjših slovenskih mest in krajev ter sodelujejo odnose do kulturne dediščine.

Predavanje je organizirano v okviru aktivnosti Restavracijskih Laboratorijev raziskovalnega projekta HEI-TRANSFORM – Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo (ARIS-J7-4146).

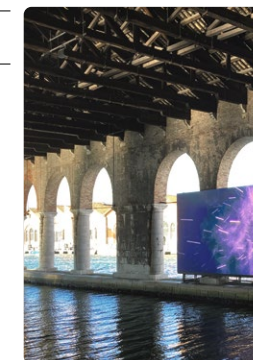
Četrtni za dediščino Inštitut za trajnostno dediščino UL

dr. Dimitrij V. Mlekuž
Dediščina v
antropocenu: kako
misli dediščino
ob koncu časa

19. 10. 2023
ob 18:00 uri

Plečnikova
predavalnica

Lepo vabljani na predavanje arheologa izr. prof. dr. Dimitrija V. Mlekuža, predavatelja na Filozofski fakulteti UL in strokovnjaka ZRCRS, ki se ob arheološkem raziskovanju povezuje temam vezanim na celostno razumevanje vloge in pomena dediščine.

Predaval bo o antropocenu kot geološkem obdobju, ko geološki procesi nenehoma delujejo in privedejo splošno, kar prinese tudi krizo kategorij. Izhajal bo iz najnih vprašanj sodobnega odnosa do dediščine. Kaj je dediščina v antropocenu? Kako v tem času misliti dediščino in kako privede?

Predavanje je organizirano v okviru aktivnosti Restavracijskih Laboratorijev raziskovalnega projekta HEI-TRANSFORM – Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo (ARIS-J7-4146).

Naselbinska dediščina

Industrijska dediščina

Arheološka dediščina

Grajska dediščina

Interdisciplinarno raziskovanje

Družbeni potenciali dediščine v kontekstu novega lokalizma

Matjaž Uršič

V primeru Slovenije se zdi, da so elementi tradicije in lokalnosti nadvse pomembna sestavina pri gradnji kulturne identitete in še vedno pomembno vplivajo na upravljanje nepremične kulturne dediščine. S tega vidika v Sloveniji kljub procesom modernizacije in globalizacije še vedno pomembno vlogo igrajo t. i. “novi lokalizmi” (Strassoldo, Tessarin, 1992), ki pomenijo specifičen preplet povezanosti navznoter (v skupnost) ob hkratnem povečevanju pomena sodelovanja in odvisnosti od širših (zunanjih) vplivov. Za območja, kjer je prisoten novi lokalizem, je značilno, da prebivalci uporabljajo nove tehnologije, se zavedajo obstoja drugačnosti ter zaradi določenih potreb spreminjajo vzorce obnašanja, vendar so obenem še vedno močno vezani na “domače” oziroma lokalno specifično kulturno okolje. Potenciali novega lokalizma so v kontekstu nepremične kulturne dediščine v Sloveniji premalo izrabljeni. Domnevamo lahko, da večjo stopnjo integracije razvojnih potencialov nepremične kulturne dediščine in novega lokalizma preprečuje svojevrstna politična prostorsko načrtovalska kultura, ki še vedno goji tradicijo neformalnega in delno tudi javno nepodprtega (nelegitimnega) poseganja v prostor. Namen raziskave je preučiti možnosti za vzpostavljanje novih pogojev upravljanja nepremične kulturne dediščine, ki bodo skušali presegati pretirano hierarhizirano obstoječa lokalna razmerja pri razvoju te dediščine. Ključni poudarek torej ni na zmanjševanju ravni varovanja, ohranjanja nepremične kulturne dediščine, temveč je to osredotočenje na potencialne modifikacije, restrukturacijo lokalnih hierarhij, ki zavirajo bolj trajnostno naravnan razvoj nepremične kulturne dediščine.

Podatki iz raziskave “Vloga nepremične kulturne dediščine pri ohranjanju kvalitete življenja v lokalnih skupnostih” (Uršič et al., 2024), ki je bila izvedena na vzorcu 1150 oseb v Sloveniji (graf 1), kažejo, da kot najpomembnejša dimenzija nepremične kulturne dediščine močno izstopa identiteta kraja, ki ji sledijo lepota (estetika) kraja in druge dimenzije. Kljub pomembnosti dimenzij, ki se nanašajo na ekonomske dejavnosti (npr. spodbujanje turizma, omogočanje zaslužka, spodbujanje podjetništva), je iz raziskave HEI-Transform razvidno, da je ključni pomen nepremične kulturne dediščine v njeni simbolno-kulturni vrednosti oz. simbolnem kulturnem kapitalu, ki pomeni osnovo za nadaljnje mreženje, oblikovanje prostorskih dejavnosti (npr. spodbujanje dogodkov, povezovanje ljudi v kraju, spodbujanje ustvarjalnosti, druženje, izboljševanje

okoljske ozaveščenosti, prostočasne dejavnosti, hobiji itd.) in razvoj drugih oblik ekonomskega kapitala (npr. spodbujanje turizma in podjetništva, omogočanje zaslužka itd.). Podatki iz raziskave torej kažejo, da je za Slovenijo značilna izjemna navezanost na nepremično kulturno dediščino na lokalni ravni. Vprašani v raziskavi so namreč še posebej izpostavljali, kako pomembna je nepremična kulturna dediščina za lokalno identiteto oz. identiteto kraja, pri čemer se identificirajo s simbolnimi, kulturnimi in arhitekturno-urbanističnimi elementi te dediščine. Dediščina kot taka je torej jedro reprezentacij o tem, kaj so značilnosti kraja, krajevnost in lokalna skupnost. Ta izrazita navezanost vprašanih na pomen nepremične kulturne dediščine kaže na njeno izjemno vlogo pri oblikovanju razvojnih strategij krajev, mest in prostora v Sloveniji nasploh.

Izraziti pomen nepremične kulturne dediščine in navezanost nanjo kažeta na elemente novega in starega lokalizma, ki so še opaznejši, ko identitetno-kulturne pomene te dediščine povežemo s praktičnim izvajanjem ukrepov, ki se dotikajo vsakdanjega življenja v kraju in lokalnih skupnostih. Tako na primer med najvplivnejše dejavnike, ki po mnenju vprašanih lahko dvignejo pomen nepremične kulturne dediščine ter možnosti za sodelovanje v procesu njene rabe, upravljanja in razvoja, spadata zagotovitev zadostne finančne podpore za promocijo in povezovanje ljudi glede pomena nepremične kulturne dediščine ter povezovanje lokalnih izobraževalnih institucij (graf 2). V drugo skupino pomembnih faktorjev spada sistemsko izobraževanje o nepremični kulturni dediščini na ravni države, omogočanje fizičnih prostorov za dejavnosti, povezane z nepremično kulturno dediščino, in odpravljanje birokratskih ovir. Zanimivo je, da je med najšibkejšimi dejavniki, ki vplivajo na dvig pomena nepremične kulturne dediščine, navedeno oblikovanje boljše zakonodaje za ravnanje z njo. Vprašani torej izkazujejo relativno visoko stopnjo zaupanja v lokalne institucije in lokalne akterje, ki so ključni generatorji sprememb, povezanih z rabo in upravljanjem nepremične kulturne dediščine, pri čemer so v veliki večini mnenja, da oblikovanje boljše zakonodaje ne bi bistveno spremenilo razmerij, ki v lokalnem okolju že obstajajo in učinkujejo na dediščino. Omenjeni šibki faktor potencialnega izboljševanja zakonodaje latentno nakazuje relativno majhno vlogo formalnih (državno podprtih) politik in večjo vlogo lokalnih akterjev, kar kaže na močno prisotnost (novih) lokalizmov.

Graf 1: Kako pomembna je nepremična kulturna dediščina v vašem kraju za ...

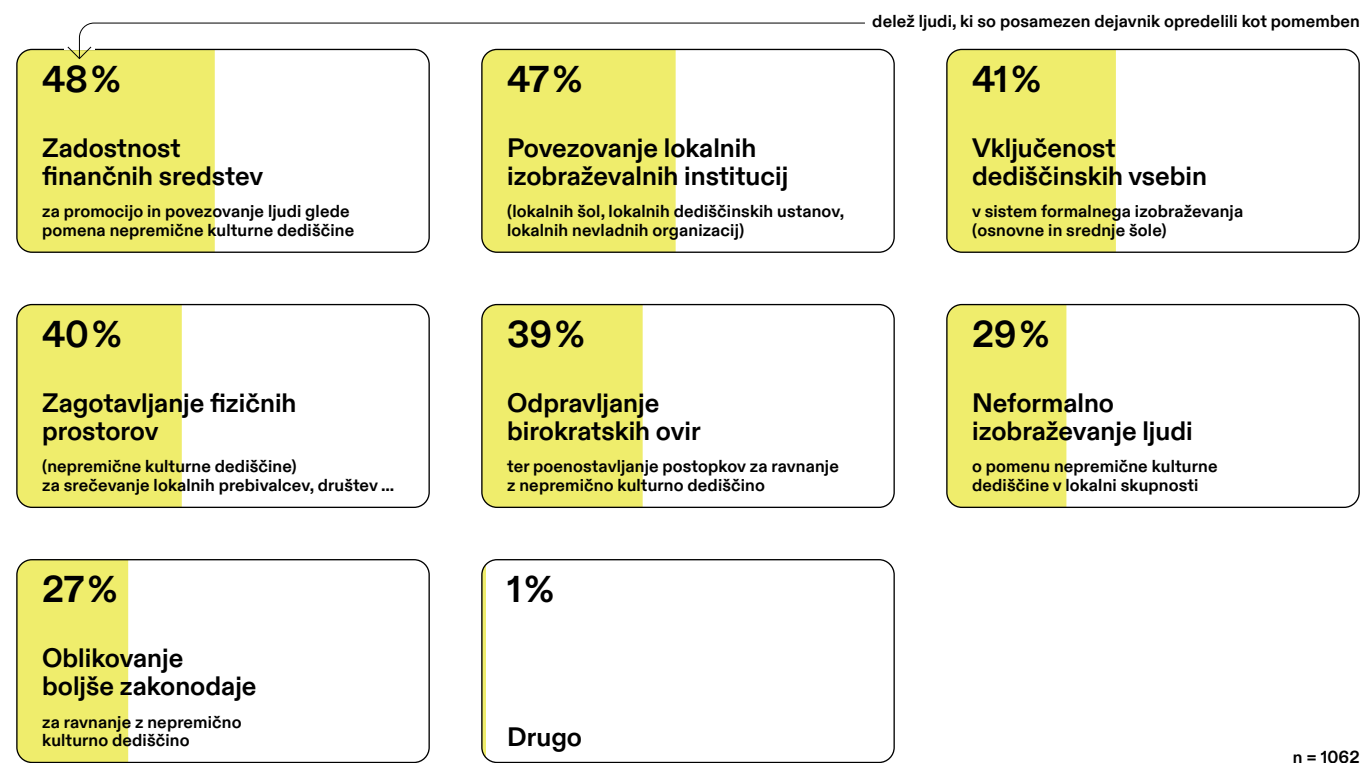
n = 1051

VIRI

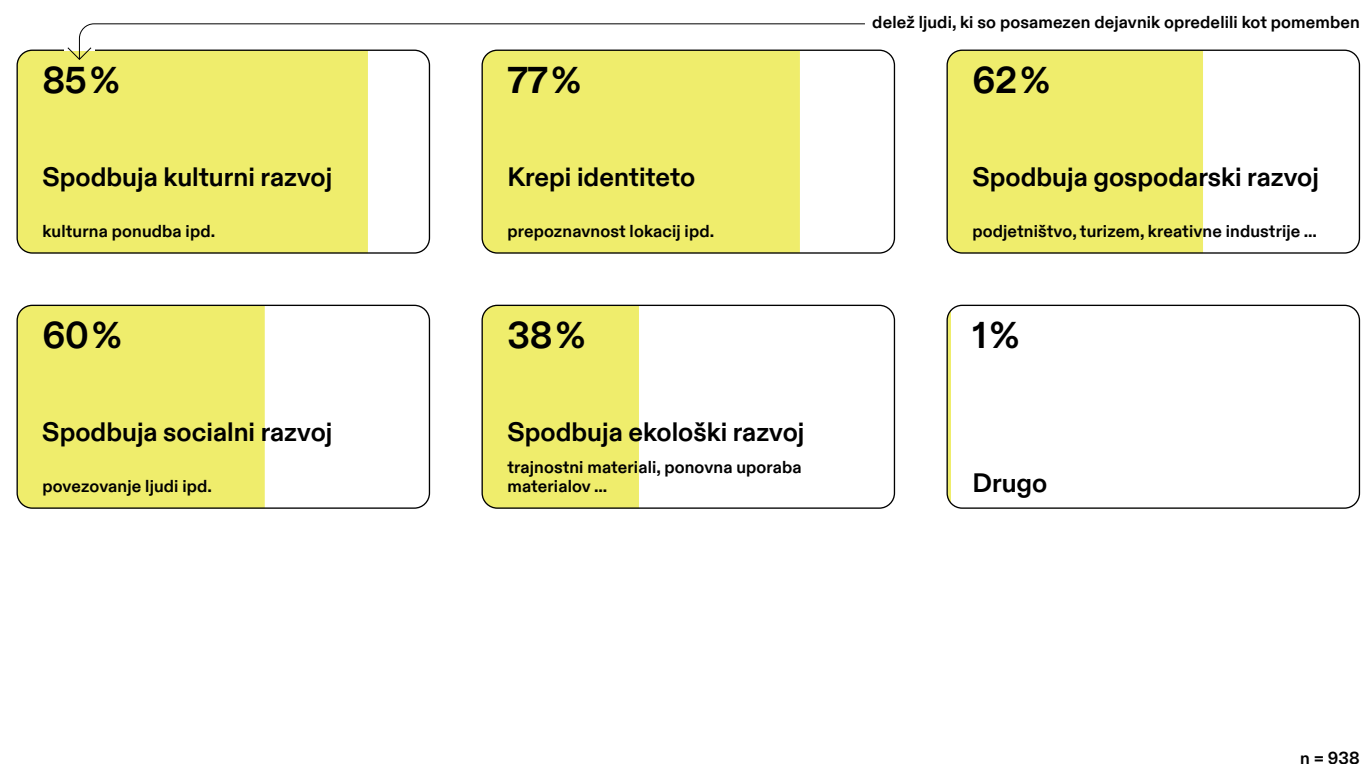
Strassoldo, Raimondo, in Tessarin, Nicoletta (1992): *Le Radici Del Localismo: Indagine Sociologica Sull'appartenenza Territoriale in Friuli*. Trento: Reverdito.

Uršič, Matjaž; Brečko, Barbara; Hrast - Filipovič, Maša (2024): DP3-A1.3 – Poročilo o družbenih potencialih dediščine v kontekstu novega lokalizma s podrobnejšo analizo potencialov lokalnih skupnosti z RevitLabi skupaj z metodologijo evidentiranja osnovnih informacij. Poročilo projekta: HEI-Transform – Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo. Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.

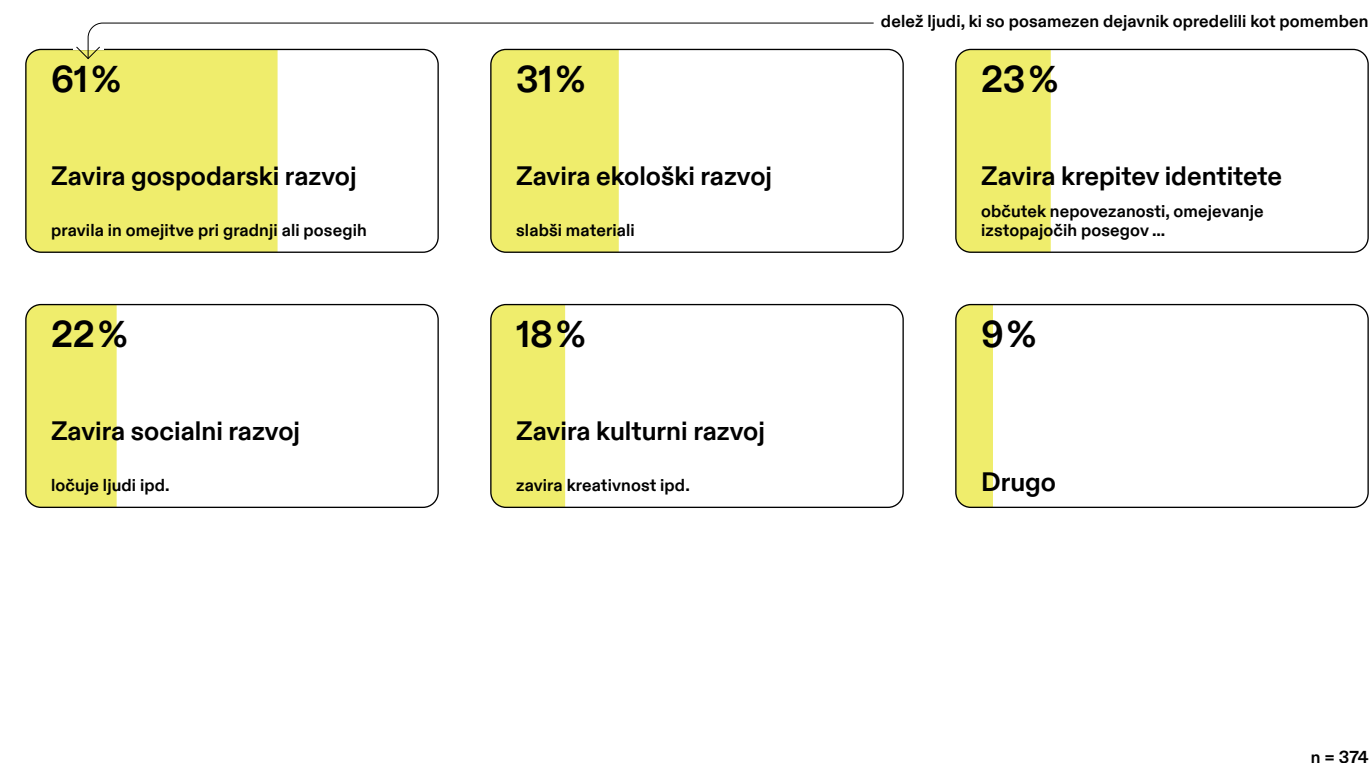
Graf 2: Kateri dejavniki lahko prispevajo k dvigu pomena nepremične kulturne dediščine med prebivalstvom?

Graf 3: Zakaj je nepremična kulturna dediščina lahko priložnost?

Graf 4: Zakaj je nepremična kulturna dediščina lahko breme?

Graf 5: Pripravljenost na participacijo in aktivizem

oz. pripravljenost na sodelovanje v različnih delovnih akcijah, pozivih, dogodkih in drugih aktivnostih, ki so vezane na rabo, upravljanje, spreminjanje, ohranjanje in razvoj nepremične kulturne dediščine v lokalnih skupnostih v Sloveniji

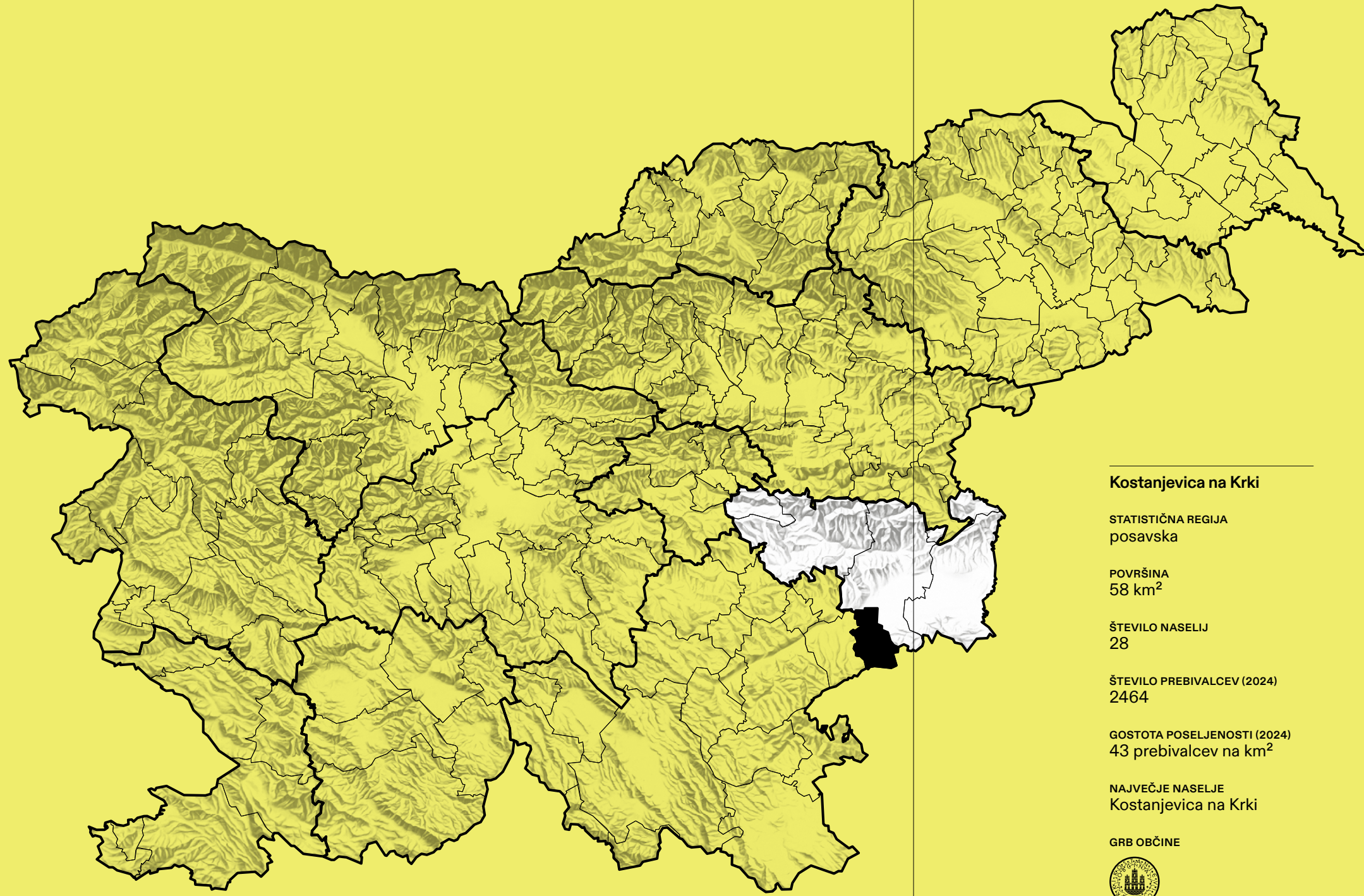

Kostanjevica na Krki

Osnovni podatki o občini

Legra občine v Sloveniji in statistični regiji

Kostanjevica na Krki

STATISTIČNA REGIJA
posavska

POVRŠINA
58 km²

ŠTEVILO NASELIJ
28

ŠTEVILO PREBIVALCEV (2024)
2464

GOSTOTA POSELJENOSTI (2024)
43 prebivalcev na km²

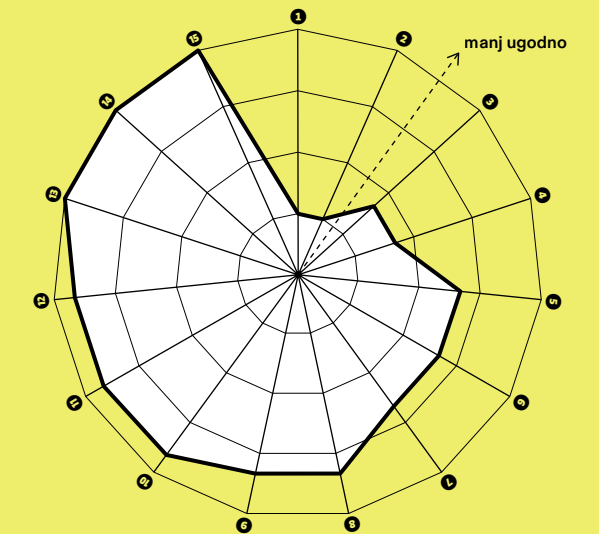
NAJVEČJE NASELJE
Kostanjevica na Krki

GRB OBČINE

Kakovost življenja v statistični regiji

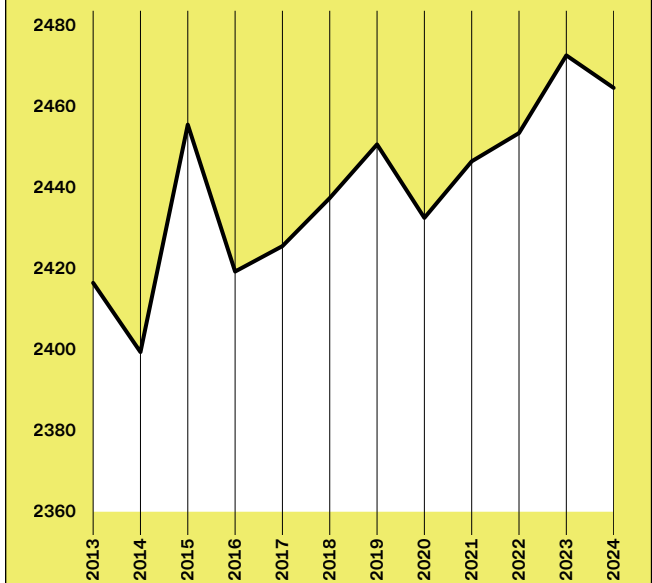
Rangi področij kakovosti življenja od 1 do 12 (1: najugodnejše stanje)

- 1 Izobrazba
- 2 Varnost
- 3 Dostopnost
- 4 Stanovanje
- 5 Podneb. spremembe
- 6 Delo
- 7 Digitalna preobrazba
- 8 Prostor
- 9 Zdravje
- 10 Energ. samooskrba
- 11 Soc. izključenost
- 12 Okolje
- 13 Upravljanje
- 14 Dohodek
- 15 Kultura

Vir: Poročilo o regionalnem razvoju 2018–2022, 2023

Gibanje števila prebivalcev v občini

Vir: SURS, 2024

Oris in položaj občine Kostanjevica na Krki

Barbara Lampič, Lea Rebernik,
Simon Kušar

O občini in dediščini

Občina Kostanjevica na Krki leži v južnem delu Slovenije. Meri 58 km². V njej je leta 2024 v 28 naseljih živel 2464 prebivalcev, v povprečju 42,5 na km². Največje naselje v občini je občinsko središče Kostanjevica na Krki s 698 prebivalci oziroma 28,3 % vseh prebivalcev občine.

Občina Kostanjevica na Krki je ena izmed šestih občin posavske statistične regije; slednja se po oceni kakovosti življenja uvršča na zadnje, 12. mesto med vsemi statističnimi regijami v Sloveniji. V regiji se soočajo s številnimi prostorskimi, socialnimi in gospodarskimi izzivi. Nekoliko boljše stanje je bilo zabeleženo na področju kakovosti stanovanj, energetske samooskrbe, socialne vključenosti in zdravja. Koeficient razvitosti občine Kostanjevica na Krki znaša 0,93, kar pomeni, da gre za podpovprečno razvito slovensko občino.

Prostor in razvoj občine zaznamuje stik Krško-Brežiškega polja s hribovitimi Gorjanci, po katerih poteka državna meja med Republiko Slovenijo in Republiko Hrvaško. Kostanjevica na Krki se zaradi slabše razvitosti in obmejne lege uvršča med obmejna problemska območja. Severni del občine zaznamuje obsežno zavarovano območje Krakovskega gozda. To pomeni, da je poselitvena os občine omejena na območje ob reki Krki ter na gričevje v vzhodni Gorjancev. Zaradi pokrajinskih razmer je na severu in jugu občine visok delež gozda (67,5 %), kmetijskih zemljišč je bistveno manj. Med njimi je največ travinja (17,3 % celotne površine občine). Njive in trajni nasadi (vinogradi in sadovnjaki) pokrivajo zgolj po približno 5 % površin (4,1 % in 5,2 %).

Občina Kostanjevica na Krki nima prepoznane razvojne vloge, gospodarsko je manj razvita. Indeks delovne migracije znaša 71,8, kar jo uvršča med zmerno bivalne občine. Večina delovno aktivnega prebivalstva odhaja na delo v občini Novo mesto in Krško, delno tudi v Ljubljano in Brežice. Prebivalstvena dinamika je zadnje desetletje rahlo pozitivna, indeks staranja pa je blizu

slovenskega povprečja (146,3). Proces staranja prebivalstva poteka podobno hitro kot sicer v Sloveniji. Kakovostno naravno okolje v občini se odraža tudi v obsegu območij Natura 2000, ki zajemajo kar 92,7 % celotne površine.

VIRI

Kušar, S., Bobovnik, N., Lampič, B., 2023: Poročilo o regionalnem razvoju 2018–2022. Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj.

Statistični urad Republike Slovenije (SURS), 2024: Prebivalstvo – izbrani kazalniki, občine in naselja, Slovenija, letno. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5006S.px>.

Pregled in implementacija trajnostnega prostorskega razvoja občine Kostanjevica na Krki

Vlasta Vodeb

O občini in dediščini

Trajnostni razvoj je kot odgovor na pereča vprašanja glede podnebnih in demografskih sprememb, gospodarskega razvoja in družbene pravičnosti v številnih državah po vsem svetu postal pomemben koncept oziroma pristop k prostorskemu načrtovanju. Pregled prostorskega razvoja v občini Kostanjevica na Krki zajema izbrane principe trajnostnega prostorskega razvoja. Osnova za oceno so bili občinski prostorski načrti in strateški akti, statistični podatki, izbrane pretekle in prihodnje naložbe občine ter pregled na terenu.

Pregled prostorskega razvoja v občini Kostanjevica na Krki je pokazal, da se po občinskem prostorskem načrtu (OPN) zagotavlja uravnotežen prostorski razvoj tako glede premišljenega umeščanja poselitve ter gospodarskih in družbenih dejavnosti kot z zagotavljanjem prostorskih možnosti za ustrezno opremljanje z gospodarsko javno infrastrukturo. Tudi naložbe občine v zadnjih letih so v skladu s sodobnimi trajnostnimi trendi. Izboljšanje demografske slike občine postaja v času upadanja števila prebivalcev in spreminjanja starostne strukture eden pomembnejših ciljev trajnostnega prostorskega razvoja. Po OPN je težnja občine povečati demografsko rast in izboljšati življenjske pogoje za povečanje števila mladih družin, s posebnim poudarkom na ohranjanju poseljenosti podeželja. Zaradi staranja prebivalstva (porast starejših od 80 let za 30,9 % od leta 2013) se pojavlja problem zagotavljanja oskrbe za starejše, tako institucionalne kot alternativne. Doma za starejše v občini ni.

Na področju prometne infrastrukture občina pripravlja novelacijo celostne prometne strategije, vlaga v kolesarsko in cestno infrastrukturo ter v javna parkirišča. Kostanjevica na Krki ima ob reki, ki obkroža otok in s tem jedro naselja, zelo dobro razvit zeleni sistem. Ta sega tudi v okoliško naravo in na kmetijske površine, in tu je mogoča rekreacija v obliki pohodništva, jahanja ali kolesarjenja. Razvojne potrebe občine so zaradi kulturnih znamenitosti, naravnih danosti celotnega prostora in reli efnih značilnosti prednostno usmerjene v razvoj turizma

ter (v manjši meri) v razvoj poslovnih in ostalih spremljevalnih dejavnosti, kot so trgovina in storitve. V nižinskem delu se ohranja intenzivno kmetijstvo. Stopnja delovne aktivnosti se je od leta 2013 povečala za 11,7 %, indeks delovne migracije je v tem času upadel za 21,5 %.

Varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami je posebej pomembno zaradi njihovega ireverzibilnega negativnega vpliva na NKD. Območja z nevarnostjo poplav v občini zajemajo kar 865,59 ha. Reševanja problematike so se aktivno lotili s projektom Ukrepi za zmanjševanje poplavne ogroženosti Kostanjevice na Krki, s katerim naj bi zagotovili dodatno poplavno varnost 154 objektov in 485 prebivalcev. Izvedba ukrepov bo prispevala tudi k varovanju kulturne dediščine, od tega 18 kulturnih spomenikov državnega ali lokalnega pomena. Po OPN je razvojna prioriteta tudi trajnostna raba energije. Podpirajo projekte, ki predvidevajo izkoriščanje obnovljivih virov energije, ter posodablajo in ekološko sanirajo obstoječe distribucijsko omrežje.

Dejansko stanje na terenu je pokazalo, da v preteklosti posegi v prostor niso upoštevali vseh elementov za doseganje trajnostnega razvoja (npr. prenove, kjer niso ohranili varovanih elementov kulturne dediščine, razpršena gradnja, raba neobnovljivih energijskih virov ...). Občina lahko predvidi trajnostne prostorske ureditve in optimalno razmestitev dejavnosti ter postavi pogoje varstva kulturne in naravne dediščine, vendar realizacije trajnostnih principov v prostoru ne more v celoti zagotoviti.

VIRI

Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Kostanjevica na Krki, Uradni list RS, št. 51/13

Odlok o ureditvenem načrtu Mestno jedro Kostanjevica, Uradni list RS, št. 12/95, 97/01, 34/10 in 30/11

Ocena ogroženosti občine Kostanjevica na Krki zaradi naravnih in drugih nesreč, 10. 10. 2013

Lokalni program kulture 2015–2018, 2014

Občina Kostanjevica na Krki;
<https://www.kostanjevica.si/>

Podatki o registrirani kulturni dediščini v občini Kostanjevica na Krki

Luka Gruškovnjak

O občini in dediščini

Varovanje nepremične kulturne dediščine v občini Kostanjevica na Krki sodi pod pristojnost območne enote ZVKDS v Novem mestu. V register nepremične kulturne dediščine je na območju občine vpisanih 73 enot.

V najvišji varstveni status se kot spomenik državnega pomena uvrščajo tri enote, ki skupaj tvorijo območje gradu Kostanjevica s samostanom in galerijo na prostem – formo vivo. Gre za cistercijski samostan z baziliko iz 13. stoletja, z mlajšimi trakti, ki obdajajo razsežno baročno arkadno dvorišče. Samostan, preurejen v muzej, je likovno središče Dolenjske. Obkrožajo ga po livadah postavljeni hrastovi kipi sodobnih kiparjev, ustvarjeni na vsakoletnih simpozijih v Kostanjevici od leta 1961 dalje. Ambient dopolnjujeta obzidana parkovna površina in del nekdanjega posestva z vinogradi. Kompleks sodi med spomeniška območja z znakom evropske dediščine, ki pomenijo mejnike pri nastajanju današnje Evrope.

Po varstvenem statusu sledi 17 spomenikov lokalnega pomena in 55 registriranih enot dediščine različnih zvrsti. Najstarejše spomenike sestavlja 11 arheoloških najdišč, predvsem grobišč in naselbin, ki kažejo na obljudenost območja od starejše kamene dobe dalje.

Med varovana naselja in njihove dele sodi mestno jedro Kostanjevice na Krki, ki se je razvilo na umetnem

otoku na okljuku reke Krke (leta 1249 se omenja kot trg, leta 1252 kot mesto). Stavbe so rezultat prezidav v 19. stoletju, v čas katerega sodita tudi lesena mostova čez Krko, varovana kot objekta tehniške dediščine.

Kot kulturna krajina je varovan vinogradniški zaselek nad Črnečo vasjo, ki ga sestavlja niz objektov, nekdanj lesenih vinskih hramov, s pripadajočimi vinogradi. Poleg tega je registriranih še 32 raznovrstnih stavb – dvanajst stanovanjskih hiš, sedem cerkva, pet domačij, dva vinska hrama, kapela, župnišče, stražni stolp, šola, gospodarsko poslopje in sušilnica. Med stavbe s parki ali vrtovi sodi grad Dobrava pri Kostanjevici, nekdanja pristava kostanjeviškega samostana. Varovanih je tudi skupno 22 spominskih objektov in krajev, predvsem kapelic.

VIRI

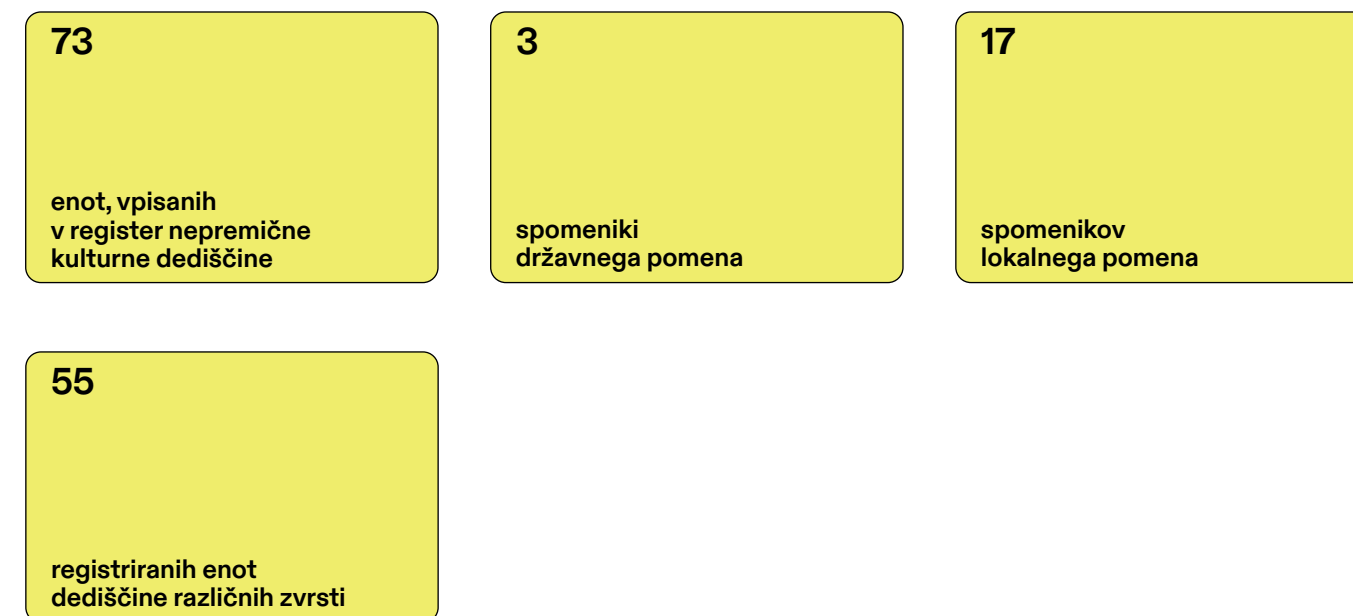
Informacijski sistem kulturne dediščine:
<https://geohub.gov.si/ghapp/iskd/>

European Heritage Label:
<https://culture.ec.europa.eu/si/cultural-heritage/initiatives-and-success-stories/european-heritage-label>

Odlok o razglasitvi Območja gradu Kostanjevica s samostanom in Galerijo na prostem – Formo vivo za kulturni spomenik državnega pomena, Uradni list RS št. 81/99, 55/2002, 54/2003.

Shema 1: Nepremična kulturna dediščina v občini Kostanjevica na Krki

Vir: ISKD, 2024

Shema 2: Stavbe, spominski objekti in obeležja, vpisani v register nepremične kulturne dediščine

Vir: ISKD, 2024

Nepremična kulturna dediščina na funkcionalno razvrednotenih območjih

Barbara Lampič, Lea Rebernik, Simon Kušar

O občini in dediščini

V občini Kostanjevica na Krki so bila leta 2023 skupaj evidentirana tri funkcionalno razvrednotena območja (FRO), eno sega tudi na varovano območje nepremične kulturne dediščine (vplivno območje cistercijanskega samostana). Gledano v celoti ima občina 78 enot nepremične kulturne dediščine (NKD), ki zavzemajo 7,6 % njene površine.

Glede na režim varovanja med enotami NKD prevladuje registrirana dediščina (45), po zvrsti dediščine pa stavbe (36). Tako v naselju kot v odprtem prostoru prevladujejo stanovanjske hiše, domačije in sakralni objekti (npr. cerkve in župnišča).

Na podlagi režima varovanja (upoštevajoč registrirano dediščino, spomenike lokalnega in spomenike državnega pomena) in zvrsti (le izbrane: stavbe, stavbe s parki in vrtovi, parki in vrtovi ter drugi objekti in naprave) smo zožili nabor relevantne dediščine, nato pa smo s terenskimi obiski pregledali in popisali stanje in funkcionalnost 29 enot NKD v občini. Zgolj polovica preverjenih enot NKD (52 %) je v dobrem fizičnem stanju. Razlike se pričakovano kažejo glede na režim varovanja: boljše stanje je povezano s strožjim režimom varovanja, kar kaže na boljše možnosti financiranja obnove in vzdrževanja.

Pri pregledu dediščine na terenu smo poseben poudarek namenili funkcionalnosti NKD. Med terensko pregledanimi območji je bilo povsem opuščeni šest enot NKD, ki so vse registrirana dediščina

(npr. domačija Orehovec 9, sušilnica pri hiši Malence 14 idr.). Opazna je aktivna raba objektov s strožjim varstvenim režimom. Omeniti velja tudi povezavo med stopnjo opuščeniosti in fizičnim stanjem objektov, saj neraba sovпада s slabšimi fizičnimi razmerami. Dobro fizično stanje objektov smo evidentirali zgolj pri enotah NKD v rabi (skupaj 15).

Ne glede na lego NKD (znotraj večjega naselja, v vasi ali v odprtem prostoru) sta najpogostejši dejavnosti (ali pretekli dejavnosti) na območjih oziroma v stavbah NKD bivanje (npr. enodružinske ali večstanovanjske hiše) in zagotavljanje javnih storitev (npr. kulturna, verska dejavnost idr.). Znotraj večjega naselja in v vasi so objekti NKD namenjeni tudi turizmu – najpogosteje gre za nastanitvene objekte (npr. B & B) – ali pa so bili prenovljeni v turistične znamenitosti (npr. stražni stolp v Črneči vasi).

VIRI

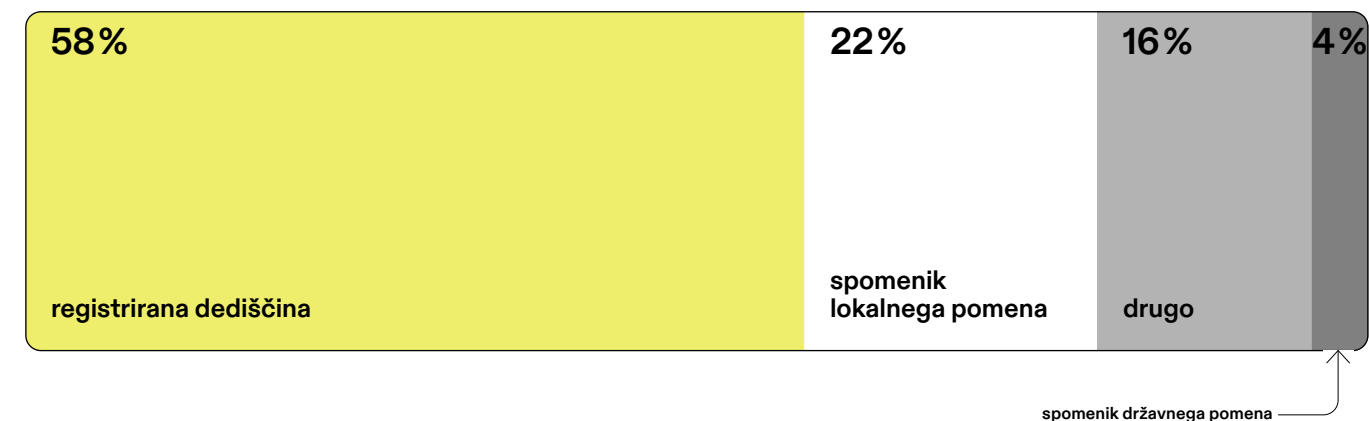
Kušar, S., Bobovnik, N., Lampič, B., 2023: Poročilo o regionalnem razvoju 2018–2022. Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj.

Statistični urad Republike Slovenije (SURS), 2024: Prebivalstvo – izbrani kazalniki, občine in naselja, Slovenija, letno. URL: <https://pxweb.stat.si/SiStatData/pxweb/sl/Data/-/05C5006S.px>.

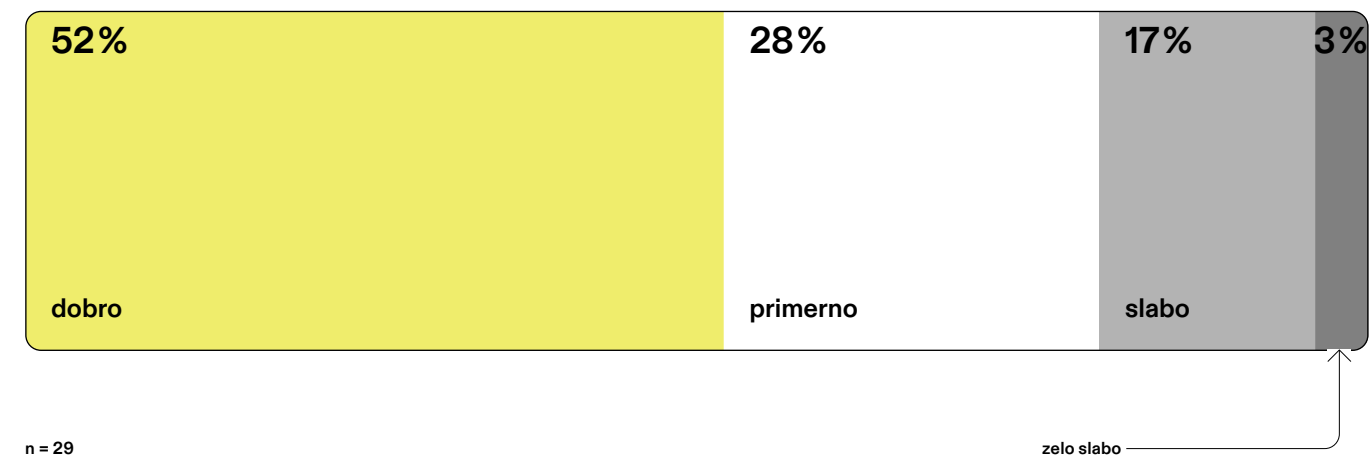
Ministrstvo za kulturo, 2024: Varstveni režimi kulturne dediščine (eVrd). URL: <https://podatki.gov.si/dataset/varstveni-rezimi-kulturne-dediscine-evrd>.

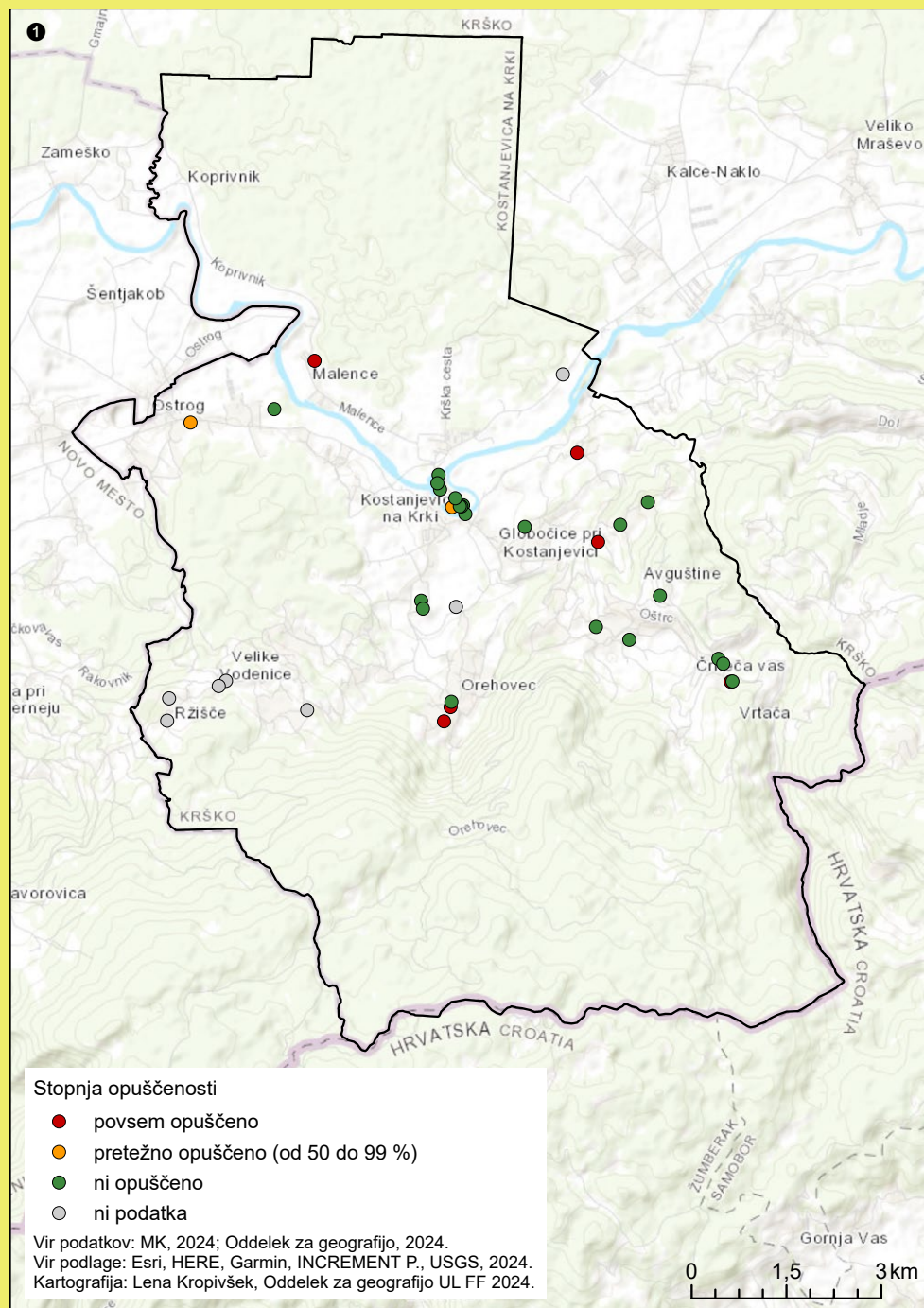
Graf 1: NKD v občini Kostanjevica na Krki po režimu varstva

Vir: eVrd, 2024

Graf 2: Fizično stanje terensko pregledane NKD v občini Kostanjevica na Krki

1 Prikaz stopnje opuščeniosti NKD v občini Kostanjevica na Krki

2 3 Središče Kostanjevice na Krki zaznamuje enote NKD, ki so zavarovane kot profana stavbna dediščina (2: hiša Oražnova ulica 24). Enote tega tipa se pojavljajo tudi v okoliških vaseh, a tam v povsem drugem slogu (3: hiša Črneča vas 16) (foto: arhiv Oddelka za geografijo UL FF).

Vloga dediščine v razvoju lokalne skupnosti

Neža Čebtron Lipovec, Jasna Fakin Bajec, Sandi Abram

O občini in dediščini

Etnološko-antropološka študija percepcije pomena dediščine v občini Kostanjevica na Krki je pokazala zelo jasno sliko skupnosti, ki je močno navezana na svojo dediščino, se zelo temeljito zaveda njenih pomenov in nians, prepozna pa tudi njen potencial. Med ključnimi primeri dediščine so izpostavili samo zgodovino kraja od srednjega veka dalje, ko je bilo mesto samooskrbno, njegovo edinstveno lego (gre za edini poseljen rečni otok v Sloveniji) ter kulturno dejavnost in vinogradništvo. Izjemno vlogo ima v kraju nesnovna dediščina, predvsem šelmarija, pustno praznovanje, ki že desetletja povezuje celotno skupnost. Izpostavljena je bila tudi tradicija pihalnega orkestra, kjer skupaj nastopajo pripadniki različnih generacij. Kot nesnovno dediščino smo prepoznali tudi delovanje številnih društev in življenje z gledališko in likovno umetnostjo, kar pooseblja Gorjupova galerija v prostorih osnovne šole. Visoko vrednoteno dediščino pomeni samo mestno jedro z nabrežji Krke, življenjem z reko (in poplavami), mostovi ter obema cerkvama. Posebno vlogo imata dva specifična objekta. Prvi, na otoku, je Ministerialni dvorec (farovž) z Lamutovim salonom, ki je do nedavnega tam deloval kot prostor družbenega povezovanja, ali z besedami sogovornikov: "Zelo manjka ta prostor, bil je vsebinska povezava med gradom in mestom." Prepoznavno vlogo ima tudi t. i. grad, nekdanji cistercijanski samostan z galerijo,

ki se je z različnimi funkcijami skozi čas tesno povezal z lokalno skupnostjo. Za prebivalce ima torej socialno in emotivno vrednost, saj so bila tu stanovanja, pa tudi proizvodni prostori (Labod, šivalnica, Iskra in vinska klet). "Grad je ljudem dajal kruh," povedo. Sedaj je notri "visoka kultura", ki po mnenju številnih sogovornikov za ljudi ni več privlačna. Posebej je bil izpostavljen tudi nekdanji, pred dobrim desetletjem porušeni združni dom. Ker ne obstaja več, ni uradno prepoznani kot dediščina. Izpostavili so, da so tu potekale vse kulturne dejavnosti mesta, deloval je torej kot družbeno stičišče. Danes te funkcije nima več nobena stavba na otoku. Vzorčni primer skupnostnega angažmaja za ohranjanje dediščine je Kulturno turistično društvo Črneča vas, nagrajeno za svoje številne aktivnosti, predvsem za prenovno nekdanje šole in za samoniklo vzpostavitev skupnostnega muzejskega prostora.

Ključni prepoznani izziv je okrepitev sodelovanja med lokalno oblastjo in prebivalci. Poudarjajo, da dediščina, posebej na otoku, potrebuje sistematično ohranjanje in upravljanje, torej dolgoročno strategijo in finančni okvir ter premišljen pristop k poplavam. Izziv, ki se je izrisal skozi pogovore, je tudi polarizacija med prebivalci otoka in okoliškimi vasi. Čeprav različni deležniki to dojemajo različno, stanje povzroča domnevno stagnacijo bolj strukturiranega upravljanja grajene dediščine na otoku. Ilustracija te dvojnosti

je pristop k reševanju problema prometa na otoku. Vidna težava je tudi pomanjkanje trajnih dejavnosti v mestu (gostilne ne preživijo, banka je bila ukinjena, pošta deluje zelo omejeno). Osrednji izziv pa je turizem: različni deležniki so predstavili tudi diametralno nasprotno poglede na njegov razvoj. Ti segajo od želja po celoletnem, razpršenem, tudi butičnem turizmu, drugi pa se bojijo, da bi ta proces sprožil gentrifikacijo in preobrazbo mesta. Vprašanja so se porajala tudi glede množičnih dogodkov v mestu; ti imajo niz pozitivnih (prepoznavnost, dobiček), a tudi negativnih učinkov (onesnaženje, objestnost obiskovalcev). Poseben problem so turisti z avtodomi, ki preobremenijo kraj. V povezavi z izbranimi pomembnimi objekti in funkcijami je v mestu težava tudi pomanjkanje skupnostnih prostorov (ni več združnega doma in Lamutovega salona, pihalni orkester vadi v začasnih, neustreznih prostorih). Po drugi strani pa negativno

prisotnost na otoku pomeni kompleks klavnice v neposredni bližini mestne plaže.

V opredeljevanju želja in potencialov so prebivalci enotno izkazali izjemno kolektivno pripadnost kraju, veliko ozaveščenost o pomenu dediščine, hkrati pa jasno željo po čim bolj skladnem, sonaravnem, do dediščine spoštljivem razvoju kraja, ki naj da prednost skupnosti pred kapitalom. Številni sogovorniki imajo zelo razdelane vizije o možnostih razvoja. Ob vizualizaciji "Kostanjevica 2040" so prihodnost kraja nekateri sogovorniki opisali z mislijo, naj osrednji dogodek, ki povezuje celo vas, ostane pustovanje (šelmarija), drugi pa z željo, da bi bile vse hiše na otoku vseljene, da bi imela šola spet dva razreda, da bi obudili dejavnosti in bi mesto oživel, da bi tu poleg društev spet delovali banka in pošta, da bi imeli na otoku dom upokojencev, vse parcele pa bi bile urejene.

Pregled uveljavljanja ekonomskorazvojnih interesov v občini Kostanjevica na Krki

Mojca Marc, Iana Bilynets, Ljubica Knežević Cvelbar, Nina Ponikvar, Katja Zajc Kejžar

O občini in dediščini

Kostanjevica na Krki ima 2.472 prebivalcev in gostoto poselitve 42 ljudi na km². V zadnjih desetih letih se je število prebivalcev povečalo za 30. Stopnja delovne aktivnosti je najvišja med primerjanimi občinami in znaša 71,2 %. Delež delavcev, ki se na delo vozijo v kraje zunaj občine, znaša 66,4 % (SURs, 2024).

Delež lastniških stanovanj v občini Kostanjevica na Krki je z 88 % najvišji med primerjanimi občinami. Povprečna uporabna površina stanovanj je 87,5 m². Občina je v obdobju 2011–2021 izkazovala negativno rast števila stanovanj, saj se je zmanjšalo za 2 enoti, tako da je skupno število stanovanj leta 2021 znašalo 1.036. Leta 2018 je bilo praznih stanovanjskih enot 223, kar je 22 % (SURs, 2024).

Povprečni dohodek na zaposlenega v občini znaša 1.592,05 EUR in je najnižji med primerjanimi občinami. V občini delujeta 202 podjetji (AJPEs, 2024). Prihodki občinskega proračuna znašajo 4.395.626 evrov, odhodki pa 4.448.912 evrov; davčni prihodki znašajo 2.407.077 evrov, od tega davki na nepremičnine 257.159 evrov (AJPEs, 2024).

Kostanjevica na Krki je imela leta 2022 med vsemi štirimi občinami znotraj projekta največ turističnih prihodov (1.897) in prenočitev (3.511), čeprav je imela najmanj ležišč (82). Povprečno število prenočitev je bilo 1,9 (SURs, 2024).

Občina je znana po kmetijskih dejavnostih, med katerimi so vinogradništvo, ribogojstvo, govedoreja in poljedelstvo. Kmetijski sektor regije ima pomembno vlogo v lokalnem gospodarstvu. Edinstveno zgodovinsko središče mesta, ki leži na otoku v reki Krki, privablja turiste, zaradi česar ima turizem ključno vlogo (Landestroost, 2024). Poleg tega h gospodarstvu mesta prispeva bogata kulturna dediščina, vključno z galerijami, muzeji in tudi naravnimi znamenitostmi (npr. Galerija Božidar Jakac, Kostanjeviška jama).

Ključne investicije v projekte na področju kulturne dediščine

Pobud, pri katerih bi dediščina ustvarjala prihodek, primanjkuje. Ena redkih izjem je Galerija Božidar Jakac, ki gosti različne razstave, prireditve, koncerte in poroke ter ustvarja prihodke od prodaje vstopnic in najemnin. Občina vlaga v različne sektorje iz svoje pristojnosti, vključno z gospodarsko javno infrastrukturo, zdravstvom, turizmom, izobraževanjem in športom.

Izmed največjih nedavnih investicij jih je bilo 9 % povezanih s kulturno dediščino, pri čemer je 70 % sredstev zagotovila občina, 23 % EU in država, 7 % pa lokalni partnerji (Občina Kostanjevica na Krki, 2024).

Tabela 1: Ključni investicijski projekti na področju kulturne dediščine v občini Kostanjevica na Krki v obdobju 2014–2024

Vir: Občina Kostanjevica na Krki (2024)

OBJEKT	PREDVIDENI STROŠKI	VIRI FINANCIRANJA
Posavska špajza mestna tržnica in sejna soba	97.193 EUR	Občina, sredstva EU in RS
Obnova stražnega stolpa v Črneči vasi	72.154 EUR	Občina
Nakup starega farovža	300.000 EUR	Občina
Obnova stare šole v Črneči vasi	469.601 EUR	Lokalni partnerji, občina
Obnova Južnega mostu	584.010 EUR	Lokalni partnerji, občina, sredstva EU in RS
Obnova Severnega mostu	800.813 EUR	Občina, sredstva EU in RS
Obnova Tercialskega mostu	570.000 EUR	Občina, sredstva EU in RS
Obnova nekdanjega župnišča z Lamutovim salonom 2021–2025	3.000.000 EUR	Občina

Kostanjevica na Krki: revitalizacija turistične destinacije

Maja Turnšek

O občini in dediščini

Na tem mestu predstavljamo povzetek analize potencialov za razvoj kulturnodediščinskega turizma v odvisnosti od razvoja turizma na destinaciji Kostanjevica na Krki. Pri tem v prvi vrsti sledimo načelom Mednarodne listine ICOMOS o kulturnodediščinskem turizmu (2022), ki v svoji revidirani verziji odgovarja na aktualne težave rasti turizma ter varstvo kulturne dediščine in pravice skupnosti postavlja v središče kulturnodediščinskega turizma, spodbuja participativno upravljanje in zagovarja podporo ciljem trajnostnega razvoja ZN in politiki podnebnih ukrepov.

Kostanjevica na Krki je izletniško in turistično izredno zanimiva destinacija, ki pa se sooča z izzivom vprašanja revitalizacije turizma. Po klasični teoriji razvoja turističnih destinacij (Butler, 2024; Butler, 1980) te od začetnega hitrega razvoja turizma tvegajo postopno stagnacijo in upad turizma. Če destinacija vsaj po nekaj desetletjih ne uvede strateške revitalizacije, investicije in zanimanje turistov upadejo. V osemdesetih letih prejšnjega stoletja je bila Kostanjevica na Krki ena izmed priljubljenih izletniških točk turistov iz Zagreba. Predvsem gostinska ponudba je v tistem obdobju pomembno presegala trenutno ponudbo. V občinskih strateških dokumentih glede razvoja turizma na destinaciji lahko sledimo počasnemu upadanju interesa za razvoj turizma, od začetnega velikega navdušenja v devetdesetih letih prejšnjega stoletja

do stagnacije in pomanjkanja priložnosti za investicije v zadnjem obdobju.

Gre za zelo majhno občino, ki ima sicer relativno dobro dostopnost, vključujoč novo kolesarsko povezavo do železniške postaje v Krškem. Potenciale ima predvsem v izletniškem, kolesarskem in pohodniškem turizmu, vključno z možnostjo kopanja in vodnih športov. Nima pa občina lastnih velikih nastanitvenih ponudnikov, čeprav so pred leti iskali investitorja za zgraditev novega termalnega turističnega kompleksa. Osrednji izziv Kostanjevice na Krki je vprašanje, kako ohranjati nepremično kulturno dediščino starega mestnega jedra, umeščenega na otok, kar ponuja svojevrstnost ponudbe in doživetja.

Vendar turistično doživetje mestnega jedra kazijo cestna povezava čez otok, večje število propadajočih stavb in predvsem premalo gostinske ponudbe in priložnosti za nakupovanje (oboje je ob vsej kulturni ponudbi kot aktivnost in motivacija izletnikov in turistov navadno podcenjeno, vendar je ključnega pomena). Mestno jedro je zaradi svoje majhnosti in umeščenosti na otok hkrati izredno ranljivo. Identificirali smo predvsem tri osrednje nevarnosti: (a) gentrifikacijo zaradi nastanitvenih objektov in nevarnost izrivanja lokalnega življenja s ponudbo doživetij samo za turiste, (b) nizko nosilnostno zmogljivost (npr. nezadovoljstvo domačinov s povečanjem števila turistov v času omejitev zaradi covida-19),

(c) "odčaranost" domačinov od turizma in gostinstva, povezano z nizko dodano vrednostjo in težkimi pogoji dela. K temu lahko pripišemo še poplavno ranljivost in njene potencialno negativne učinke na medijsko podobo destinacije ter majhnost občine in s tem pomanjkanje virov za pridobivanje nacionalnih in evropskih projektnih sredstev.

Občina je vključena v Združenje zgodovinskih mest Slovenije, ki jo v svojih gradivih tudi aktivno promovira. Sodeluje v Zeleni shemi slovenskega turizma, v okviru katere je leta 2019 pridobila srebrni znak. Med vsemi štirimi sodelujočimi občinami imajo prav tu, čeprav zgolj na ravni turističnoinformacijskega centra, še najbolj razvit destinacijski menedžment, ki svojo vizijo utemeljuje v primerjavi z razvojem turizma v Radovljici. Slednja je svoj turistični razvoj zgradila na turistih, ki obiskujejo okoliške močne turistične centre (Bled, Bohinj), s ponudbo sladke kulinarike in produktov obrtnišтва. Primerjava mesta z Radovljico in z najbližjim podobnim majhnim mestnim jedrom na Hrvaškem, Samoborjem, pokaže nerazvitost Kostanjevice na Krki, a ne v naravnih in kulturnih lepotah – te danosti so v Kostanjevici na Krki še bolj izjemne – temveč v relativni uspavnosti življenja in manjši razvitosti gostinske ponudbe v mestnem jedru, kjer ni npr. nobene slaščičarne ali sodobno urejene kavarne.

Med zaščiteno kulturno dediščino lokalnega pomena spadajo tudi trije mostovi na otok. V načrtu je obnova Plečnikove dediščine – Tercialskega mostu, ki so ga leta 2023 popolnoma uničile poplave. Kostanjevica na Krki je ena izmed potencialno pomembnih točk Plečnikove dediščine. Med drugim je arhitekt zasnoval tudi občinski grb. Vendar v turistični ponudbi trenutno ne zasledimo pomembnega navezovanja na to dediščino, z izjemo ponudbe Plečnikovega čaja.

Pomembna prednost Kostanjevice na Krki je kulturni turizem, ki se je razvil okrog Galerije Božidar Jakac. Impozantni spomenik državnega pomena je bogat z vsebinami in kulturnimi dogodki. Trenutno je dobro domišljena smer razvoja izboljševanje povezave med otokom in galerijo, obogatene s skulpturami forme vive, ki doživetju destinacije prav tako daje svoj pečat in jo uvršča v kreativni turizem. Ostaja pereče vprašanje, kam umestiti Lamutov atelje, ki so ga morali zaradi varnosti po potresu umakniti iz Ministerialnega dvorca. Nakup dvorca s strani Občine Kostanjevica na Krki je smiselna odločitev, bo pa potrebna usmeritev, ki bo znala z gostinstvom in turizmom graditi izboljšanje vsakdanjega življenja domačinov. Smiselna usmeritev je povezovanje gostinske in doživljajske ponudbe z aktivnostmi lokalnih društev in Valvasorjeve knjižnice.

VIRI

Butler, R. W. (1980). The concept of a tourist area cycle of evolution: Implications for management of resources. *The Canadian Geographer*, 24 (1), 5–12.

Butler, R. W. (2024). Tourism destination development: the tourism area life cycle model. *Tourism Geographies*, 1–9.

Colarič - Jakše, L.-M., Štepec, D., in Pinterič, U. (2022). *Strategija trajnostnega razvoja turizma v občini Kostanjevica na Krki 2022–2032*. Kostanjevica na Krki: Občina Kostanjevica na Krki.

ICOMOS (2022). *Mednarodna listina ICOMOS o kulturnodediščinskem turizmu: Krepitev varstva kulturne dediščine in odpornosti skupnosti z odgovornim in trajnostnim upravljanjem turizma*. Sprejeta na letni generalni skupščini ICOMOS (Bangkok, Tajska) novembra 2022.

Kostanjevica na Krki

Podatki o območju iz RKD MK

Prikaz na karti

Varstveni podatki

EID
1-00262

IME
Kostanjevica na Krki
– mestno jedro

VRSTA SPOMENIKA
spomenik lokalnega pomena

TIP RAZGLASITVE
stalna razglasitev do preklica

PREDPIS
Odlok o razglasitvi mesta
Kostanjevice na Krki za kulturni
in zgodovinski spomenik

OBJAVA
Ur. l. RS, št. 69/97-3370

VELJAVNOST
28. 11. 1997

POVEZAVA DO PRAVNIH REŽIMOV
VARSTVA KULTURNE DEDIŠČINE
(OBMOČJA SPOMENIKOV)
eVRD

Sinonimi imena enote

Landstras

Klasifikacija dediščine

ZVRST
naselja in njihovi deli

PODZVRSTI
/

TIP
naselbinska dediščina

STROKOVNA PODROČJA
urbanistična zgodovina,
umetnostna zgodovina,
krajinska arhitektura

OBSEG
območje

PRISTOJNA OE ZVKDS
OE Novo mesto

Lokacija enote

NASELJE
Kostanjevica na Krki

OBČINA
Kostanjevica na Krki

OPIS LOKACIJE
Kostanjevica na Krki stoji na
poplavni ravnici ob reki Krki.
Območje obsega srednjeveško
mestno jedro na otoku, okoliško
cono s poselitvijo severno od
Ljubljanske ceste in reko z
obrežno vegetacijo in travniki.

KOORDINATE
N: 5078050
E: 5533066
Z: 151 m

OBSEG
/

NAČIN DOLOČITVE MEJE OBMOČJA
meja je določena na DKN

Opis enote

TIPOLOŠKA GESLA
trško jedro, mestno jedro

KRATEK OPIS
Mestno jedro z vzporednima ulicama, ki se je razvilo na umetnem otoku na
okljuku reke Krke (1249 se omenja kot trg, 1252 kot mesto). Stavbe so
rezultat prezidav v 19. stol., ko se je izoblikovalo tudi kostanjeviško
predmestje na desnem bregu Krke.

DOLGI OPIS
/

DATACIJA
13. stol., 1220, 1249, 1252, 19. stol.

AVTORJI
/

Varstvo enote

ZVRST
dediščina

VARSTVENE USMERITVE
naselja in njihovi deli
(strokovne zasnove 2008)

MEDNARODNO VARSTVO
/

STATUS
spomenik lokalnega pomena

POVEZAVA DO PRAVNIH REŽIMOV
VARSTVA KULTURNE DEDIŠČINE
eVRD

Podatki o vpisu

DATUM VPISA V REGISTER
30. 4. 1996

DATUM ZADNJE SPREMEMBE
1. 8. 2022

PREDSTAVITVENI PODATKI
dokumenti o enoti

Kostanjevica na Krki

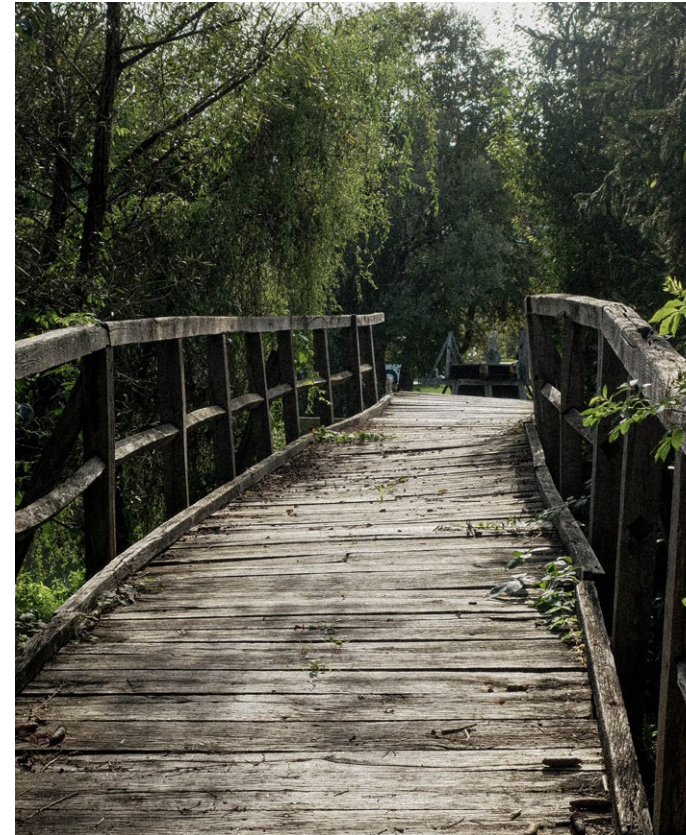
Fotografije območja obravnave

Struga okljuka Krke

Zgodovinsko središče Kostanjevice na Krki

Tercialski most

Središče Kostanjevice na Krki

Obrežje Krke

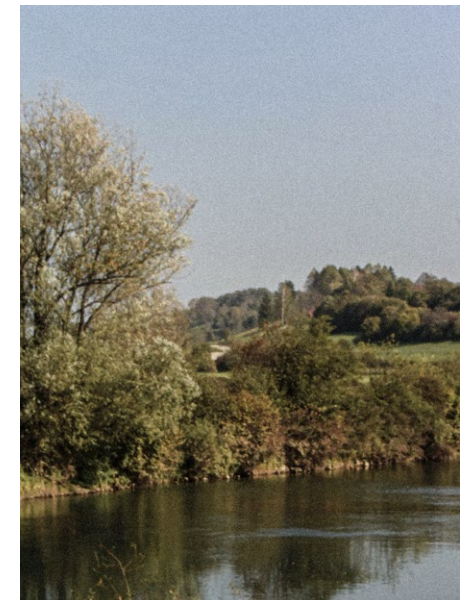
Kostanjeviško dvorišče

Obrežje Krke

Detajl stavbe na otoku

Krka

Kostanjevica na Krki

Fotografije območja obravnave

Stranski portal cerkve sv. Jakoba

Vogal cerkve sv. Jakoba

Notranjost ministerialnega dvorca, v katerem je bil nekdanj Lamutov salon

Ministerialni dvorec

Dvorec je danes v slabem stanju

Arkade ministerialnega dvorca kostanjeviške gospode

Za dvorcem se odpira vrt z dostopom do Krke

Sledovi pretekle uporabe

Sledovi pretekle uporabe

Značilnosti dediščine in kulturne krajine

Katarina Šmid

Značilnosti dediščine in kulturne krajine

Naselbinsko jedro Kostanjevice na Krki leži na otoku, ki je spričo hidrografskih sprememb doživel kar nekaj preobrazb, o čemer priča že primerjava franciscejskega katastra (1824) z načrtom italijanskega arhitekta Giovannija Pieronija (1639) (Frelih - Ribič, 1983). Najstarejši del naselja obsega območje od južnega mostu vzdolž Ulice talcev do skrajne prečne povezave na trg in ob njegovem širšem delu do reke; gostota pozidave se proti severu manjša (Mravlje, 1983). Večina srednjeveških hiš je bila še v času jožefinskih vojaških merenj ob koncu 18. stoletja lesenih, šele v drugi polovici 19. stoletja so lesene dele stanovanjskih objektov postopoma nadomeščali z zidanimi (Baš, 1953, Mravlje, 1983, Rožman, 2012a, 2012b).

V Kostanjevici je zagotovo stal grad rodbine Spanheimov, pod katerimi je kraj leta 1249 dobil trške pravice. Njegova lokacija ni povsem jasna; najverjetneje je stal na severozahodnem koncu naselbine, ki je danes pod vodo (Golec, 2003). Za najstarejšo ohranjeno profano stavbo danes velja nekdanja graščina oziroma ministerialni dvorec, "stari farož" iz 16. stoletja, v katerem je bil od leta 1956 Lamutov likovni salon (Komelj, 1983). Enako kot pri mestnem gradu je nejasna tudi točna lega nekaterih kostanjeviških cerkva oziroma kapel, saj od v virih izpričanih petih danes stojita le župnijska cerkev sv. Jakoba (prvič omenjena leta 1220) in nekdanja špitalska cerkev sv. Miklavža (prvič izpričana leta 1581).

Naselbina tlorisno izstopa po dveh vzporednih in sprva enakovredno prometnih cestah, ki se raztezata v smeri sever-jug (daljša, "Veliki plac" – današnja Ulica talcev, in krajša, "Mali plac" – sedanja Oražnova ulica) in se na jugu lijakasto iztečeta na Kambičev trg (Pirkovič Kocbek, 1985, Golec, 2003). Taka ulična zasnova je v našem prostoru izjemna (Pirkovič, 1988, Rožman, 2012b). Drugih stranskih ulic mesto ni poznalo, temveč je imelo le krajše povezave ali razširjene areale (Pirkovič Kocbek 1985, Golec 2003). Najstarejše stavbe z redkimi izjemami (Oražnova ulica 2, župnijska cerkev) stojijo neposredno ob robu cestišča, novejši objekti pa se od ulične črte odmikajo.

Tipična kostanjeviška hiša je pritlična ali enonadstropna (Frelih - Ribič, 1983), z osrednjo mansardo (lokalno imenovano "fičara") ali brez nje ter z vhodom na sredini (Rožman, 2012b). Pritlični del je lahko služil še za gostilno, trgovino ali obrt ter v začetju celo za hlev. Tradicionalno so hiše samostojne, pritlične so tudi v obliki dvojčka (Frelih - Ribič, 1983). V notranjosti stavbnega zemljišča je dvorišče z vrtom in morda še gospodarskim poslopjem.

Glede na tipologijo oziroma razvojne faze ločimo pritlično hišo, pritlično hišo z mansardo, iz katere se je proti koncu 19. stoletja razvila razkošnejša lokalna varianta (t. i. Bertolijev tip: pritlična hiša z mansardo ali brez nje in s poudarjenim vhodom), in enonadstropno

hišo (Frelih - Ribič, 1983). Po tlorisu so si vse različice podobne; prostori so razporejeni simetrično okoli osrednje veže, iz katere se dostopa tudi na dvorišče. Večji bivalni prostori so v obcestnem delu, zadaj je navadno manjša soba ali kuhinja. V nadstropju so spalni prostori.

Tudi pročelje je oblikovano po enotnem ključu. Fasade so členjene simetrično okoli osrednje osi z glavnim vhodom. V mansardah redno najdemo po dvoje oken in okrogel zračnik v slemenskem delu. Leseni ali kamniti portali navadno nosijo letnico ali inicialki lastnika, dvokrilna lesena vrata pa so običajno estetski rezbarski izdelek. Fasada je zlasti pri hišah, ki so nastajale nekje od sredine 19. stoletja dalje, bistveno bolj okrašena, pri starejših je bil večji

poudarek na portalu in vratih (Frelih - Ribič, 1983). Zlasti enonadstropne hiše krasijo zelo raznoliki ornament, ki posnemajo štuk, a so v resnici s pomočjo kalupov izdelani iz gline in prebarvani (Pirkovič Kocbek, 1985).

Kostanjevici je vse do sredine osemdesetih let 20. stoletja uspelo ohraniti bolj ali manj enotno stavbno tkivo, danes pa v oči bodejo številne degradacije, do katerih je prišlo zaradi adaptacij, novih in nadomeštnih gradenj, neupoštevanja gabaritov stavb in ulične črte ... (Rožman, 2012b). Veliko starejših zgradb zaradi pomanjkanja sredstev klavarno propada, a ima mesto zaradi svoje avtentičnosti, urbanističnih odlik in kulturnih spomenikov izjemen potencial, ki bi ga bilo moč s pravilnim in vključujočim pristopom obuditi, upoštevaje vse vidike trajnostnega razvoja.

VIRI

Baš, Angelos: Stavbni značaj Kostanjevice v franciscejskem katastru. V: *Kostanjevica na Krki: Ob sedemstoletnici mestnega obstoja*. Kostanjevica: Vinarska zadruga, 1953, 103–108.

Frelih - Ribič, Majda: Konservatorske opredelilne urbanističnega spomenika. *Strokovne osnove varstva naravne in kulturne dediščine za urbanistični načrt Kostanjevice*. Ljubljana 1983 (tipkopis), 38–68.

Frelih - Ribič, Majda: Konservatorske opredelilne urbanističnega spomenika Kostanjevice. *Varstvo spomenikov XXVI*, 1984, 111–132.

Golec, Boris: Glavni poudarki k topografiji Kostanjevice v stoletjih mestne avtonomije. *Vekov tek: Kostanjevica na Krki 1252–2002: zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta*. Kostanjevica na Krki: Krajevna skupnost – Organizacijski odbor za praznovanje 750. obletnice prve listinske omembe mesta, 2003, 145–180.

Komelj, Drago, in Špelka Valentinčič: Umetnostnozgodovinska dediščina. *Strokovne osnove varstva naravne in kulturne dediščine za urbanistični načrt Kostanjevice*. Ljubljana 1983 (tipkopis), 69–75.

Mravlje, Boris: Naselbinska stavbna dediščina. *Strokovne osnove varstva naravne in kulturne dediščine za urbanistični načrt Kostanjevice*. Ljubljana 1983 (tipkopis), 76–92.

Pirkovič Kocbek, Jelka: *Zgodovina urbanih oblik. Kostanjevica na Krki*. Ljubljana: Znanstveni inštitut Filozofske fakultete, 1985.

Pirkovič, Jelka: Značilnosti Kostanjevice kot urbanističnega spomenika. *Varstvo spomenikov XXX*, 1988, 163–168.

Rožman, Helena: *Kostanjevica na Krki: obrazi arhitekturne dediščine*. Kostanjevica na Krki: Galerija Božidar Jakac, 2012a.

Rožman, Helena: *Razvojno varstvo stavbne dediščine na primeru Kostanjevice na Krki*. Ljubljana: Slovensko etnološko društvo, 2012b.

Seražin, Helena: *Poročila in risbe utrd arhitekta Giovannija Pieronija*. Ljubljana: Arhiv Republike Slovenije, 2008.

Smrekar, Andrej: *Kostanjevica na Krki*. Ljubljana: ZVKDS, 2015.

Arheološka slika Kostanjevice na Krki

Luka Gruškovnjak, Nejc Dolinar

Značilnosti dediščine in kulturne krajine

Kostanjevica na Krki leži v arheološko izredno bogati pokrajini, kontinuirano poseljeni že od starejše kamene dobe. Območje srednjeveškega mesta na umetno (s prekopom) oblikovanem kostanjeviškem otoku je arheološko še slabo raziskano. Dokazov o poselitvi lokacije pred ustanovitvijo mesta trenutno nimamo, saj so bile vse starejše najdbe, odkrite na otoku, sem prinesene od drugod.

Najstarejše arheološke najdbe z otoka

Med najstarejše najdbe z otoka sodi bronasta zapetnica, ki je primer značilnega nakita, običajno prisotnega v ženskih grobovih iz starejše železne dobe. Njen izvor gre verjetno iskati na enem izmed starejše-železnodobnih gomilnih grobišč v okolici Kostanjevice, najverjetneje na največjem in najbolje poznanem, v bližnjih Sajevcah na desnem bregu Krke.

Med rimskodobne najdbe z otoka sodijo rimskodobni pepelnici in odlomki nagrobnika z napisom (*RVFIANI*), ki so bili odkriti ob podiranju župnijskega skednja. Tudi te najdbe so bile na otok najverjetneje prinesene iz domnevne rimskodobne naselbine s pripadajočim grobiščem, ki je ležala nekje v okolici Sajevc.

Arheološke raziskave srednjeveškega mesta

Na območju kostanjeviškega otoka so bile arheološke raziskave doslej redke. Povod za edino

pravo arheološko raziskavo na otoku so bile domneve o lokaciji starega gradu, porušenega v bojih med Celjskimi in Habsburžani. Raziskovalci so domnevali, da je stal na severovzhodnem vogalu otoka. Arheološke raziskave so vključevale geofizikalno kartiranje in izkop treh testnih sond. Potrdile so obstoj grajenih struktur, ki bi lahko pripadale domnevni utrdbi, vendar natančnega datiranja ostankov ni bilo mogoče izvesti, tako da njihova postavitev v srednji vek ni zanesljiva. Odkrite so bile tudi lončarska peč in z najdbami bogate arheološke plasti. Med kovinskimi najdbami velja izpostaviti sulično ost, ki sodi v čas pred 15. stoletjem, glavino najdb pa sestavljajo keramični predmeti, predvsem posodje, ki sodijo v čas od 12. do 18. stoletja.

Struga, ki obdaja otok, je bila podvržena več podvodnim arheološkim raziskavam, med katerimi so bile odkrite številne srednjeveške in novoveške najdbe. Med najpomembnejše vsekakor sodi lonček, ki ga datiramo v čas 11. ali 12. stoletja, torej v čas začetkov mestnega naselja na otoku. Odkrit je bil v bližini zahodnega mostu. Med zanimivosti pa lahko uvrstimo leseno kroglo, odkrito v strugi pod gostiščem Klavž.

Na otoku je bilo izvedenih tudi več zaščitnih predhodnih arheoloških raziskav, ki so potekale predvsem v sklopu obnove komunalne infrastrukture in pred adaptacijami obstoječih ali gradnjo novih objektov. Pokazale so, da je bil teren na območju mesta v 19. stoletju

močno nasut in večkrat poplavljen. Dosedanje arheološke raziskave kažejo, da se novoveška nasutja pojavljajo do globine enega do dveh metrov. Globlje ležeče plasti so stalno namočene s talno vodo. To pomeni, da lahko pričakujemo izjemno dobro ohranjenost starejših arheoloških ostankov, ki segajo vsaj do začetkov

srednjeveške poselitve otoka. Zaradi narave današnjih gradbenih posegov, ki praviloma ne presežejo globine novoveških nasutij, lahko pričakujemo, da so globlje ležeče plasti ostale še precej nedotaknjene in tako skrivajo neprecenljivo bogastvo podatkov o življenju v preteklosti.

VIRI

Brodar S. 1955, Kostanjevica na Krki, paleolitska postaja na planem. – *Razprave IV. Razreda SAZU*, 3, 431–462.

Čakš, G. 2022, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah (izkop strojnih testnih jarkov) v Kostanjevici na Krki*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Novo mesto.

Guštin, M. 2003, Davnina pod Opatovo goro. – V: A. Smrekar (ur.), *Kostanjevica na Krki 1252–2002, Vekov tek, Zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta, Kostanjevica*, 27–40.

Jovanović, A. 2019, *Poročilo o arheoloških raziskavah ob gradnji Kablovosa KB 20kV RP Kosratanjeva – TP Kostanjevica mesto*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Knific, T. 1990, Kostanjevica na Krki. – *Varstvo Spomenikov*, 32, Ljubljana, 193–194.

Nabergoj, *Srednjeveške zgodbe s stičišča svetov*. – Ljubljana: Narodni muzej Slovenije, 155–161

Logar, N., P. Bitenc 1984, Poročilo o podvodnih raziskovanjih v letih 1982 in 1983. – V: *Podvodne raziskave v Sloveniji (Podvodna arheologija v Sloveniji 2)*, Ljubljana, 110–111, tab. 16, 17.

Masaryk, R., A. Žerjal, S. Poglajen, I. Rant, J. Magdič, M. Kren 2022, *Poročilo o podvodnih arheoloških raziskavah v strugi reke Krke v letih 2021 in 2022 na območju načrtovane prenove južnega mostu v Kostanjevici na Krki: visokorezolucijska batimetrična izmera in intenzivni površinski pregled rečnega dna*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Masaryk, R., J. Magdič, S. Koren, L. Duranka, S. Poglajen, Aljoša Žerjal, I. Rant 2023, *Prvo strokovno poročilo o podvodnih arheoloških raziskavah – intenzivni podvodni površinski pregled in daljinsko zaznavanje dna struge reke Krke na parc. Št. 1735, k.o. 1331 – Kostanjevica (23-0255 Kostanjevica na Krki)*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Olič, S. 2013, *Poročilo o arheološki raziskavi s strojnimi testnimi sondami v Kostanjevici na Krki na parc. Št. 1707, 1709/2, 1710/1, k.o. Kostanjevica*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Olič, S. 2013, *Poročilo o arheološki raziskavi s strojnimi testnimi jarki na lokaciji Kostanjevica na Krki – Cvitok, na parc. Št. 58/1, 58/3, k.o. Kostanjevica*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Olič, S., J. Brečič 2015, *Arheološke raziskave ob gradnji na lokaciji Kostanjevica na Krki, na parc. Št. 784/14 in 785/25, k.o. Kostanjevica*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Osole F. 1975: *Kostanjevica*. – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, str. 252.

Pečnik J. 1892, *Dom in svet*, 225.

Petru P. 1965, Kostanjevica na Krki: – *Varstvo spomenikov* 10, 199.

Petru P. 1975, Kostanjevica. – V: *Arheološka najdišča Slovenije*, 252.

Pirkovič, J. 1998, Kostanjevica na Krki. Landstrass, Landestrost. – V: J. Batič (ur.), *Srednjeveška mesta*, Ljubljana, 107–110.

Predovnik, K. 2003, Arheološke raziskave najdišč mlajših obdobij v Kostanjevici in okolici. – V: A. Smrekar (ur.), *Kostanjevica na Krki 1252–2002, Vekov tek, Zbornik ob 750. obletnici prve listinske omembe mesta, Kostanjevica*, 41–53.

Slabe, M. 1990, Kostanjevica na Krki. Arheološka raziskava avg. 1986. – *Varstvo Spomenikov* 32, 31–49.

Stare, F., S. Škalar 1958–59, Kostanjevica, Novo mesto. – *Varstvo spomenikov* 7, 326.

Šinkovec, A. 2016, *Poročilo o predhodnih arheoloških raziskavah na lokaciji Kostanjevica – Vidmajer (parc. Št. 7658 (*18), k.o. 1331 Kostanjevica*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Šinkovec, A., M. Vujasinović 2017, *Poročilo o arheoloških raziskavah ob gradnji kablovoda KB 20kV TP Kostanjevica mesto – TP Kostanjevica Zdravstveni dom*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Vojaković P. 2009, Kostanjevica na Krki – Jerovce. – *Varstvo spomenikov* 45, 93.

Vojaković, P. 2019, *Poročilo o arheoloških raziskavah na lokaciji ulica talcev 18, parc. Št. *21 K.O. 1331 Kostanjevica*. – Strokovno poročilo o raziskavi, hrani ZVKDS OE Ljubljana.

Splet 1: Informacijski sistem kulturne dediščine. Evidenca arheoloških raziskav (eArheologija). <https://geohub.gov.si/ghapp/iskd/>

Splet 2: Interaktivna karta kulturne dediščine. GISKD pregledovalnik. <https://geohub.gov.si/ghapp/giskd/>

Načrtovanje kot izvir raziskovalnih spoznanj

Tadeja Zupančič

Raziskovanja skozi načrtovanje

Prostor pojmem kot arhitektka; v zavedanju strokovnih nagnjenj in predispozicij, ki izhajajo iz poklicnega izobraževanja in delovanja. Torej ne pišem o prostoru na splošno, ali morda o prostoru vesolja, o matematičnem ali geografskem ali o splošno družbenem ... temveč o konkretnem, z materialno kulturo določenem bivanjskem prostoru. Torej o arhitekturno-kulturnem prostoru kot pogoju in hkrati sledi družbenega delovanja, ki je temeljni pogoj kulture bivanja. V tem smislu je tudi konkretni urbani prostor skupnega, bolj ali manj javnega bivanja arhitekturni prostor, urbani interior, ki ga določajo arhitekturni objekti in procesne, nepredvidljive razvojne dinamike. V tem smislu gre razumeti tudi prostor arhitekturne krajine v širšem smislu, četudi je v svojih specifikah to tudi predmet krajinske arhitekture in še mnogih drugih strok. Tako kot je skrb za arhitekturno, urbano oz. različno drugo kulturno dediščino skrb različnih strok. Vendarle pa na evropski ravni očitno obstaja soglasje o tem, da je temeljna odgovornost za oblikovanje prostora, odnos do naravne in kulturne dediščine, na plečih arhitektov. O tem priča preambula direktive o priznavanju poklicnih kvalifikacij, ki je bila za področje arhitekture leta 2005 prepisana iz podobnega dokumenta iz leta 1984. Gre za javni interes, ki se izraža v regulaciji poklica arhitekta: "Arhitekturno oblikovanje, kakovost zgradb, njihova usklajenost z okoljem, spoštovanje naravne in mestne

krajine ter javna in zasebna dediščina so zadeve javnega interesa. Vzajemno priznavanje kvalifikacij mora zato temeljiti na merilih kakovosti in količine, ki zagotavljajo, da so osebe s priznanimi kvalifikacijami sposobne razumeti in uresničiti potrebe posameznikov, družbenih skupin in organov oblasti, kar zadeva prostorsko načrtovanje, oblikovanje, organizacijo in realizacijo struktur, ohranitev in izkoriščanje stavbne dediščine in zaščito naravnega ravnovesja." (Direktiva 2005/36/ES, preambula 27)

Odtod torej v tem pisanju poudarek glede načrtovanja arhitekturnega prostora: v širšem smislu prostorske kulture, ki je v sodobnem času participativna, vedno bolj kolektivna in interdisciplinarno vpeta. Ob zavedanju, da v skladu z omenjeno evropsko direktivo in potrjeno skladnostjo arhitekturnega izobraževanja s taistim dokumentom svoje odgovornosti, omenjene v preambuli, arhitekti ne moremo oz. ne smemo prelagati na druge stroke, temveč moramo poskrbeti za družbeno vpetost in uveljavitev generalistične, ne le analitične, temveč tudi konvergentno razmišljujoče in k raznoliki kontekstualni celovitosti stremeče vloge arhitekturnega načrtovanja, ki jo s poenostavljenim besediščem o lepem, vzdržnem in skupnem poudarja tudi ideja novega evropskega Bauhausa.

Raziskovanje je po eni strani izhodišče arhitekturnega načrtovalskega procesa, saj so za oblikovanje

predstav o prostorskih priložnostih potrebna raznolika (spo)znanja o mnogopomenski družbeno-prostorski danosti. V mislih imam torej arhitekturo v najširšem smislu kreativnih tveganj v različnih merilih, torej tudi arhitekturno-urbanistično dimenzijo. Po drugi strani pa je raziskovanje tudi rezultat arhitekturnega načrtovalskega procesa. Ker rojeva spoznanja, za katera je prej ali slej nujno treba stopiti v oblikovalski "laboratorij" kot prostor bolj ali manj svobodnih simulacij, testnih preizkusov, manipulacij bolj ali manj obvladljivih parametrov, bolj ali manj spekulativnega hibridnega eksperimentiranja, prostor refleksije in medij raznolike komunikacije. Posamezni "arhitekturni projekti" so pravzaprav, ob izpolnjenih temeljnih kriterijih raziskovalne kakovosti – relevance, rigoroznosti in inovativnosti – iteracije kontinuiranega raziskovalnega procesa, razvoja novih raziskovalnih spoznanj. Več o lastnostih, pogojih in kriterijih arhitekturnega raziskovanja ter o pomenu raziskovalne klime v arhitekturnem izobraževanju najdemo v listinah Evropske zveze arhitekturnih šol: EAAE Charter on Architectural Research (2022) in Principles and Practices of Architectural Education (2018).

Oblikovanje je torej gonilo, vodilo, motiv raziskovanja (*design-driven research*). Kot pristop k izmuzljivim problemom (*wicked problems*) oz. način mišljenja in delovanja zahteva odprtost raziskovalnih vprašanj, kot protiutež za uravnavanje negotovosti pa poglobljeno kritičnost. Je izhodišče za iterativni razvoj raziskovalnih ciljev ali vprašanj (*design-based research / practice-based research*), usmerjeno je k oblikovanju (*research for design*), arhitekturno snovanje pri tem postaja raziskovalni laboratorij (*research by design* ali *research through design*). V takšnem raziskovanju nastajajo artefakti, predstavitve objektov, prostorov, procesov in še česa, ki so same po sebi demonstracija raziskovalnih rezultatov. Res pa je, da branje raziskovalnih spoznanj iz artefaktov lahko dela težave, če predstavitev ne pospremimo z nekaj kritično dosledno razvite besedne argumentacije. Te težave so lahko tako hude, da v diskusijah z drugimi strokami ločimo raziskovalne in oblikovalske projekte, čeprav se ti dinamično, hibridno prepletajo.

Prostorske ideje se rojevajo iz prepleta življenja v prostor(e), preteklih izkušenj, pogledov z različnih distanc in zornih kotov, raznolikega branja prostora in dotedanjih interpretacij drugih raziskovalcev in/ali sooblikovalcev prostora, ki jih (arhitekti) spoznavamo, dojemamo in integriramo. Ob vsem tem razvijamo svoj sistem temeljnih vrednot in načina vrednotenja, ki ga tudi uporabljamo za izbor ključnih izhodišč za razvoj idej, za oblikovanje raziskovalnih in načrtovalskih ciljev ... V vsakdanjem načrtovalskem žargonu v našem kulturnem prostoru, ko smo v merilu in realni

konkretnosti arhitekturnih praks, ta del "raziskovanja" tako tudi poimenujemo. Potem se začne "projekt". Zveni, kot bi se raziskovanje s tem končalo in začelo "projektiranje". V rutinskem procesu, kjer gre vse po istem kopitu, je žal to morda res. V raziskovalni radovednosti pa se v rigorozni kritičnosti spremeni predvsem zorni kot. Morda oddaljenost od konkretnih problemov. Morda se pogled bolj izrazito usmeri v prihodnost, do izraza pride moč konvergentnega mišljenja ustvarjalca. Začne se konceptualizacija idej, pot k vedno bolj izostrenim, izčiščenim iteracijam, ki jih pogosto imenujemo "rešitve", čeprav se morda zavedamo, da so pravzaprav ena od mnogih možnosti. V odprtem procesu razvoja prostora so morda le možen trenutek. To interpretacijo tem, idej, prostorskih možnosti ... vodi v bistvu kontinuiteta temeljnih vrednot, ki jim sledimo ter jih v oblikovalskih iteracijah in alternativah tudi razvijamo in izčiščujemo. Kako vemo, da smo jih izčistili? Kdaj se nam to zgodi in zakaj? Če "projekt" razvijemo s kritično rigoroznostjo, z jasno argumentacijo, s povabilom v svet spoznanj, ki nastajajo v izbranem "projektu", lahko prepoznamo raziskovalno naravo tudi v tej plasti arhitekturnega delovanja. Še več: zagledamo bistvo, zaradi katerega vse preostalo raziskovanje mislimo in delamo, in predvsem zagledamo bistveni prispevek h kulturnim dimenzijam trajnostnega razvoja družbe. Vidimo, da se je snovanje začelo daleč pred odločitvijo za alternativo, ki jo želimo podrobneje proučiti, in da se raziskovanje ne konča z materializacijo v določenem trenutku zasnovanih idej v prostoru. Poleg spoznanj, ki jih je mogoče posplošiti, lahko izpostavimo predvsem neponovljiva, enkratna spoznanja, ki bi jim vsakršno posploševanje izničilo pomen in vplivnost. Za prenosljivost takšnih spoznanj je potrebna sposobnost argumentacije pomena te enkratnosti. Razvoj jezika za sporočanje arhitekturnih spoznanj družbi, za katero arhitekti delamo.

Ob razmišljanju o argumentaciji raziskovalnih dimenzij arhitekturnega snovanja se mi porajajo naslednja vprašanja. Izhajam iz treh temeljev kriterijev raziskovalne kakovosti, ki veljajo za znanstveno, umetniško, s tem pa tudi za hibridno raziskovanje, kakršno je arhitekturno.

Relevantnost (pomen, bistvo ...)

- Kako identificirati ključne raziskovalne probleme in/ali teme, jih izostri v raziskovalne cilje ali vprašanja ter uporabiti kot vodilne ideje v iterativnem, odprtem raziskovalnem procesu?
- Kateri so cilji raziskovanja, ki izvira iz načrtovanja izbranih prostorov in ga obenem napaja, poteka pa v jedru procesa načrtovanja oz. oblikovanja ključnih usmeritev in alternativ?

Rigoroznost (natančnost, jasnost, doslednost, sledljivost ...)

- Katere so značilnosti načrtovalskih praks, ki jih predstavljajo oz. poosebljajo posamezne mentorske skupine? Kako se te skupine kritično umeščajo v kontekst stroke (drugih praks)? Na podlagi česa in kako razvijajo vrednostni okvir, na podlagi katerega se pozicionirajo v družbenih kontekstih in tudi – racionalno in/ali intuitivno – odločajo v oblikovalsko-raziskovalnih iteracijah?
- Kako se iste/podobne izbrane teme/cilji manifestirajo v različnih projektno-raziskovalnih skupinah? Kako se skozi iteracije teme/cilji razvijajo oz. spreminjajo, kdaj in zakaj?
- Kakšna in katera spoznanja lahko pridobimo z oblikovanjem, torej s kreativno-reflektivnim mišljenjem in delovanjem hkrati, in jih ne moremo drugače, npr. zgolj s teoretiziranjem ali zgolj z rutinskim delovanjem?

Inovativnost (svežina ...)

- V čem je razumevanje arhitekturnih problemov, pojavov ... originalno in zakaj? Kaj je novo v razumevanju/dojemanju/snovanju prostora?
- Katera raziskovalna spoznanja so prenosljiva s posploševanjem in katera z utemeljevanjem enkratnosti?

- V primerjavi s čim/v katerih kontekstih so rezultati raziskav RevitLabov inovativni? Za katere skupine publike, v katerih kontekstih so rezultati raziskav potencialno relevantni? Kako utemeljiti oz. reformulirati prispevek rezultatov raziskovanja za raznolike ciljne skupine?

Pričujoče RevitLabe vidim kot priložnost za raziskovalni trening utemeljevanja spoznanj, ki jih je mogoče do določene mere posplošiti, da postanejo prenosljiva. Glede na izbrano problematiko pa so tudi priložnost za utemeljevanje enkratnosti oz. nepovljivosti ne le prostorskih pojavov, temveč tudi neponovljivih raziskovalnih spoznanj. Ker so bili RevitLabi razviti v pedagoškem procesu arhitekturnega izobraževanja, je tovrstni raziskovalni trening predvsem naloga nosilcev tega pedagoškega procesa. Natančnost izražanja, povezovanje abstraktnih pojmov s konkretnimi pojavi in obratno, iskanje paralel in sorodnih konstelacij v različnih kontekstih, različne pozicije in razdalje pogledov na iste in sorodne teme, probleme, ideje ... – vse to je morda v pomoč. V tem raziskovanju se rojeva arhitektura, ki presega vsakršno rutinskost. Namesto brezbržnosti izkazuje svežino, spoštljivost in kreativno odzivnost do raznoliko ranljivih družbenoprostorskih kontekstov arhitekturne oz. kulturne dediščine.

VIRI

EAAE Charter on Architectural Research (2022); <https://www.eaae.be/about/statutes-and-policy-papers/eaae-charter-architectural-research/> (dostop: avgusta 2024)

Principles and Practices of Architectural Education: A Position Paper of the EAAE Education Academy (2018); <https://www.eaae.be/wp-content/uploads/2018/10/EAAE-EA-Porto-position-paper-180901.pdf> (dostop: avgusta 2024)

Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta 2005/36/ES z dne 7. septembra 2005 o priznavanju poklicnih kvalifikacij (2005); <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32005L0036> (dostop: avgusta 2024)

Naselbinska dediščina

Industrijska dediščina

Arheološka dediščina

Grajska dediščina

Vključujoče načrtovanje

Vključujoče načrtovanje v praksi

RevitLab Kostanjevica na Krki

Miloš Kosec

Skupina mentorjev in študentov s Fakultete za arhitekturo Univerze v Ljubljani se je razvijanja treh variant revitalizacije otoškega jedra mesta Kostanjevica na Krki lotila jeseni 2023. Delo je potekalo vzporedno z raziskovalnim delom in predstavitvijo rezultatov raziskovalcev drugih disciplin, ki sodelujejo v projektu, ter v sodelovanju z odborom lokalnih deležnikov: predstavnikov lokalne samouprave, gospodarstva, nevladnih organizacij, civilne družbe in odgovornih konservatorjev ZVKDS, da bi preizkusili proces vključujočega načrtovanja, kjer vsi deležniki usklajujejo svoje interese ter upoštevajo dobrobit dediščine, razvojne potrebe in interese v lokalni skupnosti.

Začetek dela jeseni 2023 je bil sestavljen iz obiskov terena, kjer so študentje ob pomoči mentorjev začeli spoznavati prostorski kontekst, brati zgodovinske plasti in izvajati prostorske analize obravnavanih območij. Obenem so skupini mentorjev in študentov na Fakulteti za arhitekturo predavali raziskovalci iz drugih sodelujočih disciplin, da so jih seznanili s teoretskimi izhodišči in raziskovalnimi dilemami drugih področij ter s tem pripravili teren za plodno interdisciplinarno sodelovanje.

Decembra 2023 je mentorska skupina v Črneči vasi v občini Kostanjevica na Krki pripravila prvo delavnico s sodelujočimi skupinami lokalnih deležnikov. Delavnica je bila zasnovana iz dveh delov: iz predstavitve opravljenih prostorskih analiz in nato strukturirane debate o razvojnih izzivih obravnavanega območja. Debata z različnimi skupinami lokalnih deležnikov je bila zasnovana okrog treh vprašanj: kakšni so razvojni izzivi in prednosti občine Kostanjevica na Krki, kakšni so razvojni problemi in prednosti ožjega območja naselbinskega jedra Kostanjevice na Krki ter kateri primeri so po mnenju deležnikov najustreznejši (in kateri niso primerni) za obravnavano območje. Debata je bila načrtno zasnovana brez programskih ali prostorskih predlogov projektne skupine, zato da mnenja lokalnih deležnikov na začetku procesa ne bi bila pogojena z reakcijami na projektna predvidevanja, ampak obratno – da bi bili projekti razviti z razumevanjem različnih lokalnih pogledov, idej in tudi potencialno problematičnih nasprotnih pogledov različnih skupin lokalnih deležnikov na prihodnji razvoj območja.

Nadaljevanje procesa je sestavljala serija predstavitev in debat z raziskovalci iz drugih sodelujočih disciplin, ki so mentorskim skupinam spomladi 2024 predstavili rezultate

svojega raziskovalnega dela na območju občine Kostanjevica na Krki, predvsem na ožjem območju naselbinskega jedra mesta na otoku. Na podlagi prostorskih analiz, rezultatov prve delavnice z lokalnimi deležniki in raziskovalnih rezultatov drugih sodelujočih znanstvenih disciplin se je projektno delo mentorske skupine nadaljevalo z ambicijo, da se za dolgoročno, trajnostno revitalizacijo dediščinskega območja kostanjeviškega otoka oblikujejo tri različne rešitve, ki bi programsko in identitetno ključno obogatile gospodarski in kulturni razvoj občine, obenem pa omogočile tudi dolgoročno ohranitev in revitalizacijo dediščine obravnavanega območja. Konceptne zasnove so bile vsem raziskovalcem predstavljene 26. marca 2024 na skupni delavnici na Fakulteti za arhitekturo. Maja so bili nato korigirani predlogi skupnega dela predstavljeni na drugi delavnici z lokalnimi deležniki v Črneči vasi. Predstavitvi konceptnih variant treh projektov je sledila strukturirana debata, katere namen je bil zajeti in uskladiti različne poglede vseh petih sodelujočih skupin lokalnih deležnikov na prednosti in pomanjkljivosti predlaganih rešitev. Nastalo gradivo je pomenilo ključni korektiv projektne raziskovalnega procesa ter je končne spremembe in dopolnitve usmerjalo tako, da bi bili poleg rezultatov raziskovanja vseh disciplin skozi vključujoč proces načrtovanja kar najbolj upoštevani raznoliki (in včasih nasprotujoči si) pogledi vseh skupin lokalnih deležnikov.

Trije projekti – zaključeni so bili v začetku junija 2024 – predstavljajo različne, a komplementarne možnosti revitalizacije in razvoja naselbinskega jedra Kostanjevice na Krki (na otoku in v njegovi okolici) v prihodnjih letih. Rezultati so bili prvič javno predstavljeni na skupni razstavi vseh štirih RevitLabov junija 2024 v Ljubljani, septembra 2024 pa je bila v Kostanjevici na Krki odprta razstava z javno predstavitvijo vseh treh projektov za območje otoka in okolice.

1 2

Delo na terenu se je začelo z obiski območij obdelave in pogovori s predstavniki lokalnih skupnosti. Na sliki prvi obisk v Kostanjevici in ogled ministerialnega dvorca jeseni 2023.

3

Delavnica vključujočega načrtovanja z lokalnimi deležniki, na kateri so študentje Fakultete za arhitekturo pod vodstvom mentorjev in raziskovalcev projekta predstavili svoje zamisli za revitalizacijo mestnega središča

Refleksija

Polona Filipič Gorenšek, Blaž Babnik Romaniuk

O procesu

Namen projekta "Dediščina povezuje" je uveljavitev sodobne načrtovalske prakse, ki z uporabo metode raziskovanja skozi oblikovanje zasnuje realističen model sodelovanja med strokami in deležniki ter ustvarja spodbudne pogoje za prenos transdisciplinarnih rešitev v prakso.

V procesu snovanja so predlogi prostorskih posegov nastajali v dogovarjanju in usklajevanju s sodelujočimi deležniki, s poglobljeno analizo danosti in razvojnih teženj ter oceno možnosti in omejitev za razvoj Kostanjevice na Krki. S takšnim pristopom varujemo okolje, kulturno in naravno krajino ter stavbno dediščino na način, s katerim bo zagotovljen gospodarski razvoj, temelječ na razvijajočih se programih ter skupnosti kot nosilki razvoja in skrbi za kraj.

Razvoj Kostanjevice na Krki, kraja z jasno identiteto, mora krepiti zaželene (že vzpostavljene ali razvijajoče se) programe ter hkrati ohranjati kulturno in okoljsko edinstvenost lokacije. Projekt "Dediščina povezuje" zagotavlja ohranjanje in krepitev vrednot snovne in nesnovne dediščine, naravnih in kulturnih prvin, z namenom ustvarjanja boljših bivalnih, delovnih in okoljskih pogojev za dobrobit lokalne skupnosti. S projektom predvideni posegi in cilji so zadržani in do kraja spoštljivi ter zato tudi uresničljivi, saj izvirajo iz natančnega upoštevanja lokalnih danosti in potreb, preverjenih v procesu sodelovanja z javnostjo, deležniki in drugimi strokami.

Refleksija

Rok Žnidaršič, Katarina Čakš

O procesu

Voda je bila od nekdaj ključni element razvoja in uspeha Kostanjevice na Krki – z njo in zaradi nje je kraj zrasel, uspeval in se razvijal. Kaj voda za kraj lahko pomeni danes, ko vse pogostejše in nepredvidljive poplave, podnebne spremembe in neurja ogrožajo njegovo substanco? Kako zagotoviti sonaravno, sodobno, domiselno regulacijo vode, ki bo kraj obvarovala, hkrati pa bo obstoječim strukturam in programom Kostanjevice dajala dodano vrednost? Kako ob vprašanjih varovanja grajene in naravne dediščine poskrbeti za bivalna okolja, ki bodo omogočala sodobno bivanje in k življenju na otoku pritegnila vse generacije?

Kostanjevica na Krki je eno najprepoznavnejših območij naselbinske, kulturne in naravne dediščine pri nas. V najmanjšem mestu v Sloveniji število prebivalcev na otoku upada, stanovanjske hiše nadomeščajo sezonski apartmaji, osrednji javni prostori so se preselili z otoka v naselje, ki se širi na drugem bregu Krke.

V okviru razmisleka o odprtem javnem prostoru v Kostanjevici smo se osredotočili na ohranjanje krajinskih vrednot rečnih bregov. Skozi dva možna pristopa k odzivanju na poplavno nevarnost jih razumemo kot nenehno spreminjajočo se poplavno pokrajino. Zgostitve stavbnega tkiva, namenjene bivanju, storitvam in gostinskim dejavnostim, so lahko priložnost za revitalizacijo originalnih kulturnovarstvenih vrednot, ki se v zadnjih desetletjih z novogradnjami in prenovami na otoku brišejo. Nove stavbne intervencije študijskih

projektov tako v zasnovah kot v podobi stavb odražajo sodobne bivalne in družbene vrednote. V procesu raziskave in razvoja projektov je bilo še posebej dragoceno to, da je lokalna skupnost v okviru delavnic te pristope nepričakovano pozitivno sprejela. Notranji javni prostori so zasnovani kot plasti številnih možnih rab in v mali skupnosti zagotavljajo trajne točke živosti, ki se lahko spreminjajo glede na potrebe programov in dogajanja v kraju, hkrati pa vedno omogočajo vizualni in fizični stik z reko in naravnim javnim prostorom ob njej. Prisotnost vode tu v vseh pogledih ostaja del življenja in vrednota, okoli katere je zasnovana edinstvena skupnost Kostanjevice.

Vse je Lamutov salon

Projektna skupina 1

Mentorji

doc. Rok Žnidaršič
asist. Katarina Čakš
dem. Blaž Zupančič

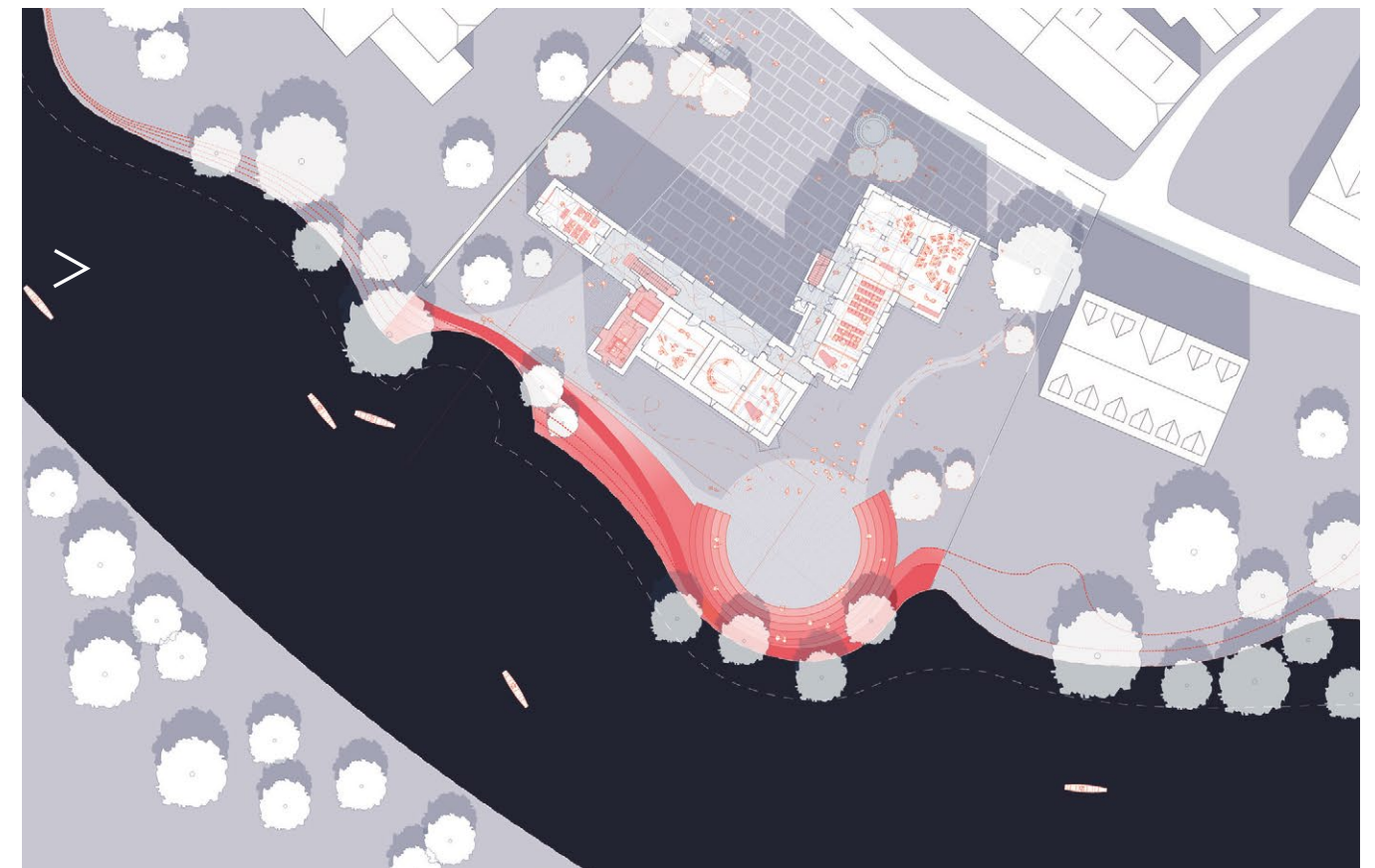
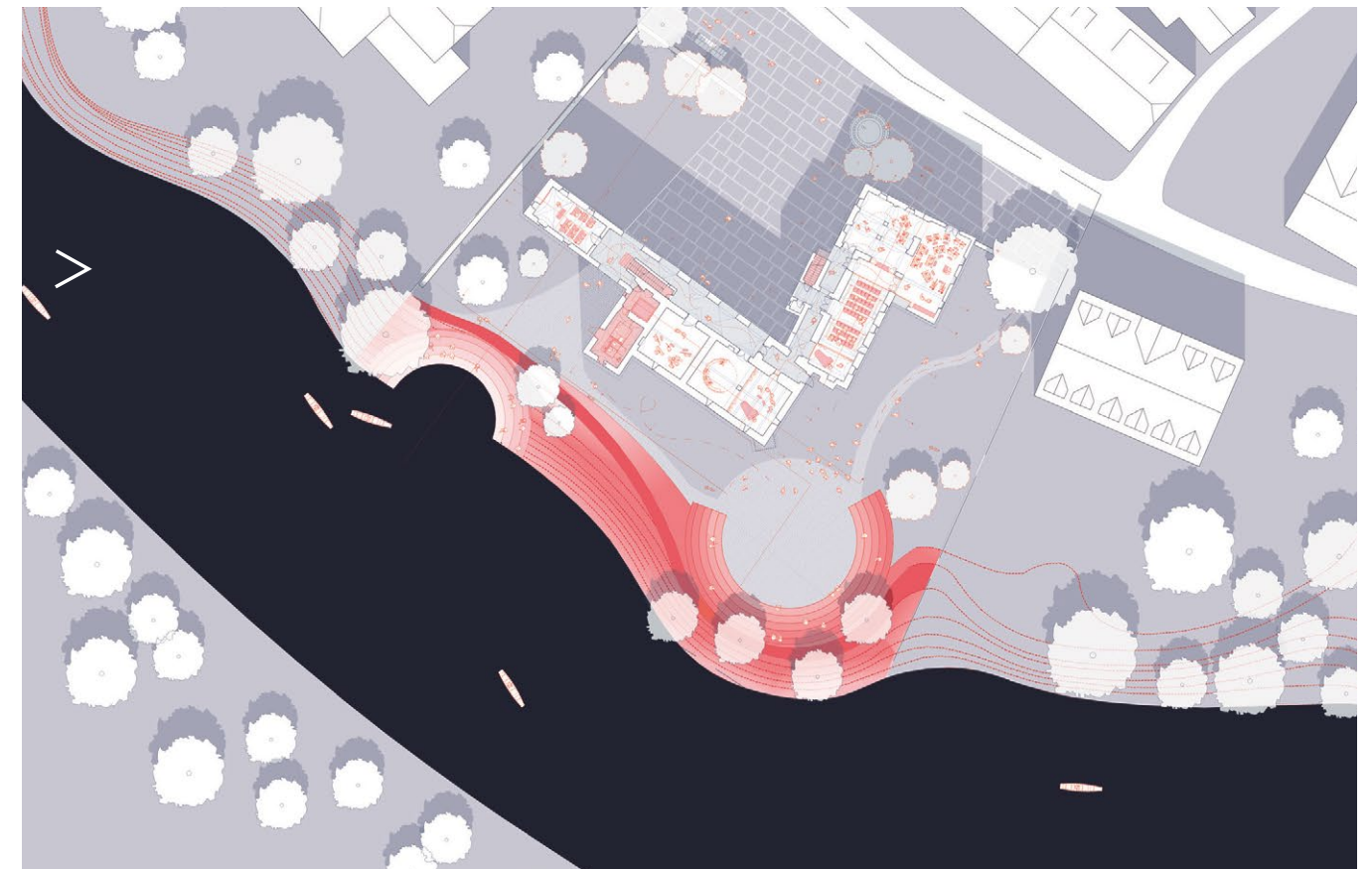
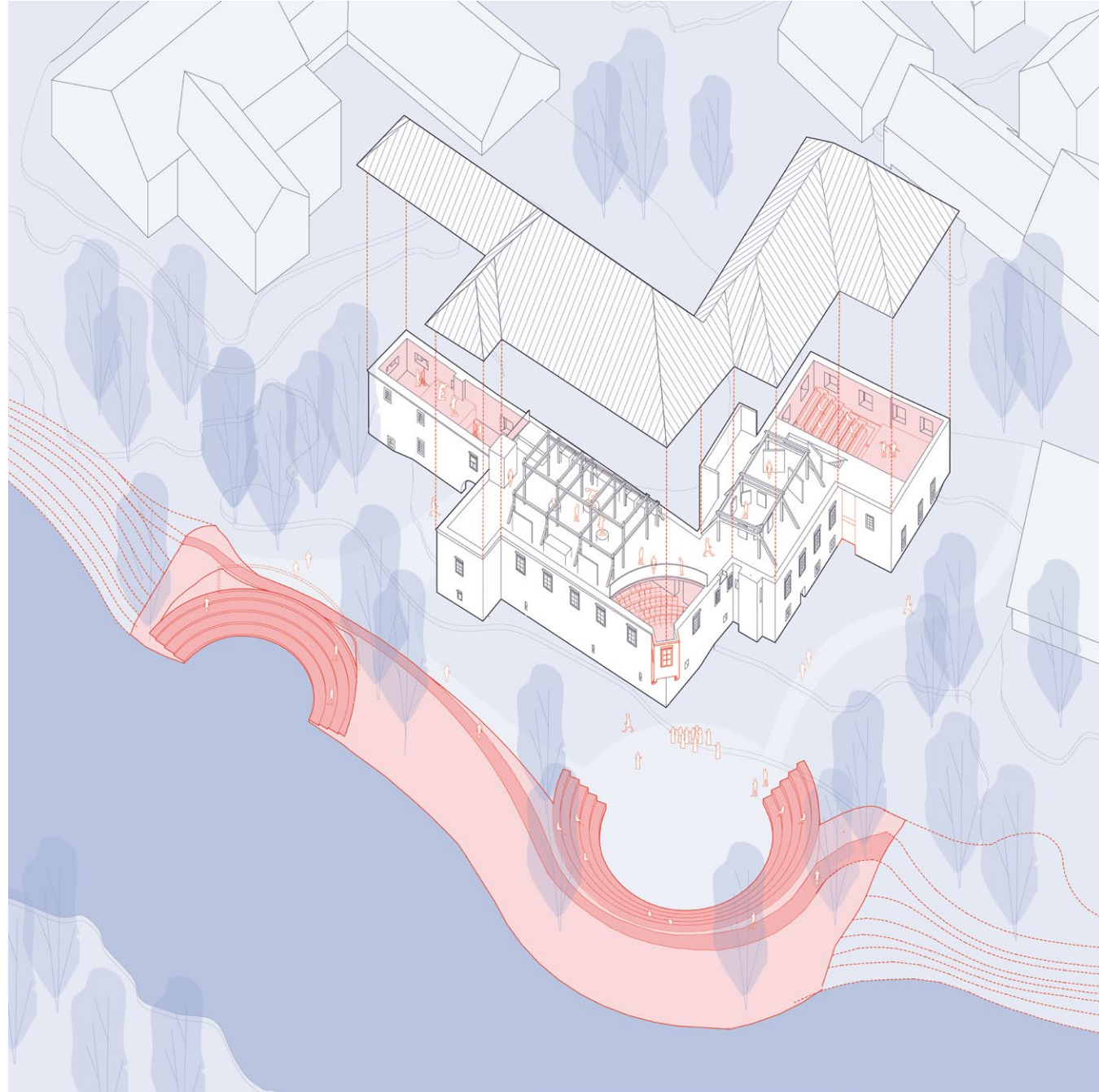
Študentka

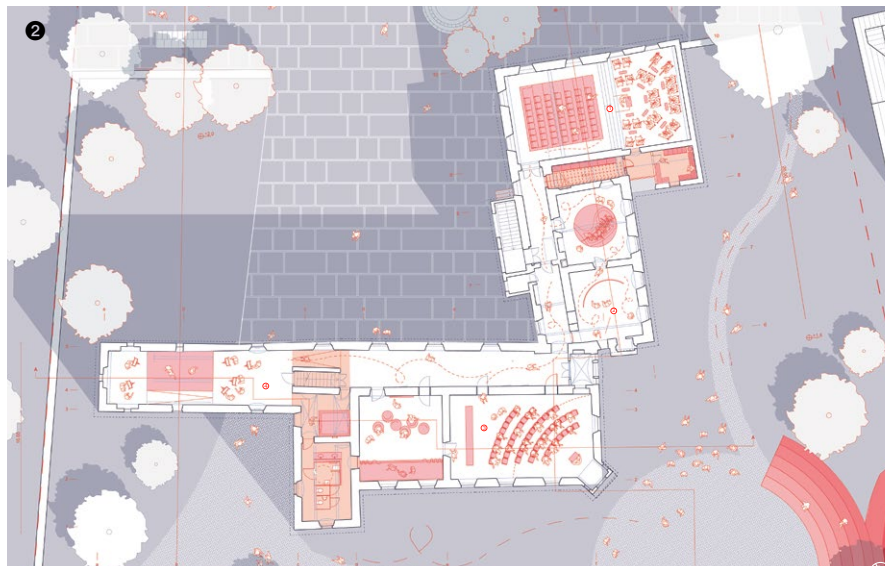
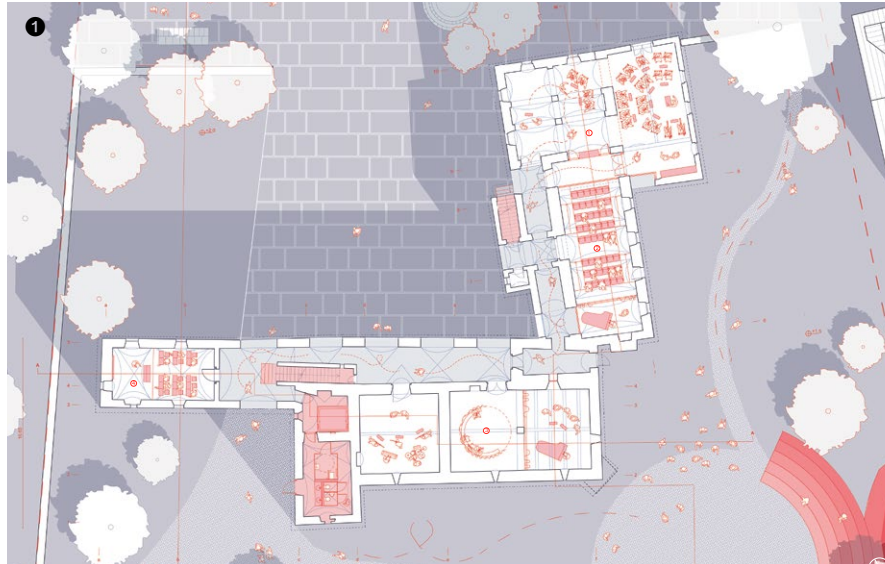
Lea Vagaja

Ministerialni dvorec je ena od zgodovinsko najbogatejših lokacij Kostanjevice. Poseben značaj mu daje okno na južnem vogalu, erker, ki tako v notranjosti kot v zunanosti stavbe označuje najvrednejši prostor v njej. Nova krajinska intervencija, ki hkrati deluje kot protipoplavna zaščita, se v območju erkerja uvihne v zunanji javni avditorij. Dvorec tako postane prizorišče, scenografija in jedro dogajanja v kraju.

Prenova dvorca

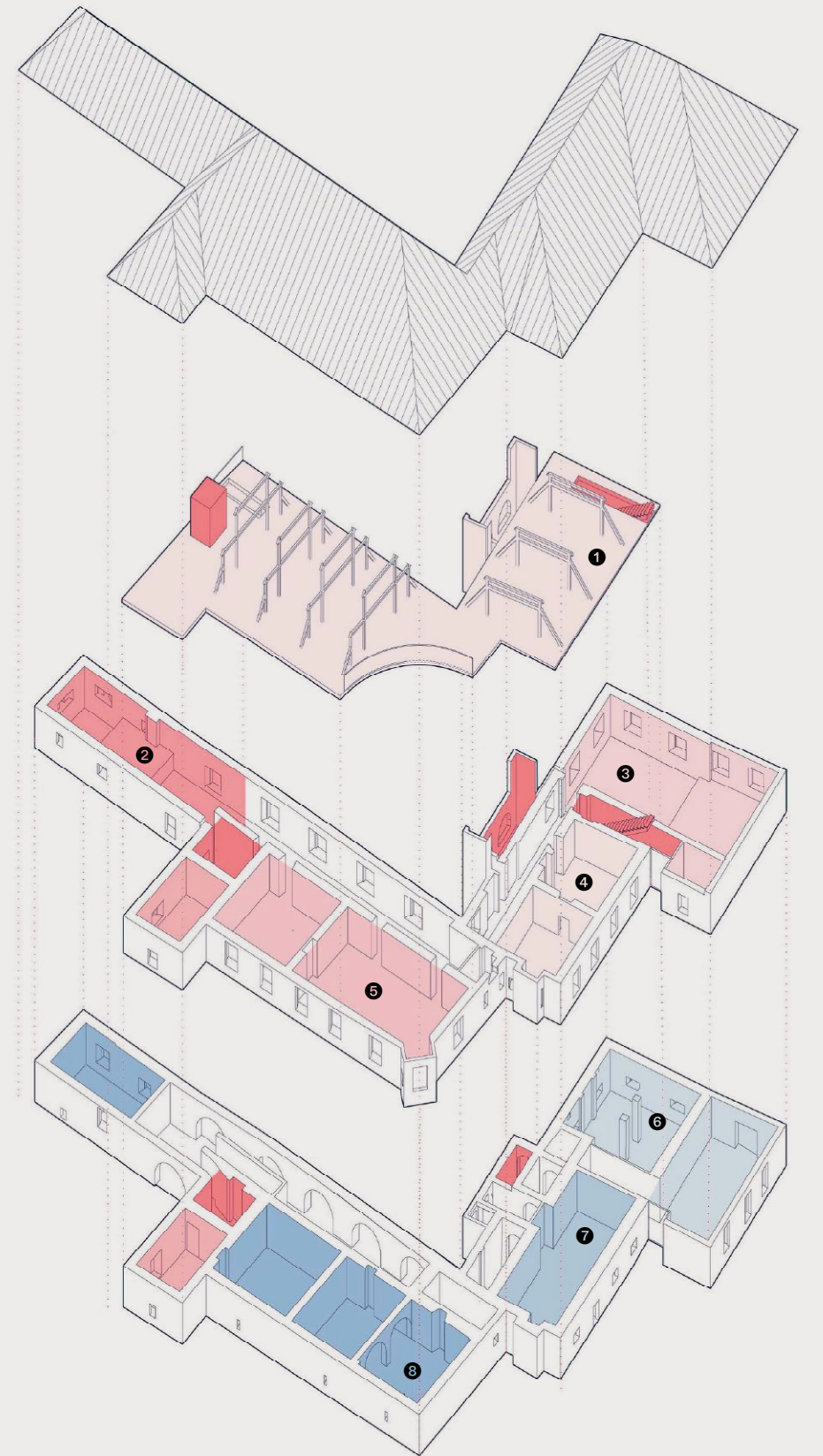
Notranjost je skrbno očiščena prezidav, vzpostavljene so zvezne povezave med prostori, ki omogočajo delovanje raznolikega programa. Večje intervencije v notranjosti so vertikalni preboji, ki omogočajo povečanje volumna prostorov in diagonalne poglede skozi obstoječo strukturo. Novi Lamutov salon aktivira podstrešje, vertikalni preboji pa ga vizualno povežejo z vsemi ostalimi aktivnostmi prenovljenega dvorca.

1. Tloris pritličja
2. Tloris nadstropja
3. Tloris podstrešja

1. Galerijski program – Lamutov salon
2. Društvo likovnih umetnikov Dolenjske
3. Stari Lamutov salon – plesna šola / prireditveni prostor
4. Galerijski program – Lamutov salon
5. Kulturno društvo – predavalnica in prostor za dramski krožek
6. Prostor za vaje KD Pihalni orkester Kostanjevica
7. Prireditvena dvorana
8. Glasbena šola

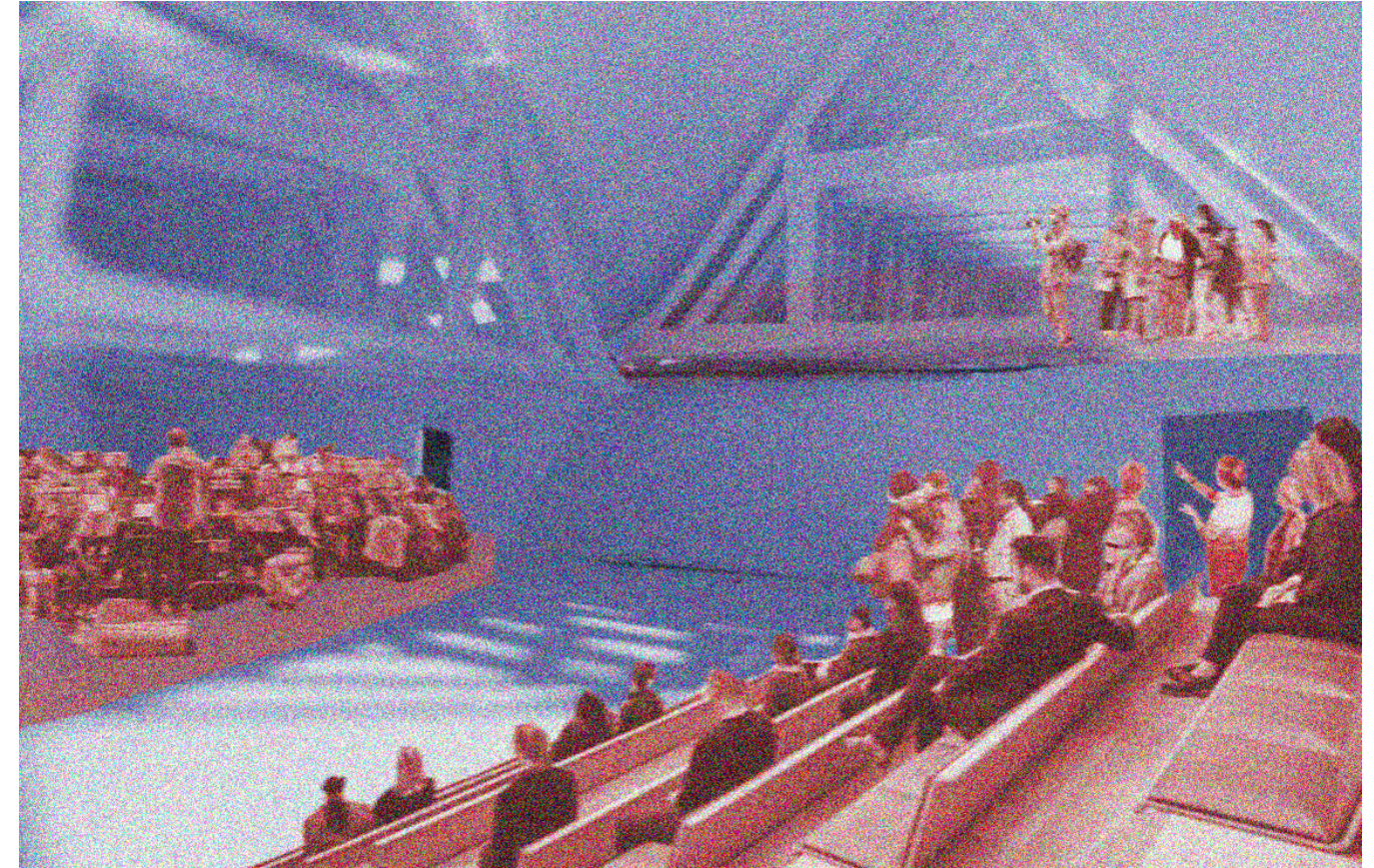

Nova dvorana in galerija

Nova dvorana deluje kot notranji javni prostor. S prebojem v podstrešje je omogočena ustrezna višina, hkrati pa lahko obiskovalci dogajanje spremljajo tudi z nivoja galerijskega prostora. Galerija se razteza skozi celotno podstrešje, ki ga definirajo struktura obstoječega lesenega ostrešja in vertikalni preboji v obeh prireditvenih prostorih in razstavnem prostoru.

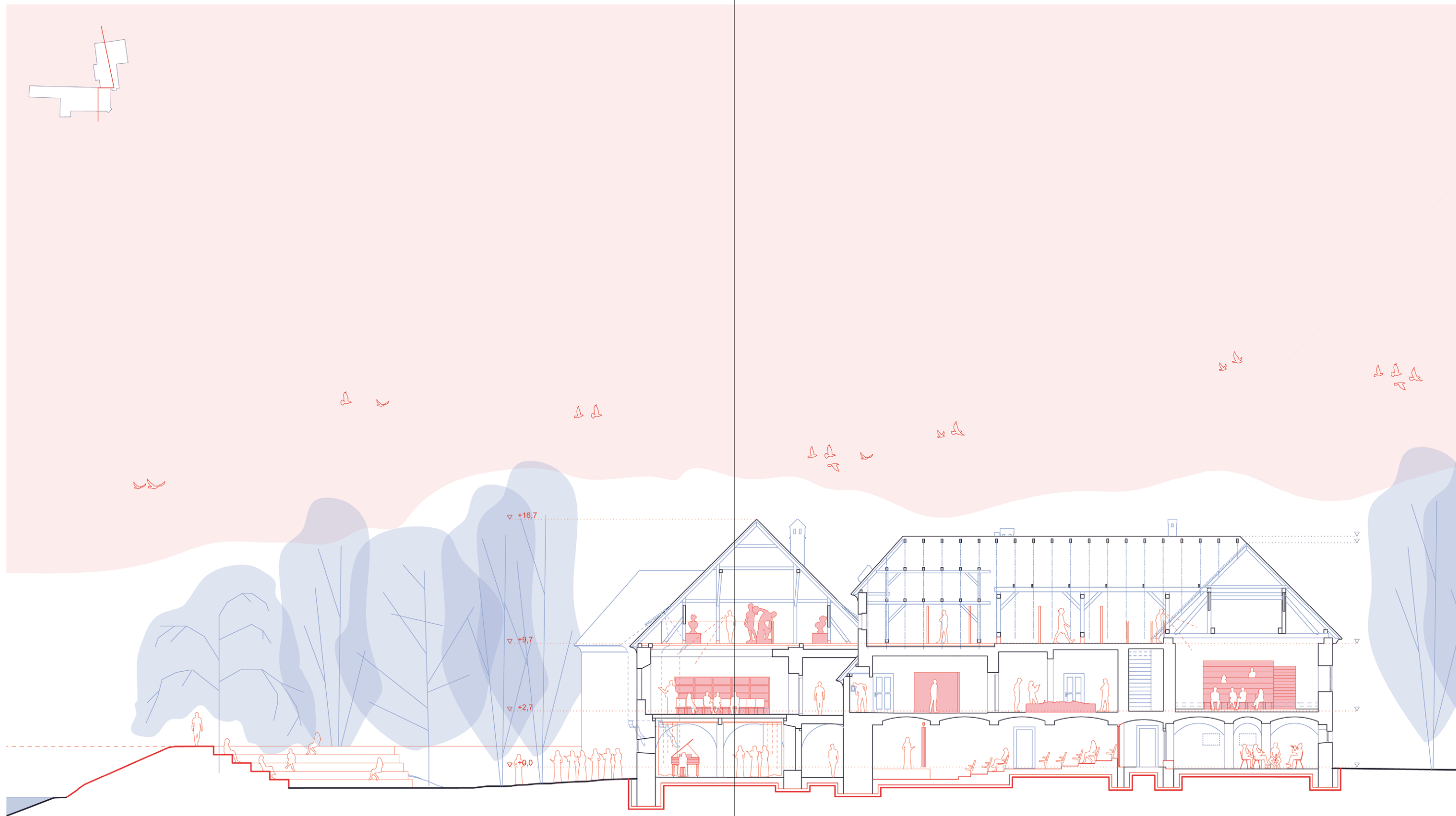

Galerija

Dvorana

Vzdolžni prerez

Trg in dvorišče Projektna skupina 2

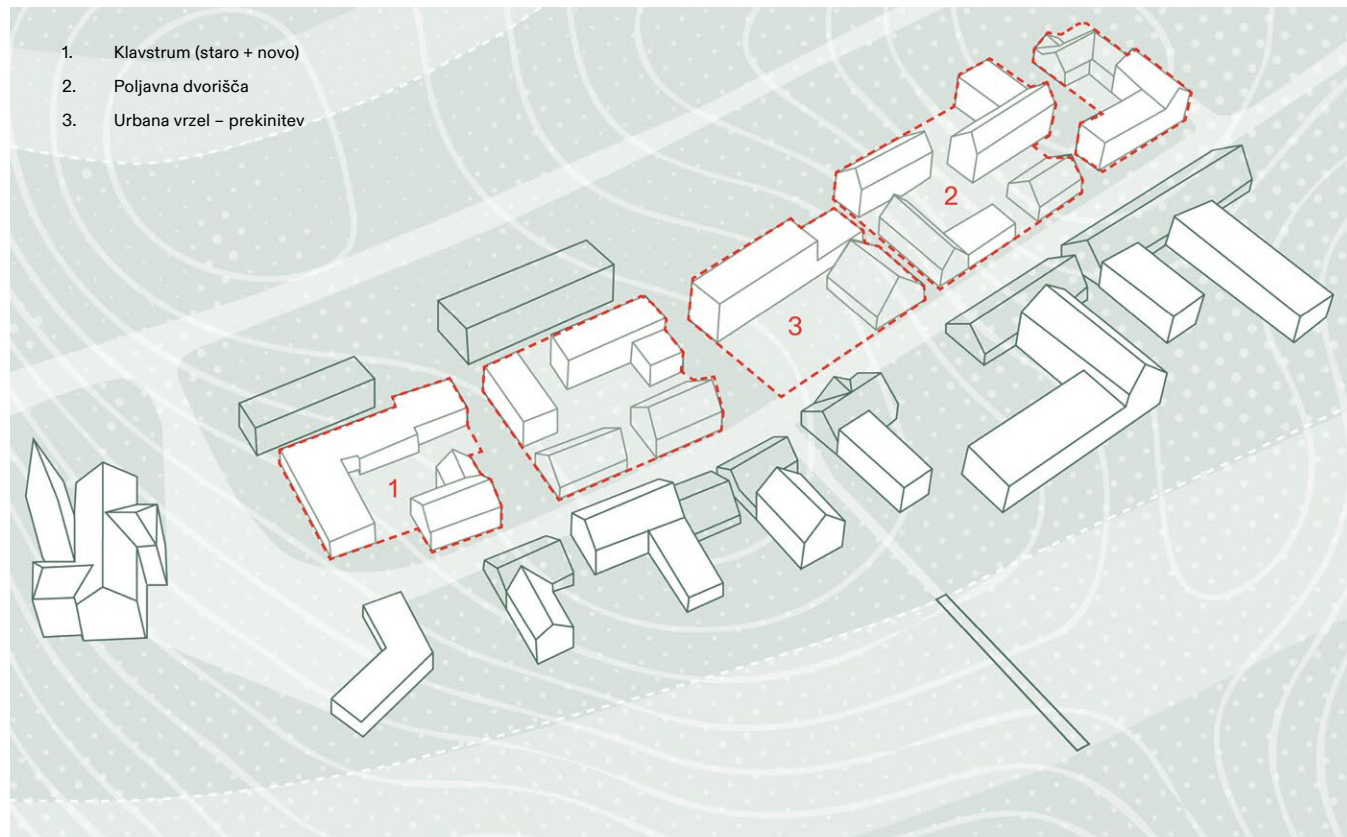
Mentorji

doc. Rok Žnidaršič
asist. Katarina Čakš
dem. Blaž Zupančič

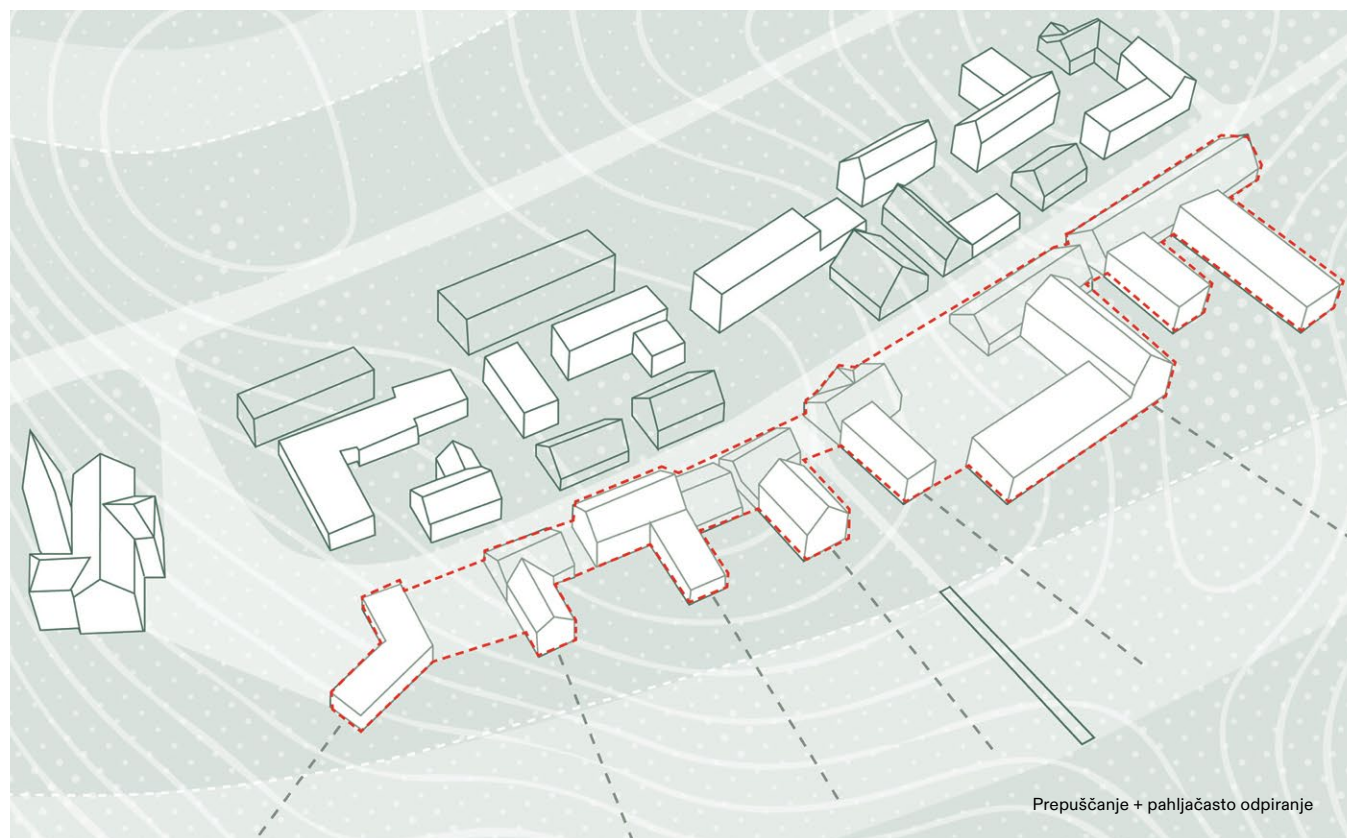
Študentka

Pavlina Košir

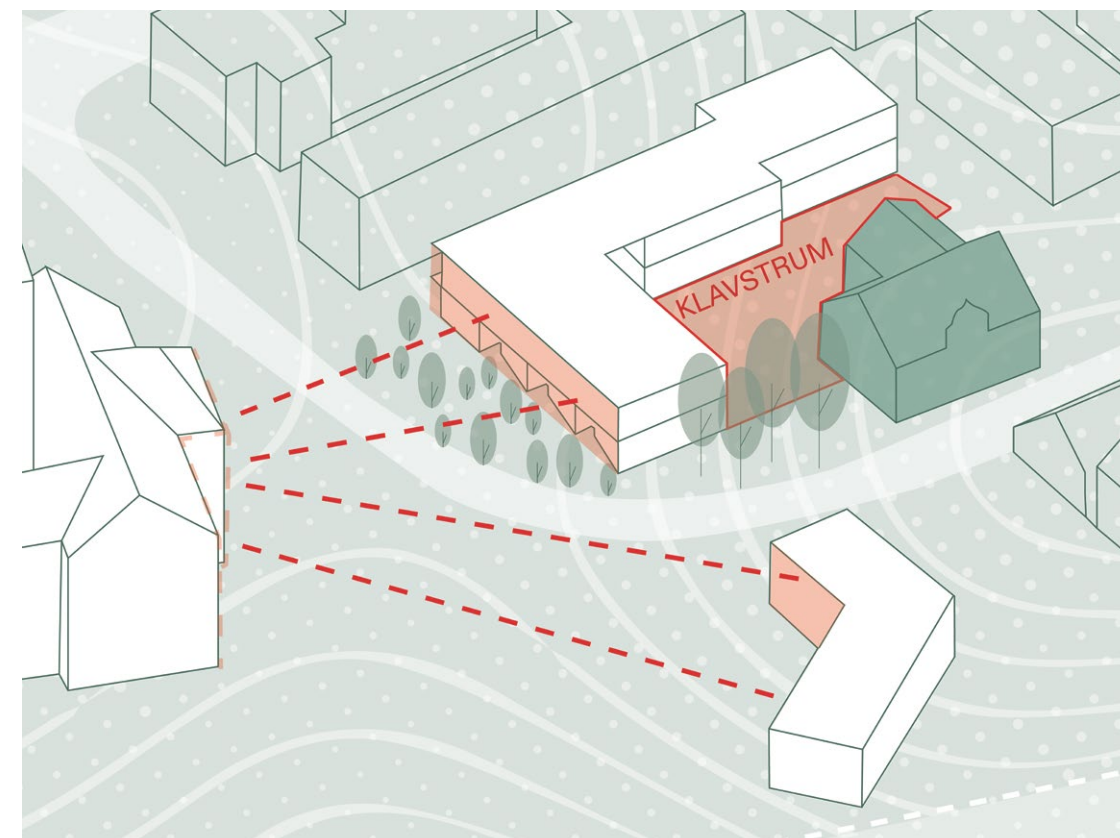
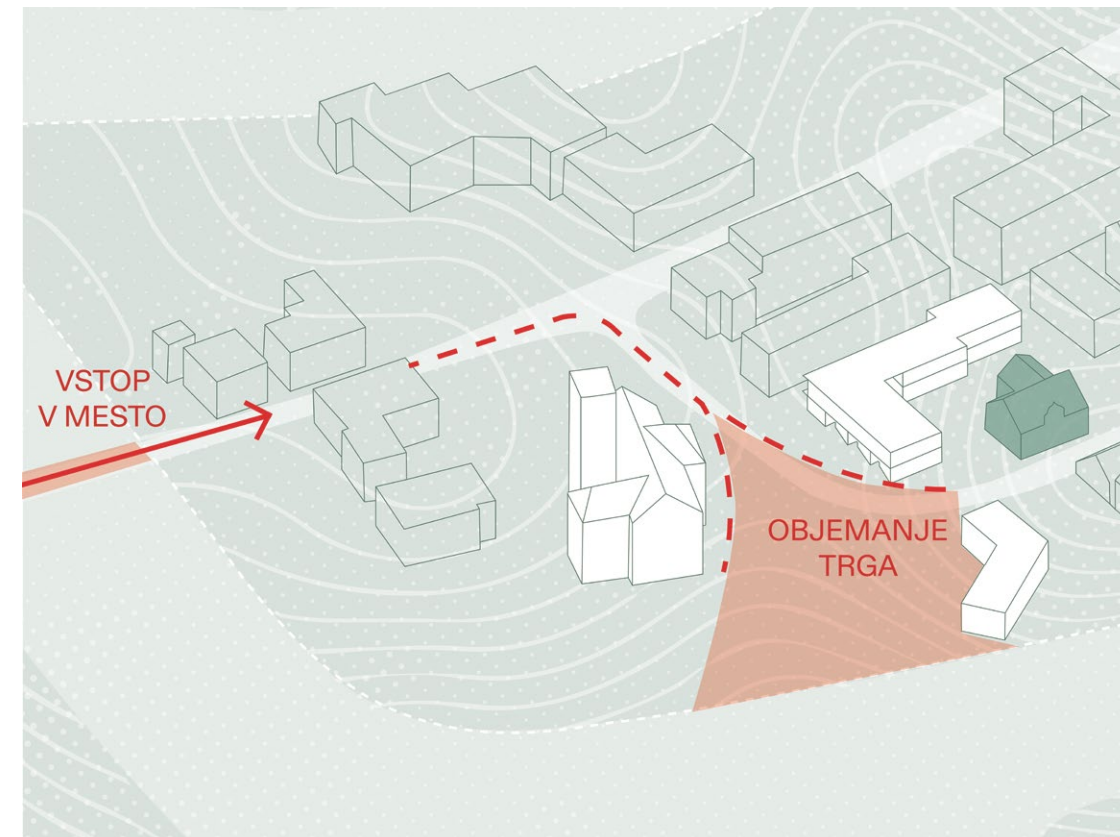
Projekt trga in dvorišča obravnava stik urbanistične zasnove z robom otoka in hkrati vstopno točko v zgoščeni del mesta – ulico. Najpomembnejša sta vzpostavitev novega trga, ki ga definirata cerkev in nova župnijska stavba, ter sekvenčni prehod z novo stanovanjsko stavbo, ki z objemom obstoječe stavbe tvori klavstrum – poljavno dvorišče za novo stanovanjsko skupnost. Odprti prostori in volumni so zasnovani tako, da omogočajo postopno prehajanje z odprtega javnega trga, kjer se tvori skupnost, v srčiko posameznih stanovanjskih enot, ki skupnost napolnjujejo. Novi volumni se kljub želji po zgostitvi gradnje in definiranju robov javnih prostorov prilagajajo gabaritom in vedutam mesta.

Tipi stavbnih objemov

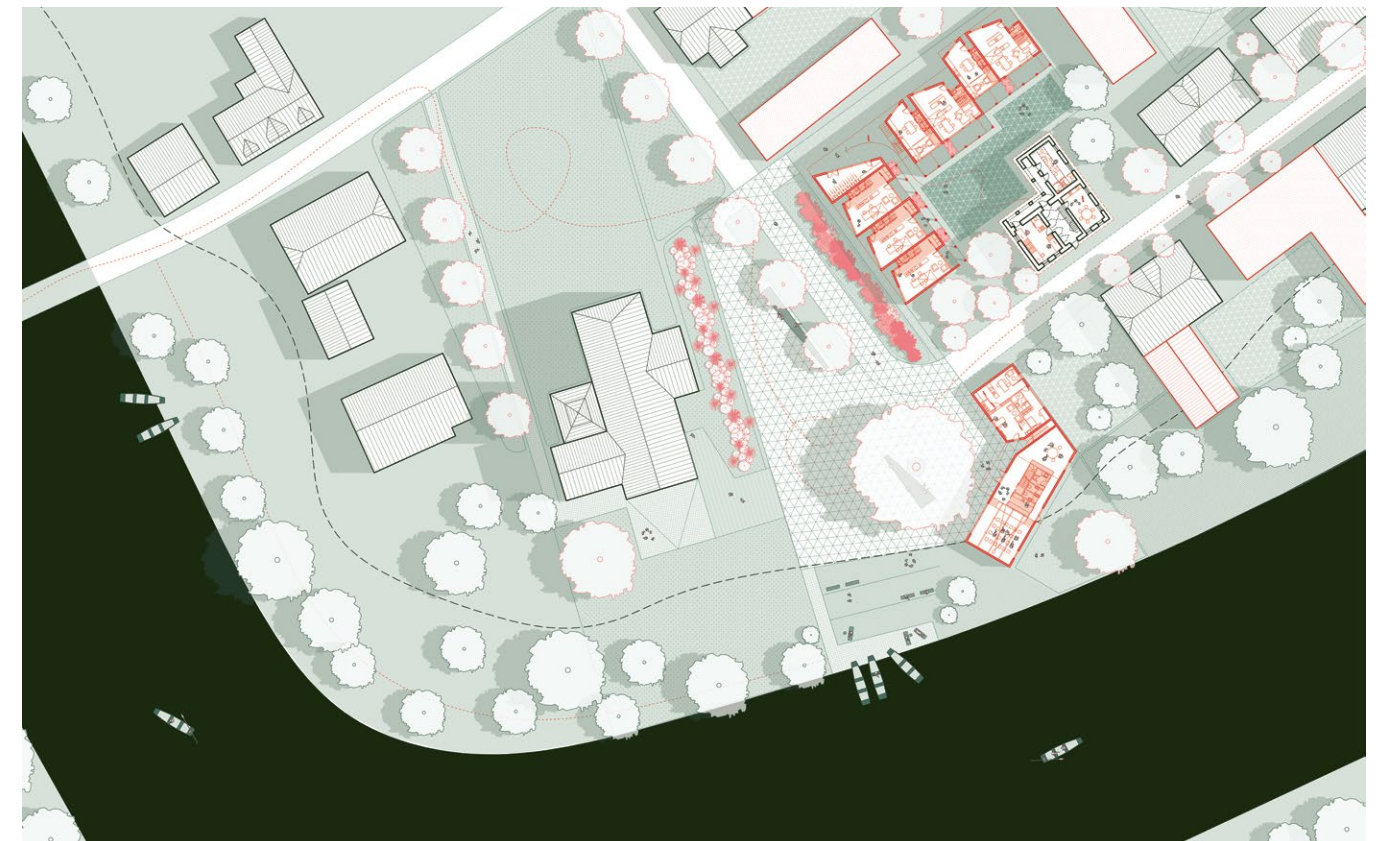
Tipi stavbnih objemov

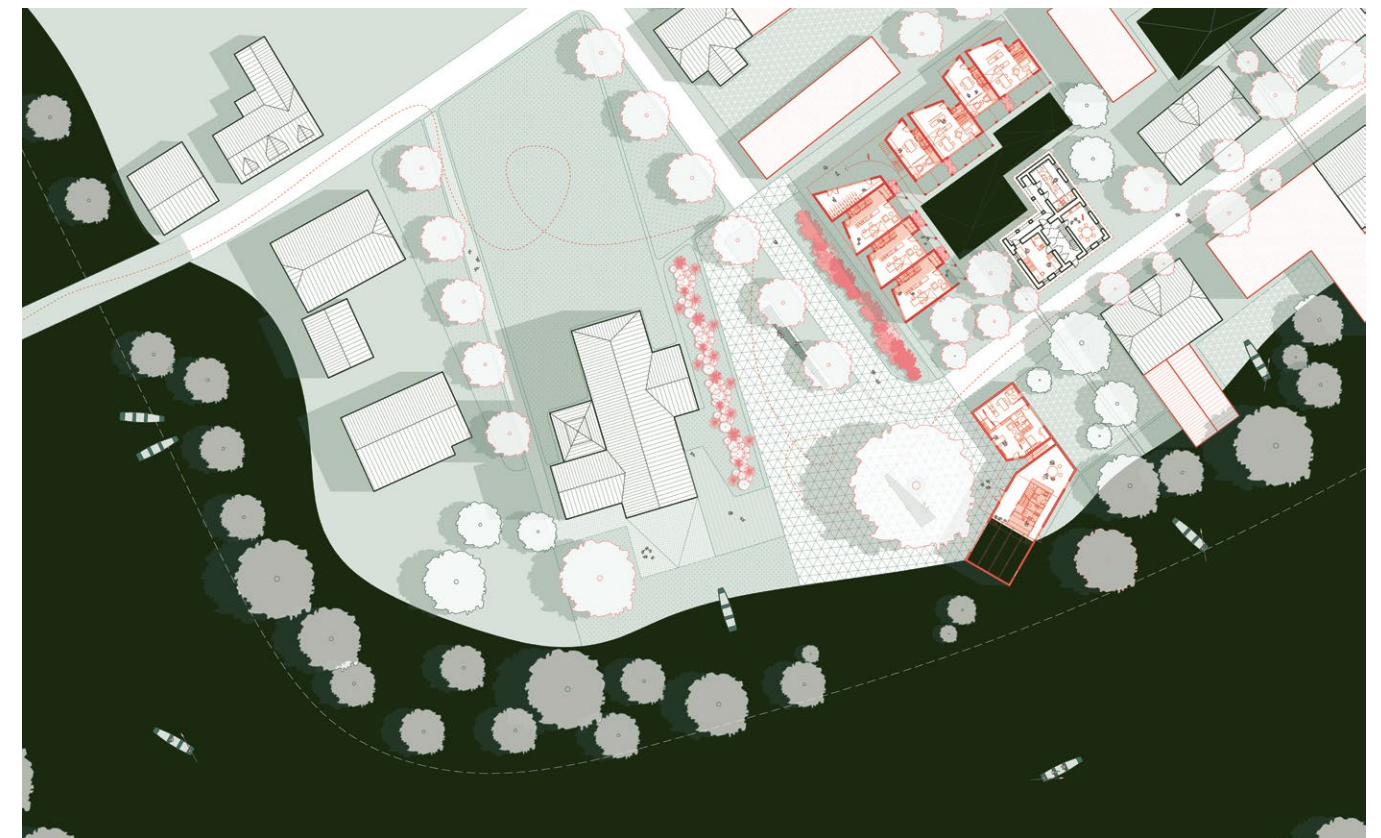
Urbanistična ureditev

Na novo premišljeni javni trg s svojo obliko določata cerkev in župnijsko poslopje, nova stanovanjska stavba pa skupaj z obstoječo vilo ustvarja klavstrum manjše enote skupnosti, ki živi z okoljem.

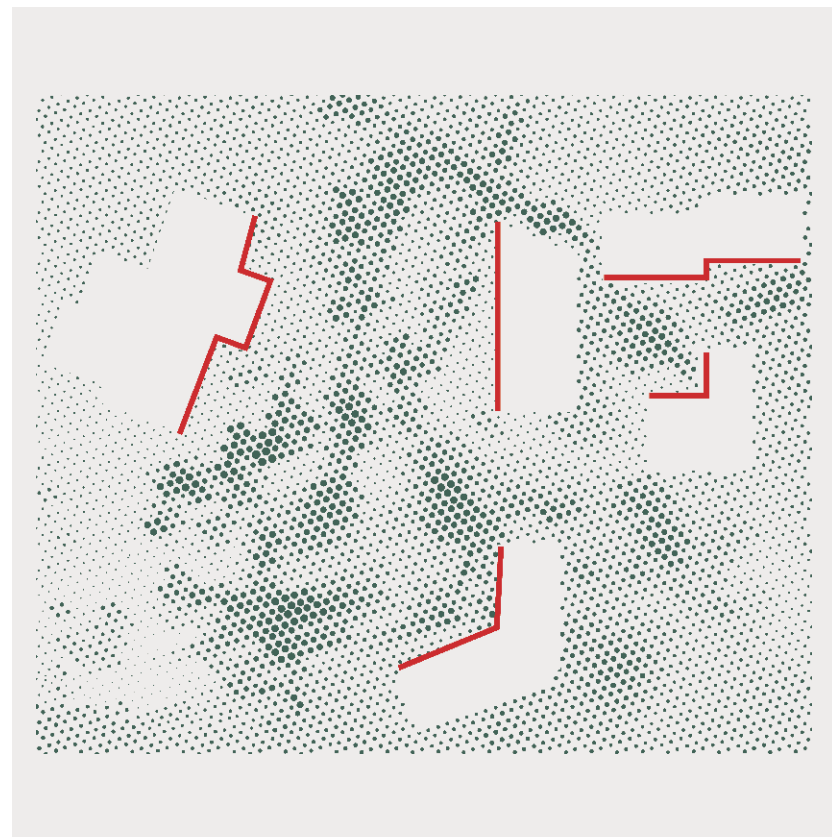
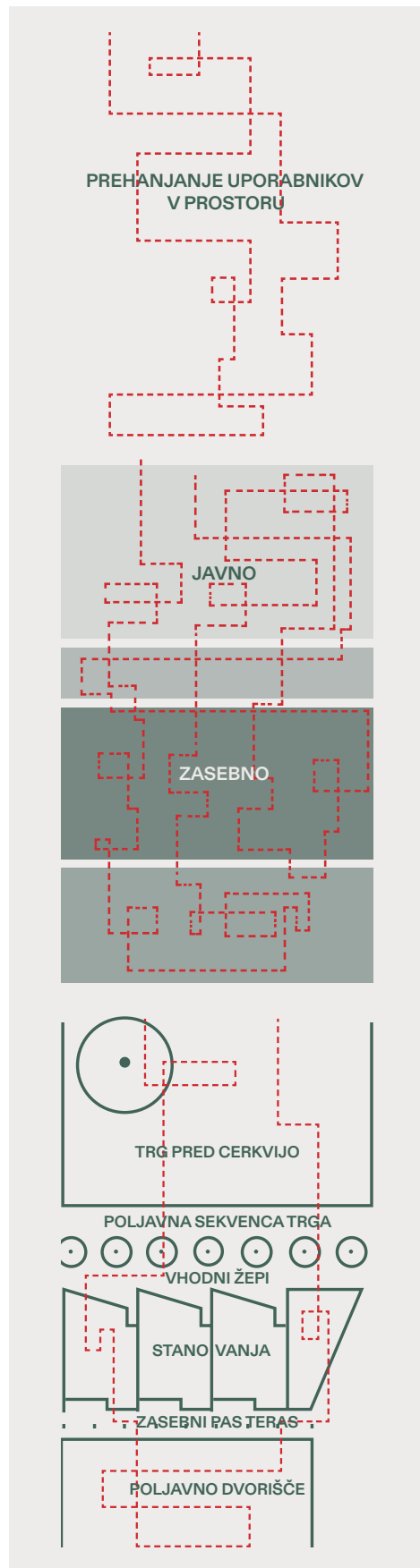
Poplave so v Kostanjevici del bivanja v mestu. Z usmerjanjem vode z novim urbanizmom dosežemo bolj kontrolirano situacijo in predvidljive načine uporabe prostora glede na višinski nivo vode.

Nepoplavljena situacija

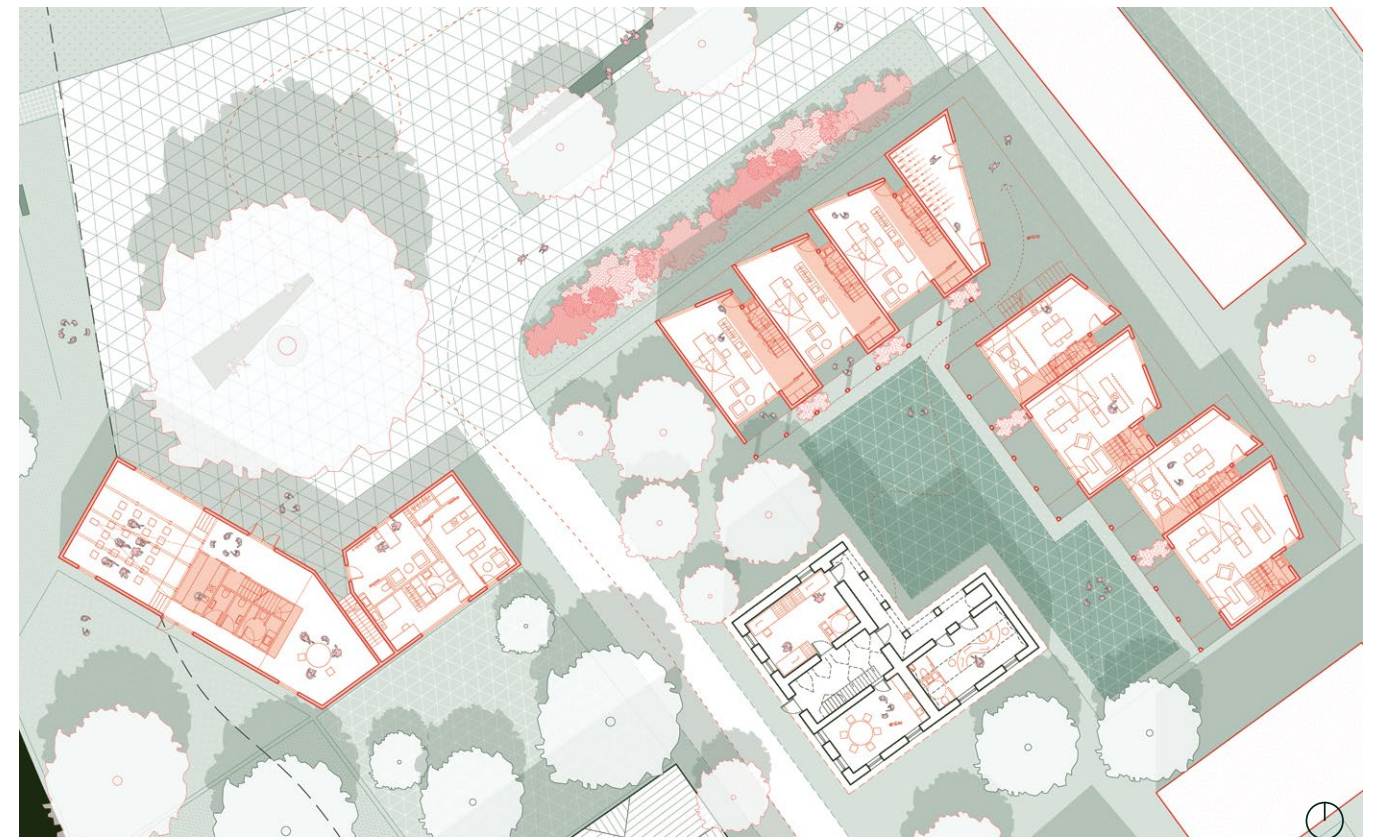

Poplavljena situacija

Robna situacija urbanističnega koncepta – dvojnost dvorišč

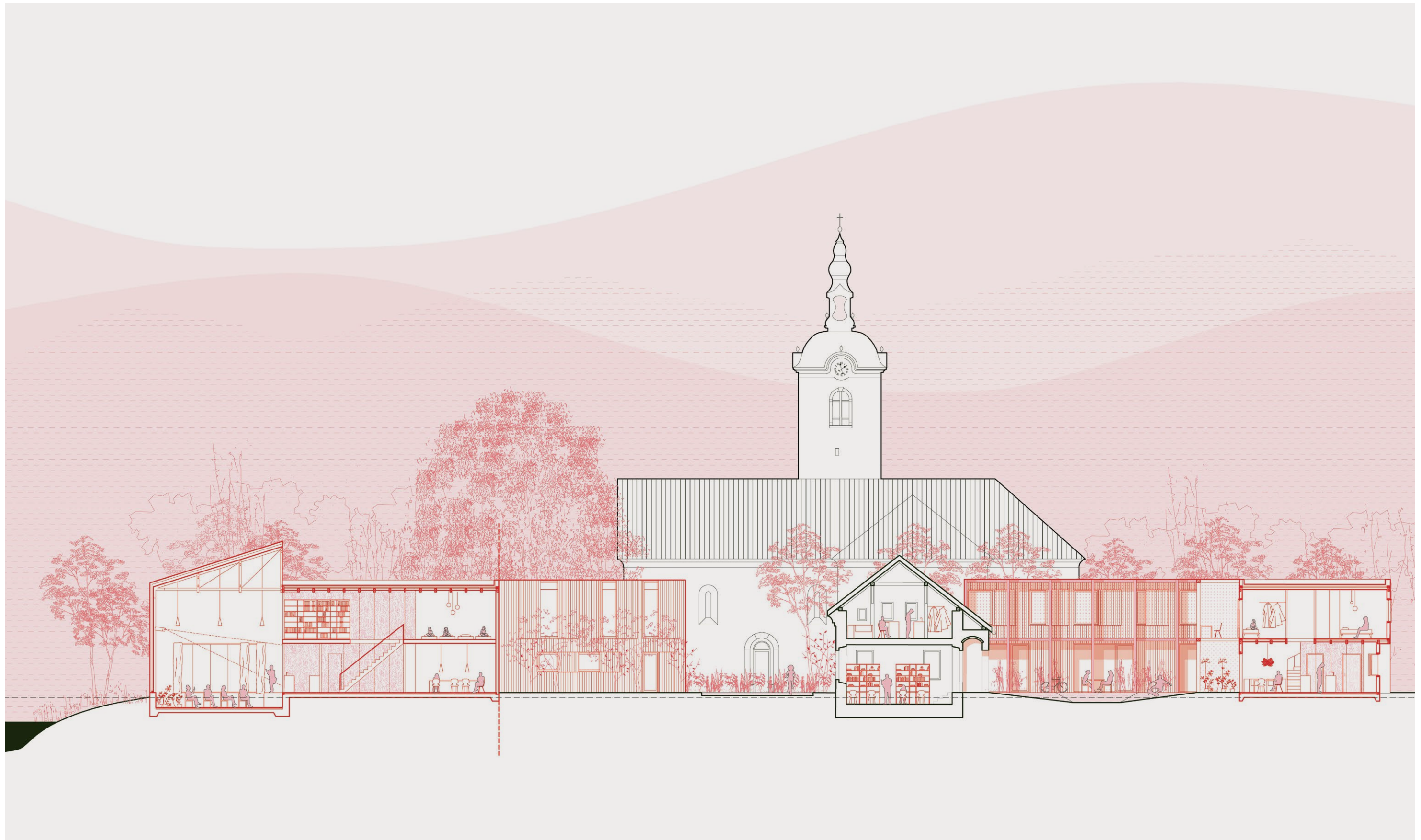
Prehajanje uporabnikov

Pritličje – nova intervencija v odnosu do obstoječega

Nadstropje – nova intervencija v odnosu do obstoječega

Prečni prerez s pogledom vzdolž izteka ulice proti novemu trgu pred cerkvijo

Dediščina povezuje

Projektna skupina 3

Mentorja

prof. mag. Polona Filipič Gorenšek
asist. Blaž Babnik Romaniuk

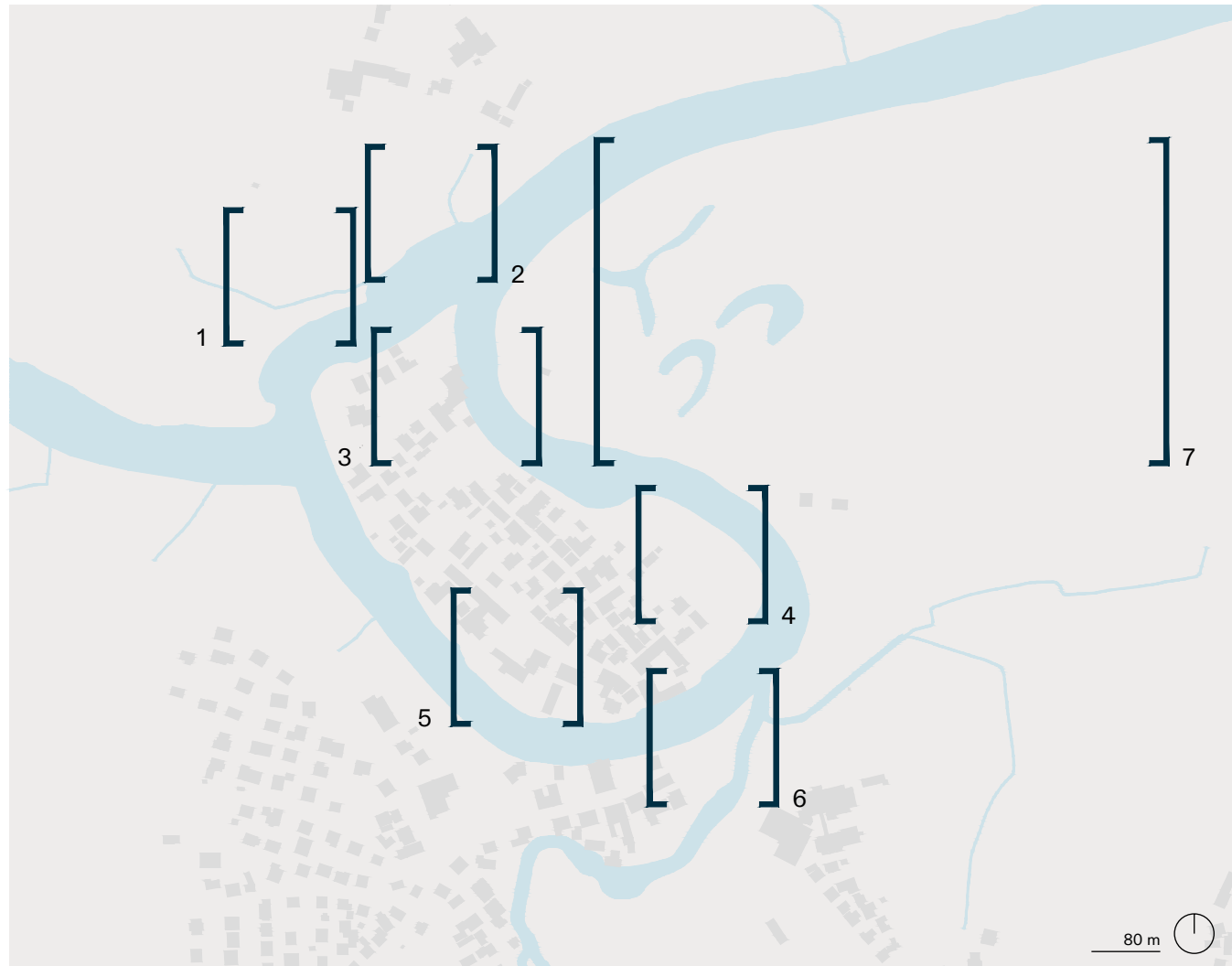
Študenti

Lara Korošec
Eva Košak
Rebeka Seljak
Tinkara Urbančič

Staro jedro Kostanjevice na Krki skupaj s svojo obrečno ravnico tvori enega dragocenejših in občutljivejših ohranjenih spletov naselbinske in krajinske dediščine pri nas. Namen projekta "Dediščina povezuje" je uveljavitev sodobne načrtovalske prakse, ki z uporabo metode raziskovanja skozi oblikovanje zasnuje realističen model sodelovanja med strokami in deležniki ter ustvarja spodbudne pogoje za prenos transdisciplinarnih rešitev v prakso. V procesu snovanja so predlogi prostorskih ureditev nastajali v dogovarjanju in usklajevanju s sodelujočimi deležniki, s poglobljeno analizo danosti in razvojnih teženj ter oceno možnosti in omejitev za razvoj Kostanjevice na Krki. S takšnim pristopom varujemo okolje, kulturno in naravno krajino ter stavbno dediščino na način, s katerim bo zagotovljen gospodarski razvoj, temelječ na razvijajočih se programih ter skupnosti kot nosilki razvoja in skrbi za kraj.

Razvoj Kostanjevice na Krki mora krepi zaželene (vzpostavljene ali razvijajoče se) programe ter hkrati ohranjati kulturno in okoljsko edinstvenost lokacije. Projekt "Dediščina povezuje" zagotavlja ohranjanje in krepitev vrednot snovne in nesnovne dediščine, naravnih in kulturnih prvin, z namenom ustvarjanja boljših bivalnih, delovnih in okoljskih pogojev za dobrobit lokalne skupnosti. S projektom predvideni posegi in cilji

obravnavajo potencialne dediščine (v povezavi s turizmom, športom in rekreacijo ter naravo s tradicijo zeliščarstva in nevarnostjo poplav) kot možnost za ustvarjanje dodane vrednosti kraja. Ureditve so zadržane in do kraja spoštljive, zato so tudi uresničljive, saj izvirajo iz natančnega upoštevanja lokalnih danosti in potreb, preverjenih v procesu sodelovanja z javnostjo, deležniki in drugimi strokami.

Lokacije ureditev

Metoda dela

SPLOŠNE ANALIZE

- umestitev
- časovnica razvoja
- fotoanaliza
- Krka in pritoki
- poplavna karta
- termalne vode
- pedologija
- geologija
- rodovitnost zemlje
- zavarovana območja
- raba kmetijskih zemljišč
- živalstvo
- urbanistični razvoj mesta
- morfologija
- strukturna analiza
- analiza javnega prometa
- analiza cest
- lastništvo parcel in dostopi
- odprti prostor
- dejanska raba
- namenska raba
- statistični podatki
- družbena infrastruktura
- turistična ponudba
- turistična strategija
- program regionalnega razvoja
- gospodarske dejavnosti
- zaznavna analiza
- SWOT

HIPOTEZE

PODROBNEJŠE ANALIZE

KONCEPTI

kulturna dediščina
nesnovna dediščina
dogodki v času in prostoru
implementacija vidikov turizma

kulturna dediščina
in skupnost

stik pokrajin
prekrivanje pedoloških slojev
rodovitnost zemlje
dejanska raba
uporaba zelišč
najpogostejša zelišča
obdobja cvetenja

naravna dediščina
in skupnost

športni dogodki
aktivna športna društva
program (lokalno)
karta športnih vsebin v prostoru
odprti prostori, poti, športna infrastruktura

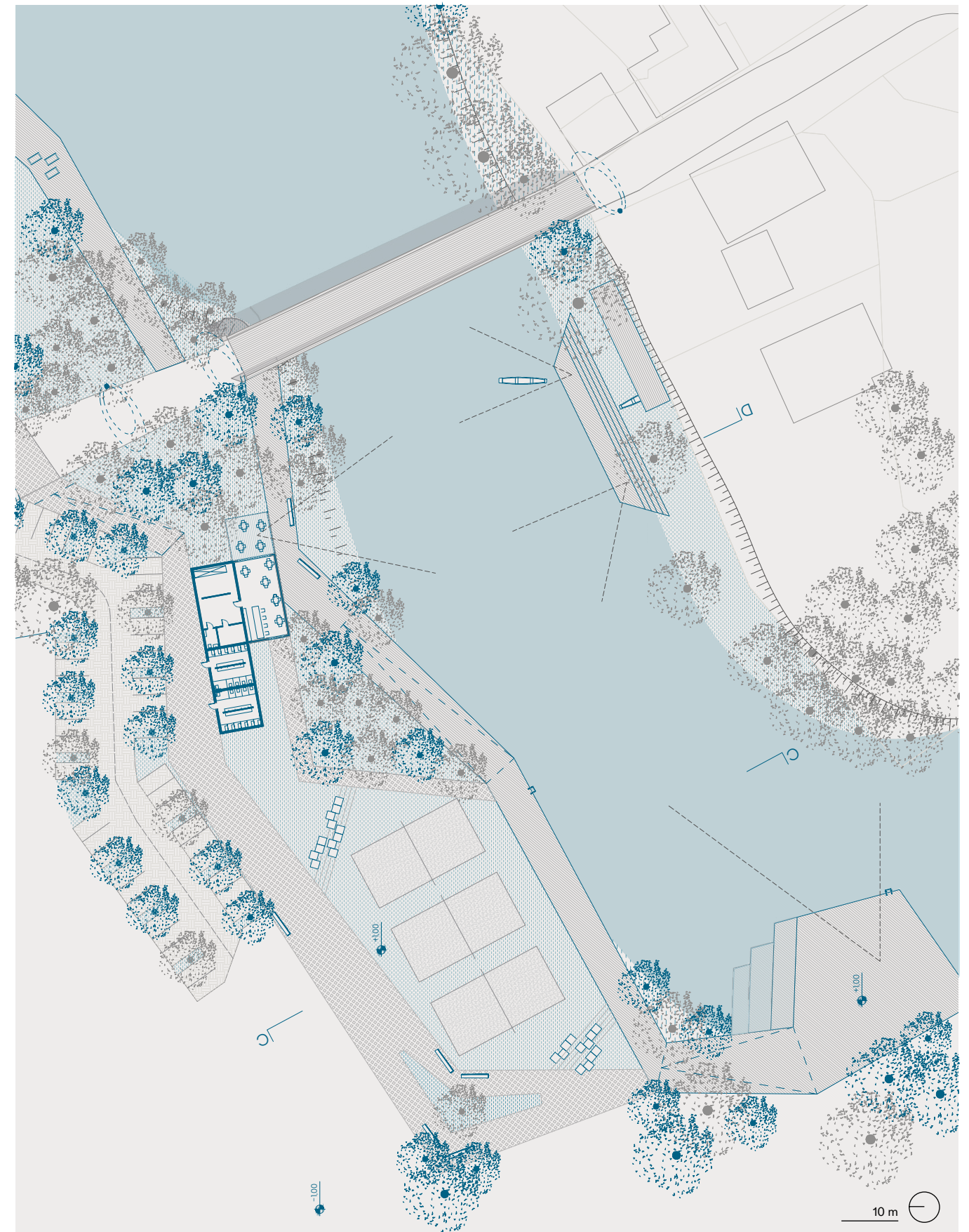
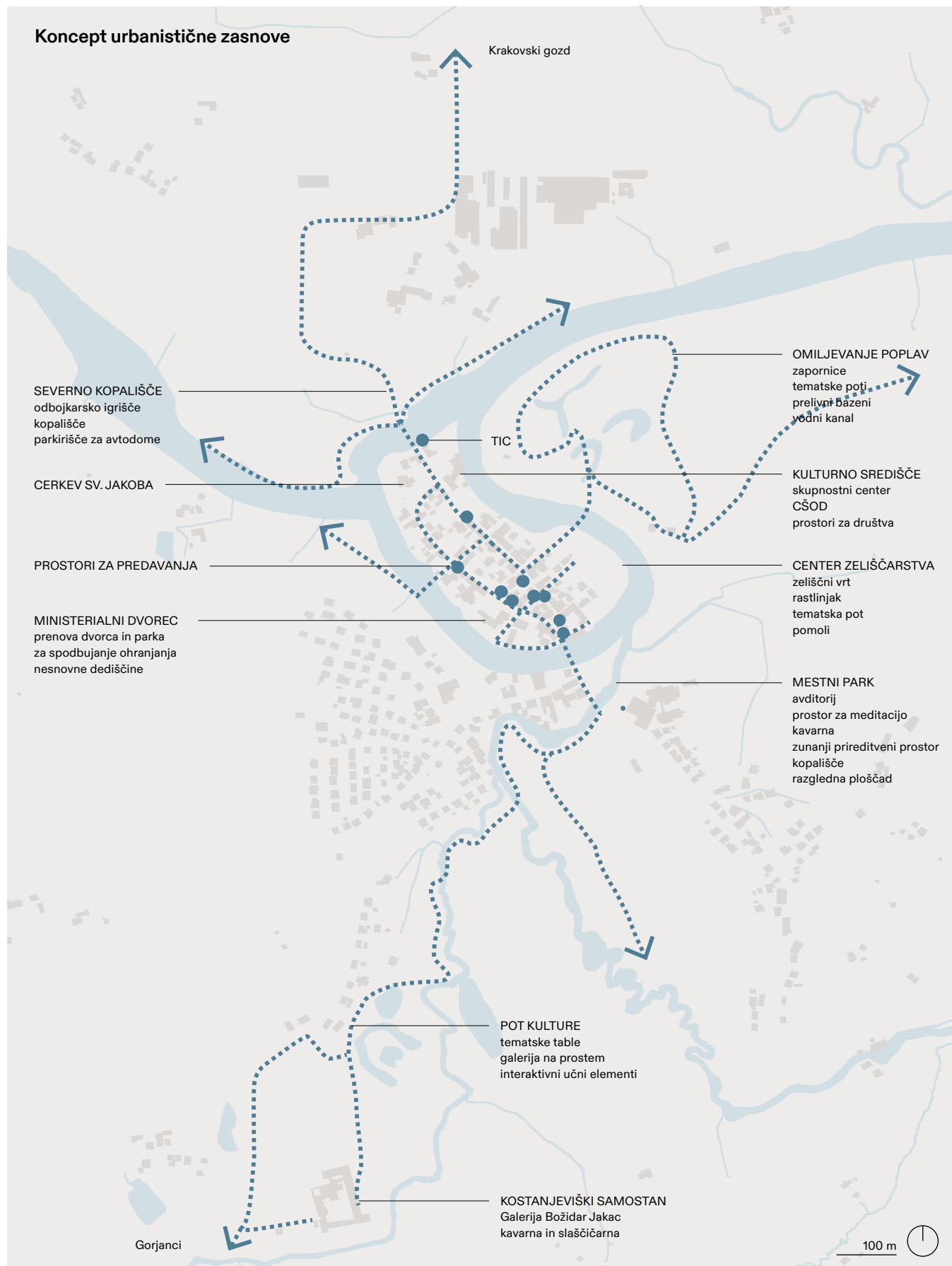
šport in skupnost

poplavna karta – širše
pozidava v porečju Krke
poplavna karta – ožje
visoke vode, merjene na merilni
postaji Podbočje
omiljevanje in preprečevanje poplav

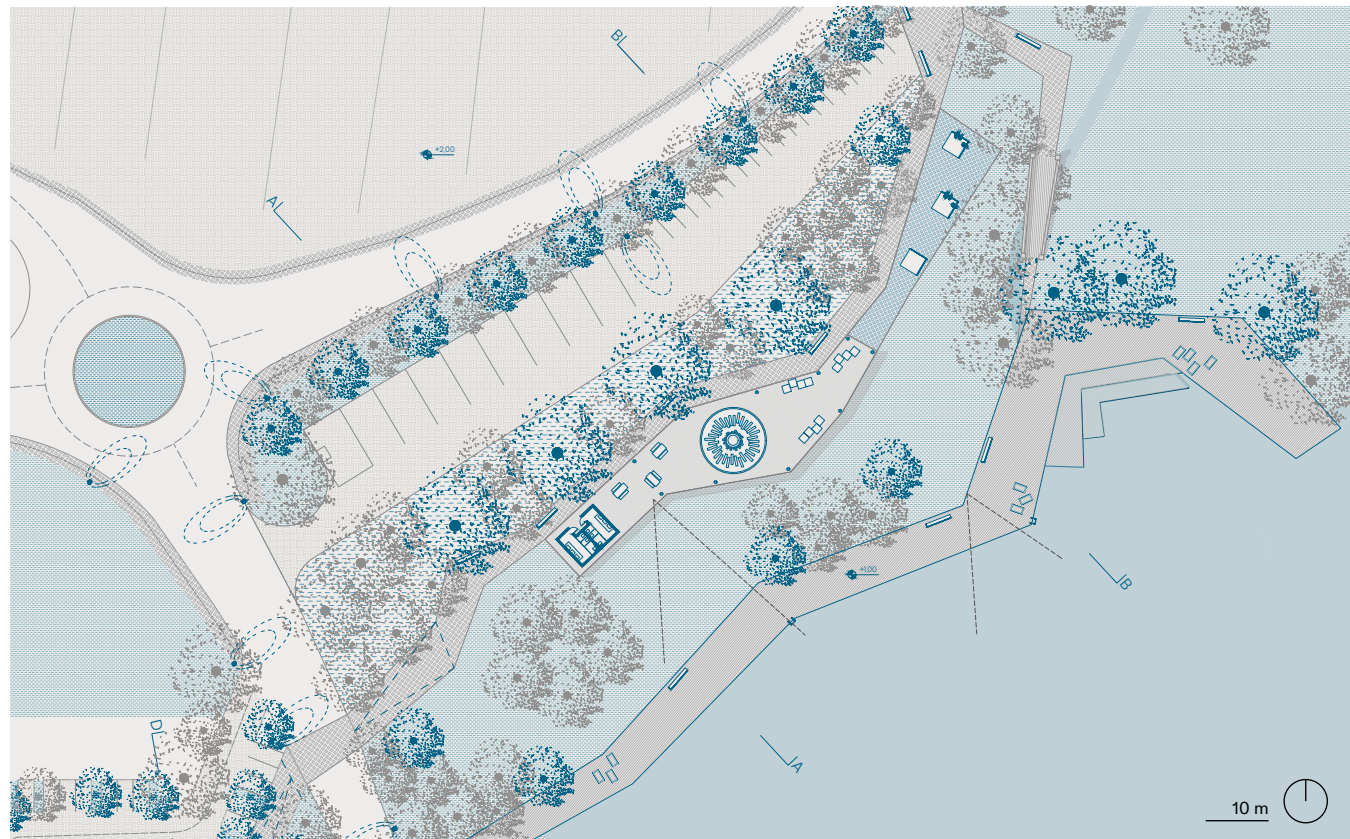
varovanje dediščine
in skupnost

Koncept urbanistične zasnove

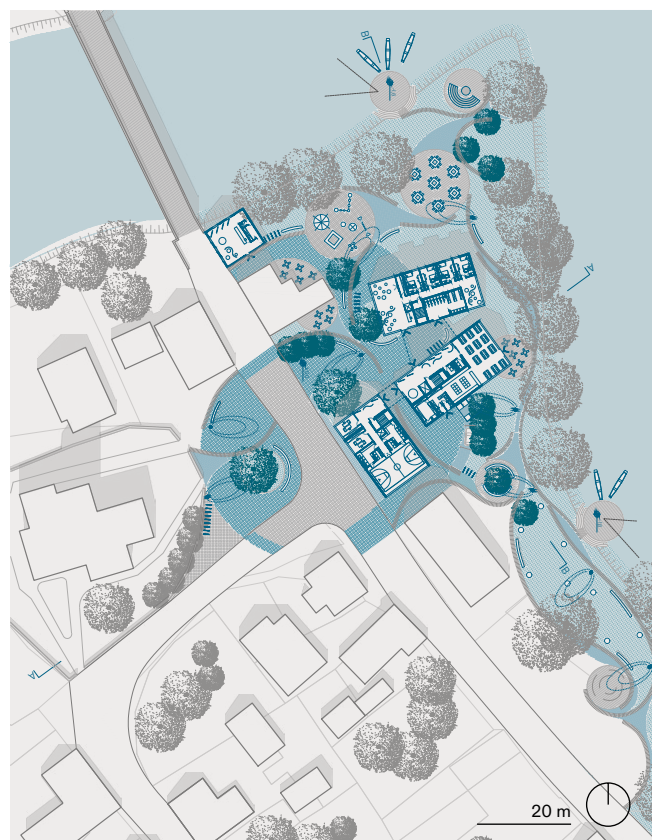
Ureditev 1 - Ureditev obrečnega prostora severnega obrežja s športnim in javnim programom

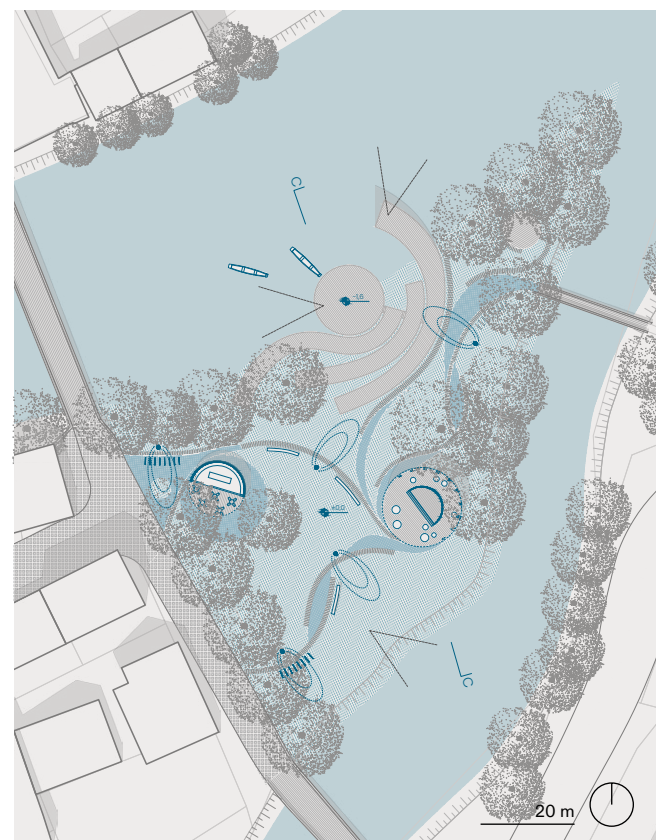
Ureditev 2 – Ureditev obrečnega prostora severnega obrežja za potrebe rekreacije

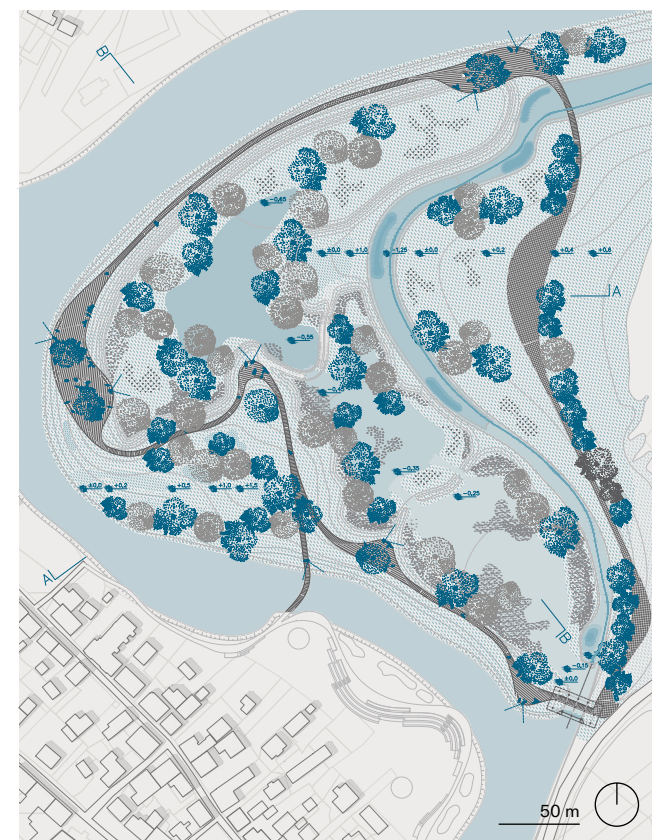
Ureditvi 4 in 5 – Zeliščni vrtovi, tematske poti in prenova ministerialnega dvorca v zeliščarski center

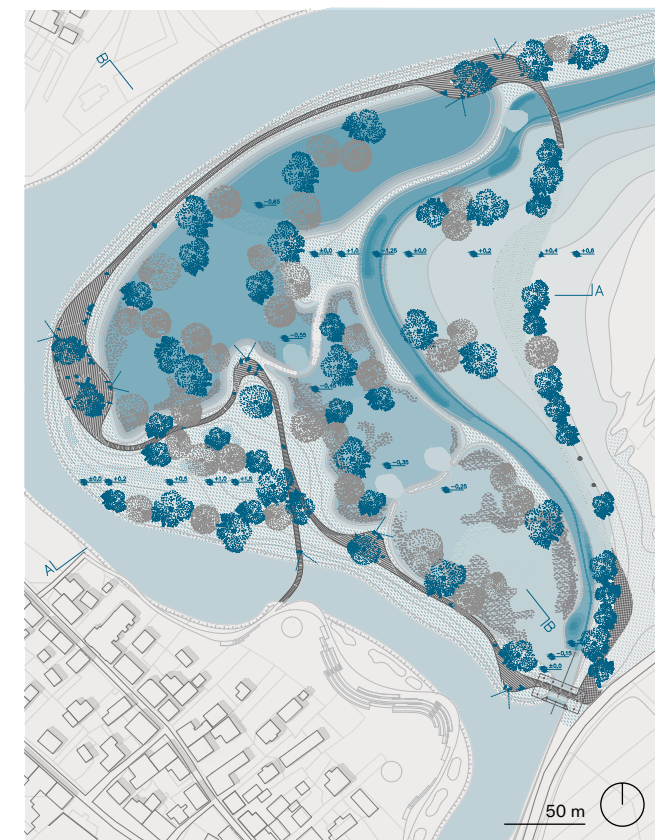
Ureditev 3 – Vzpostavitev kulturnega središča, CŠOD in skupnostnega objekta

Ureditev 6 – Ureditev mestnega parka z avditorijem, kopališčem in paviljonom

Ureditev 7 – Protipoplavna ureditev v času nizkih vod

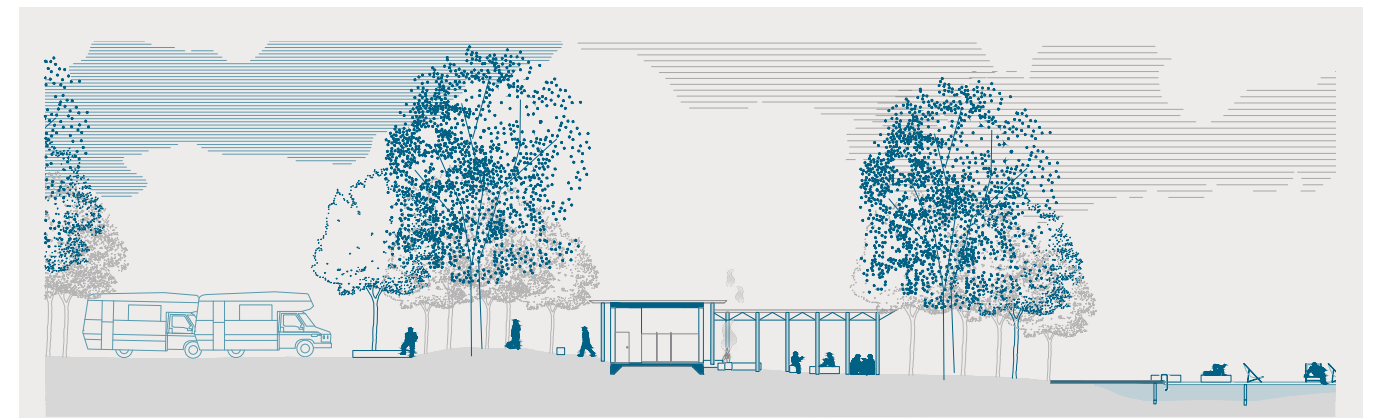
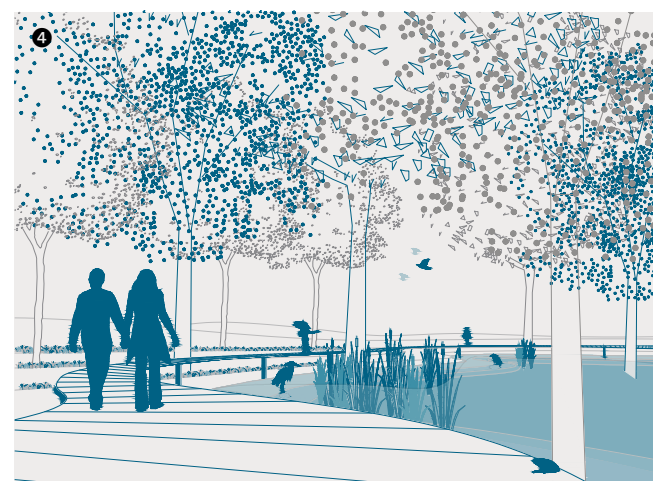
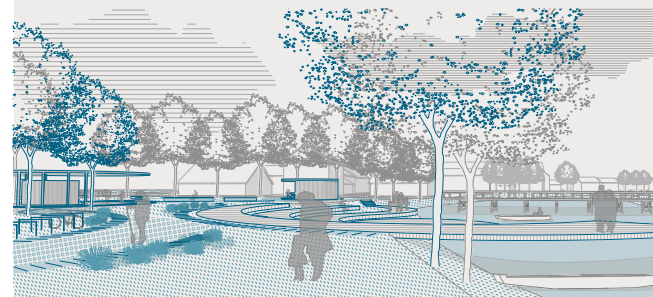
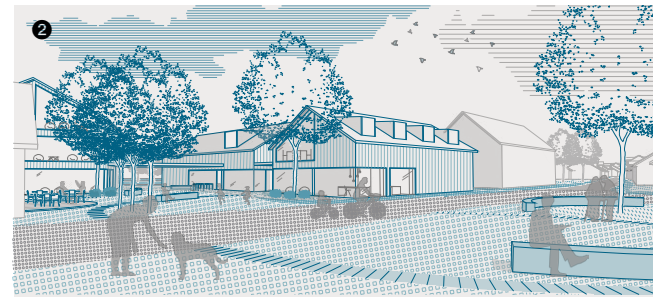
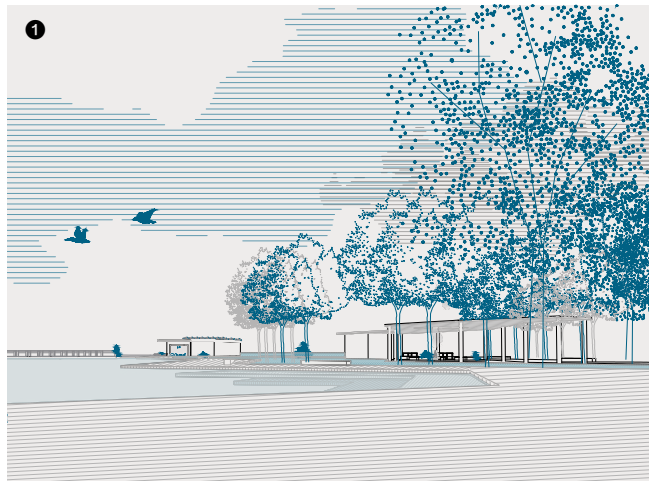

Ureditev 7 – Posegi za omilitev poplav

Mnogoslojen razvoj kraja

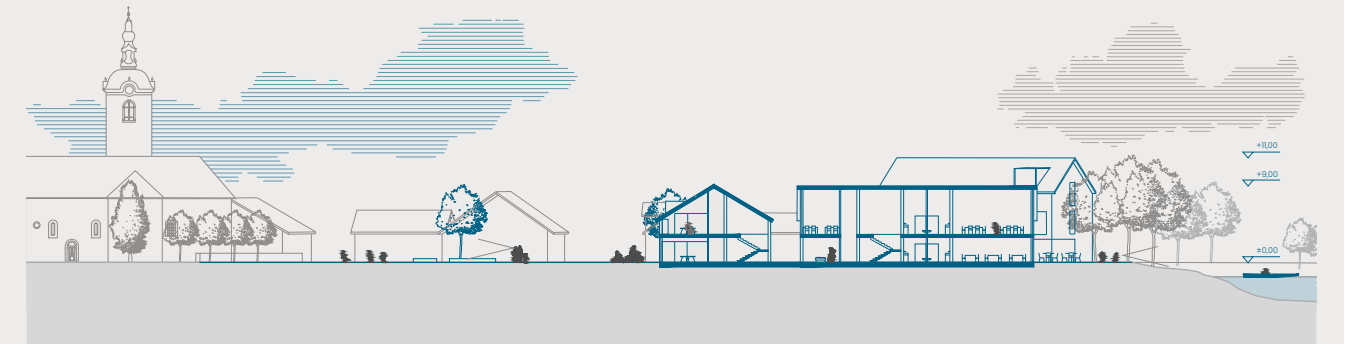
Razvojne priložnosti in zahteve Kostanjevice na Krki so poudarjene s štirimi različnimi pristopi, ki se zrcalijo v štirih delih projekta. Ta prek upoštevanja in nadgrajevanja naravne in kulturne dediščine, tako snovne kot nesnovne, vzpostavlja razvojne točke, ki povezujejo lokalno skupnost in ponujajo nove gospodarske priložnosti. Predlog v vsej svoji raznolikosti izhaja iz stališča, da lahko s skrbjo in krepitevijo dediščinskih vrednot omogočimo mnogoslojen razvoj kraja.

1. Ureditvi 1 in 2: šport in skupnost
2. Ureditvi 3 in 6: kulturna dediščina in skupnost
3. Ureditvi 4 in 5: naravna dediščina in skupnost
4. Ureditev 7: varovanje dediščine in skupnost

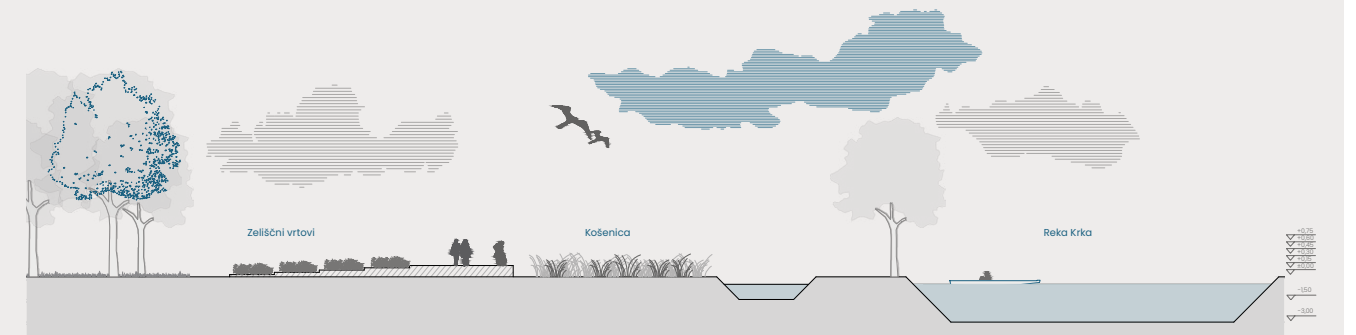
Ureditev 1

prez A-A

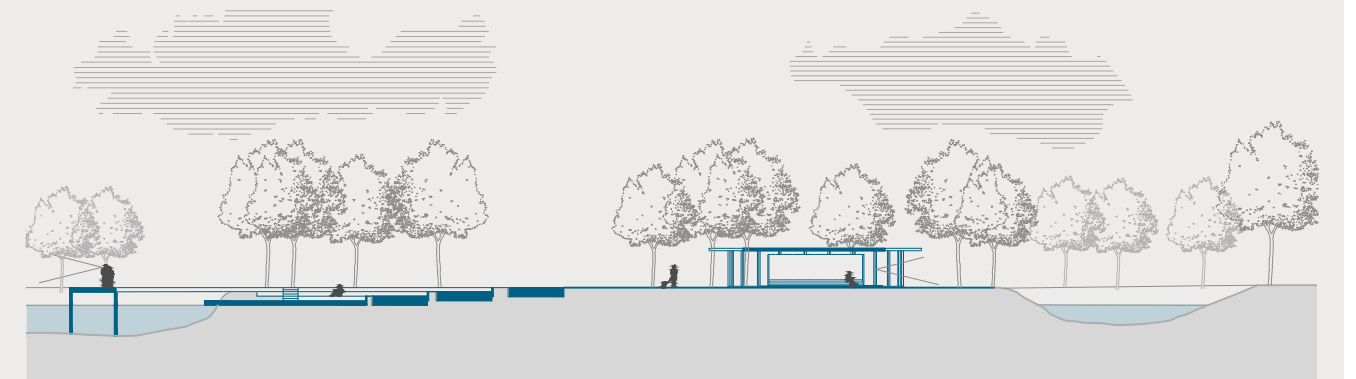
Ureditev 3

prez A-A

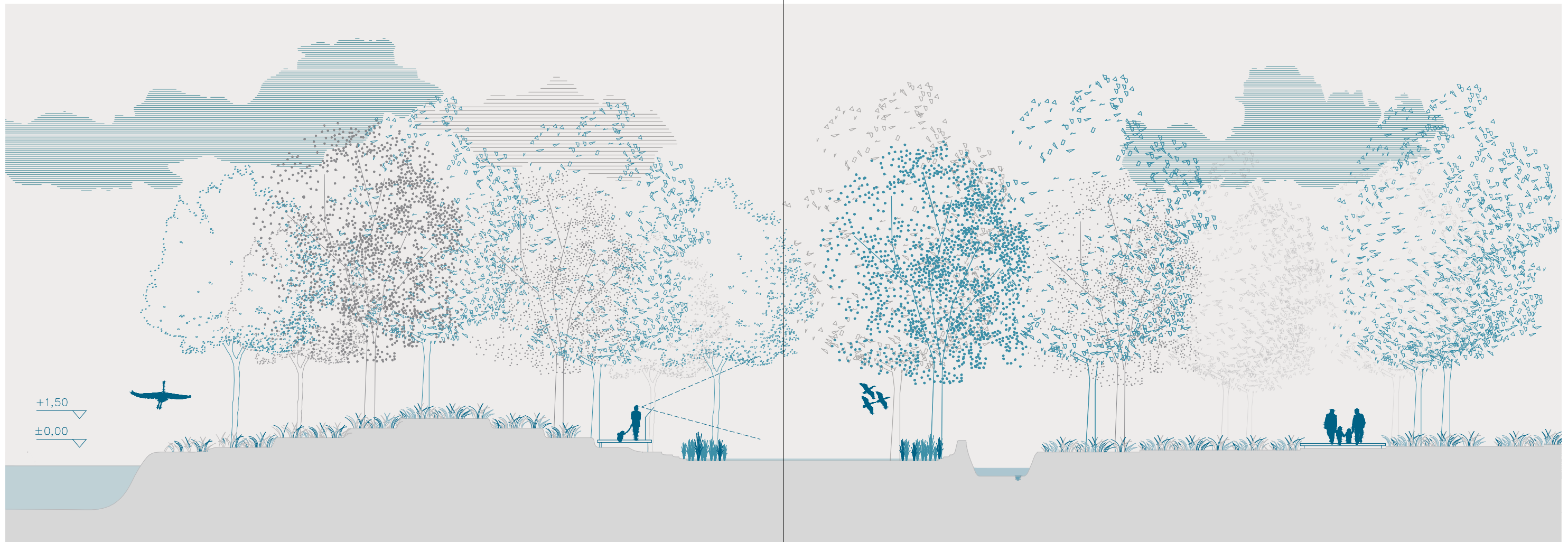
Ureditev 4

prez A-A

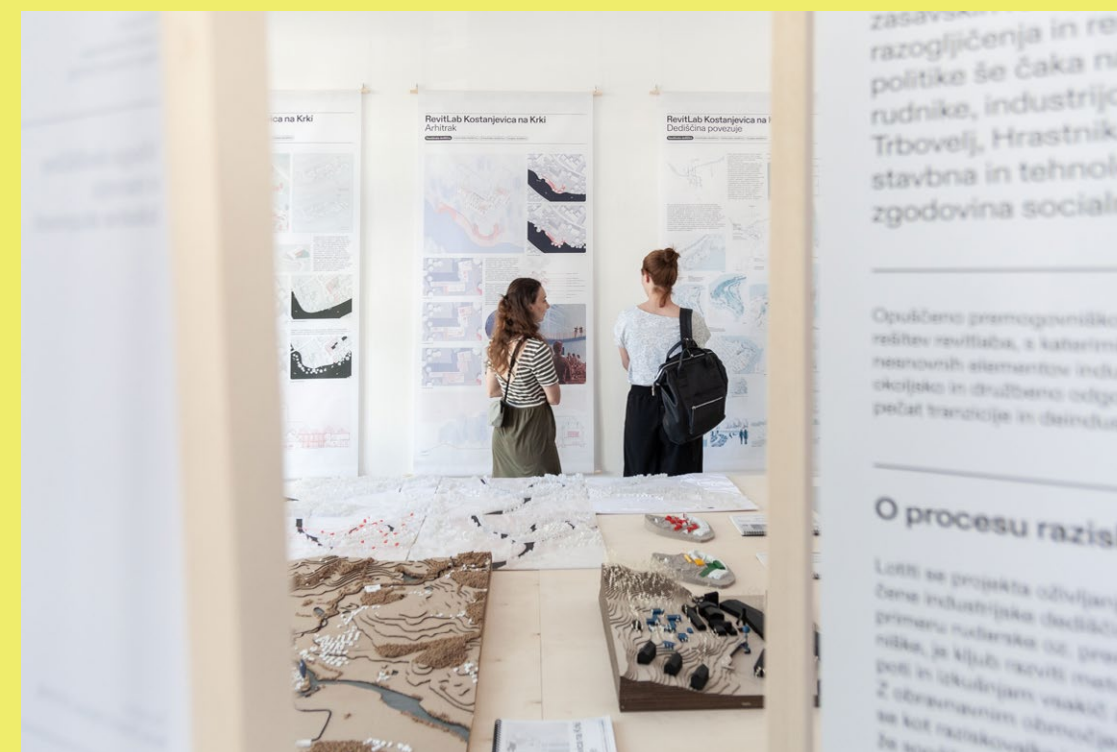
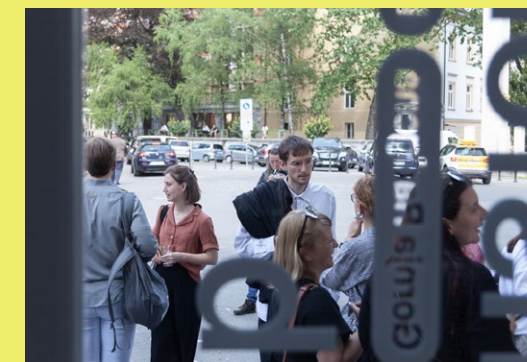
Ureditev 6

prez C-C

Ureditev 7 - Varovanje dediščine in skupnost, prerez D-D

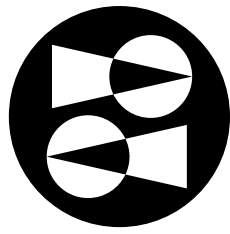

Utrinki s skupne razstave projektnih predlogov vseh štirih RevitLabov, ki je bila na ogled v galeriji Spomeniškovarstvenega centra v Ljubljani med 6. in 28. junijem 2024

Razstavo, ki je bila v cerkvi sv. Nikolaja v Kostanjevici na Krki na ogled med 12. septembrom in 18. oktobrom 2024, smo sklenili z zaključno delavnico z lokalnimi deležniki.

HEI-Transform

Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo

OBD OBJE
2022–2025

VREDNOST
1,5 mio. EUR
financer: ARIS (v okviru pogodbe J7-4641)

VODJA PROJEKTA
prof. dr. Sonja Ifko

ZNANSTVENI ODBOR PROJEKTA

prof. dr. Sonja Ifko (UL FA, ITD UL)
doc. dr. Neža Čebtron Lipovec (UP FHS)
prof. dr. Ljubica Knežević Cvelbar (UL EF)
doc. dr. Miloš Kosec (UL FA, ITD UL)
izr. prof. dr. Matjaž Uršič (UL FDV)
dr. Barbara Vodopivec (ZRC SAZU)

MEDNARODNI SVETOVALNI ODBOR

prof. dr. Christer Gustafsson (Univerza v Uppsali)
prof. dr. Roberto Cavallo (TU Delft)
doc. dr. Anna Mignosa (Univerza Erasmus)

NACIONALNI ODBOR PREDSTAVNIKOV DELEŽNIKOV

Ministrstva, vladne službe
Barbara Žižić Baumgartner (Ministrstvo za kulturo RS)
dr. Jernej Červek (Ministrstvo za naravne vire in prostor RS)
Marko Hren (Ministrstvo za kohezijo in regionalni razvoj RS)
dr. Robert Peskar (Zavod za varstvo kulturne dediščine Slovenije)
mag. Teo Hrvoje Oršanič (Zavod RS za varstvo narave)

Nevladne organizacije
Nataša Jurgec Gurnick (ICOMOS SI)
Goran Završnik (TICCIH SI)
Srečko Štajnbaher (SKD)
Ana Marija Krajnc (SKD)
prof. dr. Živa Deu (Združenje zgodovinskih mest Slovenije)

Gospodarstvo in strokovne zbornice
Tomo Čeh (PKF hospitality)
Slavko Gabrovšek (Zbornica za arhitekturo in prostor Slovenije)
mag. Anja Zorko (Center za kreativnost, MAO)

Predstavniki združenj lokalnih skupnosti
Alenka Pograjc (Združenje mestnih občin Slovenije)
Lucija Čakš Orač (Skupnost občin Slovenije)

RAZISKOVALNE ORGANIZACIJE

Fakulteta za arhitekturo UL
Ekonomski fakulteta UL
Akademija za likovno umetnost in oblikovanje UL
Fakulteta za družbene vede UL
Filozofska fakulteta UL
Fakulteta za humanistične študije UP
Fakulteta za turizem UM
ZRC SAZU
Urbanistični inštitut RS
ZVKDS

RAZISKOVALCI

doc. dr. Sandi Abram
asist. razisk. Maja Bevc
asist. dr. Iana Bilynets
Ajda Bračič
znan. sod. dr. Barbara Brečko
doc. dr. Neža Čebtron Lipovec
izr. prof. dr. Matija Črešnar*
Nejc Dolinar
Erna Emrič
doc. dr. Jasna Fakin Bajec
izr. prof. mag. Polona Filipič Gorenšek
dr. Tanja Hohnec
izr. prof. dr. Maša Filipovič Hrast
asist. dr. Luka Gruškovnjak
izr. prof. dr. Katja Hrobat Virloget*
doc. dr. Špela Hudnik
prof. dr. Sonja Ifko
asist. razisk. Timotej Jevšenak*
dr. Špela Karo*
izr. prof. dr. Petra Kavrečič*
prof. dr. Ljubica Knežević Cvelbar
doc. dr. Miloš Kosec
izr. prof. dr. Simon Kušar
izr. prof. dr. Barbara Lampič
prof. dr. Irena Lazar
izr. prof. dr. Mojca Marc

Tim Mavrič
izr. prof. dr. Dimitrij Mlekuž Vrhovnik*
doc. dr. Renata Novak Klemenčič*
asist. Maša Ogrin
doc. Aleksander Ostan
izr. prof. dr. Nina Ponikvar
izr. prof. dr. Tatjana Rakar
asist. Sara Ražman
Lea Rebernik
prof. dr. Matija Svetina
doc. dr. Blaž Šeme
doc. dr. Katarina Šmid
izr. prof. dr. Maja Turnšek
izr. prof. dr. Matjaž Uršič
dr. Vlasta Vodeb
dr. Barbara Vodopivec
prof. dr. Katja Zajc Kejžar
doc. Mitja Zorc
prof. Maruša Zorec
prof. dr. Tadeja Zupančič
asist. Gaja Žgank
doc. Rok Žnidaršič

* Raziskovalci, ki so zaključili sodelovanje. Seznam raziskovalcev se nanaša na stanje pred 1.5.2024.

Za finančno podporo raziskave (pogodba J7-4641) se zahvaljujemo Javni agenciji za znanstvenoraziskovalno in inovacijsko dejavnost Republike Slovenije.

RevitLab

Kostanjevica na Krki

OBČINA KOSTANJEVICA NA KRKI

ODBOR LOKALNIH DELEŽNIKOV

Predstavniki prebivalcev

Gregor Jordan, Jernej Tomazin,
Živa Šošter

Predstavniki nevladnih organizacij

Jurij Kovačič, Tatjana Petrič, Barbara Kučič

Predstavniki gospodarstva

Matic Bratkovič, Jasmina Bršec,
Sandi Tršinar

Predstavniki lokalne skupnosti

Goran Milovanovič, Melita Skušek,
Matej Kuhar, Anita Krajnc

Odgovorni konservator

mag. Dušan Štepec

TEMELJNE RAZISKAVE

Značilnosti dediščine in kulturne krajine

doc. dr. Katarina Šmid, asist. dr. Luka
Gruškovnjak, Nejc Dolinar

Vloga dediščine v razvoju lokalne skupnosti

doc. dr. Neža Čebren Lipovec, doc. dr. Sandi
Abram, doc. dr. Jasna Fakin Bajec

Ekonomskorazvojne značilnosti občine

izr. prof. dr. Mojca Marc, asist. dr. Iana
Bilynets, prof. dr. Ljubica Knežević Cvelbar,
izr. prof. dr. Nina Ponikvar, prof. dr. Katja Zajc
Kejžar, izr. prof. dr. Maja Turnšek

Implementacija trajnostnega prostorskega razvoja občine

izr. prof. dr. Barbara Lampič, Lea Rebernik,
dr. Vlasta Vodeb, izr. prof. dr. Simon Kušar

Projektne skupine

VSE JE LAMUTOV SALON

Mentorji

doc. Rok Žnidaršič, asist. Katarina Čakš,
dem. Blaž Zupančič

Avtorica

Lea Vagaja

TRG IN DVORIŠČE

Mentorji

doc. Rok Žnidaršič, asist. Katarina Čakš,
dem. Blaž Zupančič

Avtorica

Pavlina Košir

Pri seminarskem delu seminarja
Žnidaršič so sodelovali študentje:
Matea Atanasoska, Katarina Banko,
Nađa Dubajić, Luka Aleksander
Glogovšek, Anamarija Gole, Mojca
Kajzer, Žana Korenjak, Pavlina Košir,
Tia Marc, David Pšeničnik, Luka
Rađenović, Lea Vagaja, Ana Velenik,
Nejc Verbovšek, Lana Vodopivec,
Sanja Volčič, Klara Vovk, Sara Vrtačič,
Marija Zdravkowska, Ema Zevnik, Marko
Zupan, Gaja Zagorc, Eva Žerjal, Lovro
Žle, Karla Žmavc, Mara Žohar Mlaker,
Vanja Žujović, Ana Žvan

DEDIŠČINA POVEZUJE

Mentorja

prof. mag. Polona Filipič Gorenšek,
asist. Blaž Babnik Romaniuk

Študenti

Lara Korošec, Eva Košak,
Rebeka Seljak, Tinkara Urbančič

REVITLAB KOSTANJEVICA NA KRKI

Uredniški odbor

Sonja Ifko, Miloš Kosec, Ajda Bračič

Tehnična urednica

Ajda Bračič

Avtorji prispevkov

Sandi Abram, Blaž Babnik Romaniuk,
Iana Bilynets, Ajda Bračič, Katarina
Čakš, Neža Čebren Lipovec, Nejc
Dolinar, Jasna Fakin Bajec, Polona
Filipič Gorenšek, Luka Gruškovnjak,
Sonja Ifko, Ljubica Knežević Cvelbar,
Miloš Kosec, Simon Kušar, Barbara
Lampič, Mojca Marc, Nina Ponikvar, Lea
Rebernik, Katarina Šmid, Maja Turnšek,
Matjaž Uršič, Vlasta Vodeb, Katja Zajc
Kejžar, Tadeja Zupančič, Rok Žnidaršič

Fotografije

Peter Žargi (str. 26, 27, 44, 45, 56, 57, 70, 80,
90, 102–107)

Ajda Bračič (str. 14, 15, 67)

Seminar Zorec (str. 14, 15)

Miloš Kosec (str. 14, 15)

Maša Ogrin (str. 16, 17)

Oddelek za geografijo UL FF (str. 37)

Katarina Čakš (str. 48–51)

Vanja Žujović (str. 48)

Blaž Zupančič (str. 50)

Prelom in grafično oblikovanje

AA + Studio Kruh

Jezikovni pregled

Katja Paladin

Tisk

ABO grafika

Naklada

400 izvodov

Izdajatelj

Fakulteta za arhitekturo
Univerze v Ljubljani
zanjo: Mihael Dešman, dekan

Soizdajatelj

Ekonomski fakulteta Univerze
v Ljubljani, Akademija za likovno
umetnost in oblikovanje Univerze
v Ljubljani, Fakulteta za družbene
vede Univerze v Ljubljani, Filozofska
fakulteta Univerze v Ljubljani,
Fakulteta za humanistične študije
Univerze na Primorskem, Fakulteta
za turizem Univerze v Mariboru,
Znanstvenoraziskovalni center
Slovenske akademije znanosti
in umetnosti, Urbanistični inštitut
RS, Zavod za varstvo kulturne
dediščine Slovenije

Ljubljana, oktober 2024

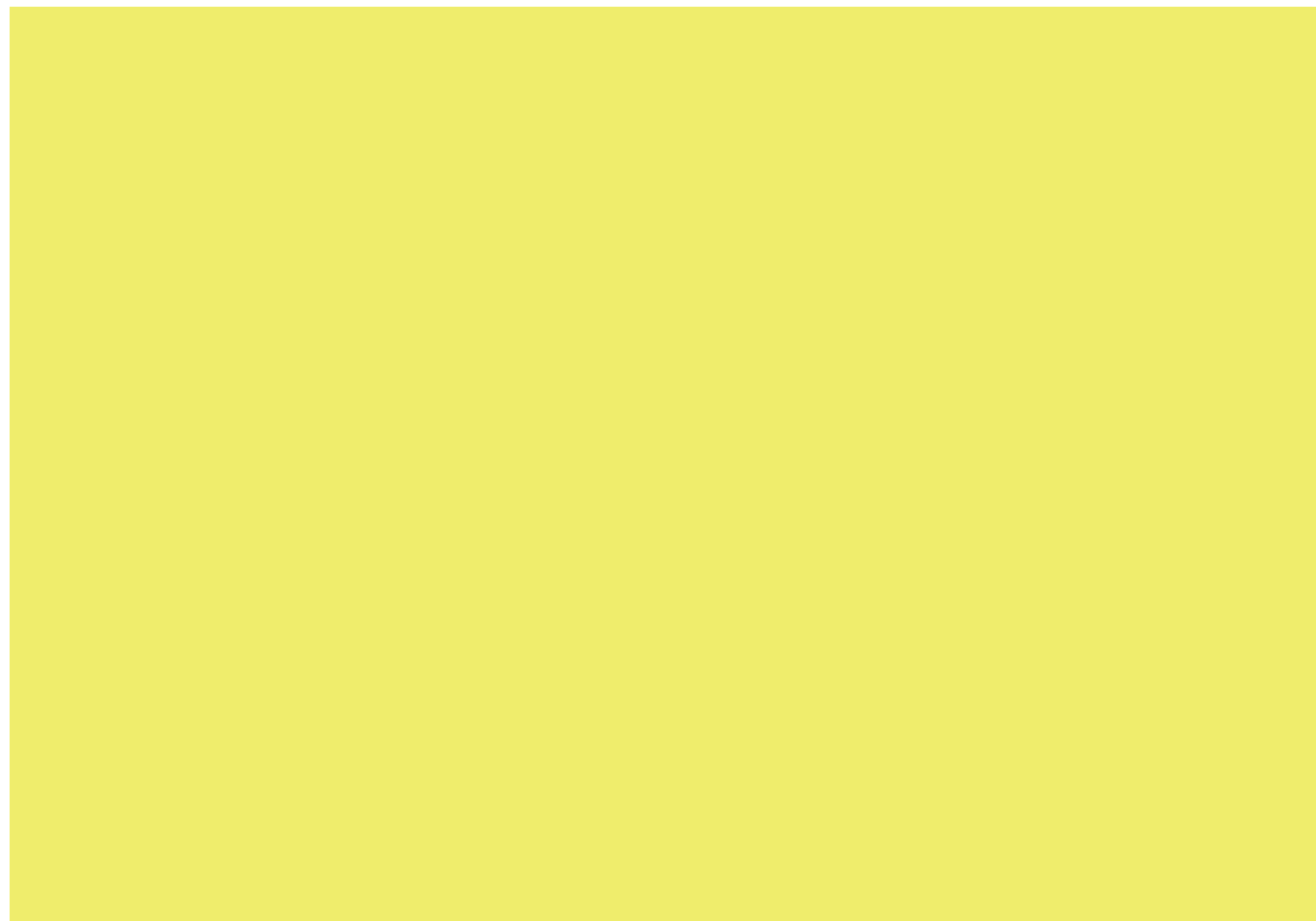
To delo je ponujeno pod licenco Creative Commons
Priznanje avtorstva – Nekomercialno – Brez predelav –
4.0 – mednarodna licenca (CC BY-NC-ND 4.0). V skladu
s to licenco so dovoljeni reproduciranje, distribuiranje,
dajanje v najem in javna priobčitev izvirnega avtorskega
dela, vendar samo v nekomercialne namene, pod pogojem,
da se navede avtorja izvirnega dela in da se dela ne
spreminja. Pogoji licence so dostopni na spletni strani
[https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/
legalcode.sl](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode.sl)

CIP – Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

719:711.168(497.4)Kostanjevica na Krki(O82)

HEI-Transform. RevitLab Kostanjevica na Krki:
eksperimentalni laboratorij projekta Dediščina za
vključujočo trajnostno preobrazbo / [uredniški odbor
Sonja Ifko, Miloš Kosec, Ajda Bračič; avtorji prispevkov
Sandi Abram ... [et al.]; fotografije Peter Žargi ... et al.]. –
Ljubljana : Fakulteta za arhitekturo [etc.], 2024

ISBN 978-961-7032-65-9 (Fakulteta za arhitekturo)
COBISS.SI-ID 219468291

HEI-Transform

Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo

ARIS, J7-4641, 2022–2025

Transdisciplinarni raziskovalni projekt Dediščina za vključujočo trajnostno preobrazbo – HEI-Transform raziskuje razvojne priložnosti nepremične kulturne dediščine in razvija pristope za participativno trajnostno revitalizacijo opuščenih in razvrednotenih stavb ter območij kulturne dediščine. Na štirih pilotnih območjih je v sodelovanju raziskovalcev, mentorjev ter študentov arhitekture in urbanizma (Fakulteta za arhitekturo UL) in krajinske arhitekture (Biotehniška fakulteta UL) nastalo dvanajst projektnih predlogov za vključujočo trajnostno rabo dediščine.